

Nationell narkotikahandlingsplan

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2001/02:91 Nationell narkotikahandlingsplan, ett drygt hundratal motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen, 12 motionsyrkanden från den allmänna motions tiden 2000 samt 48 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2001.

Socialutskottet, som länge sett med oro på den ökande narkotikaanvändningen och den mer tillåtande attityden till droger, särskilt bland ungdomar, ser positivt på att regeringen nu presenterat en handlingsplan mot narkotika. De förslag som läggs fram i propositionen förstärker samhällets samlade insatser på narkotikaområdet på ett sätt som får anses angeläget.

Utskottet delar regeringens bedömning att det övergripande målet för narkotikapolitiken även fortsättningsvis skall vara ett narkotikafritt samhälle. Utskottet ställer sig också bakom förslaget till inriktning av de narkotikapolitiska insatserna. Riksdagen bör därför godkänna vad regeringen föreslår om narkotikapolitiska mål (avsnitt 4 i propositionen).

Utskottet tillstyrker i sak regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1996:1156) om receptregister. Ändringen innebär att det receptregister som förs av Apoteket AB skall få användas även för att till Socialstyrelsen redovisa uppgifter om förskrivning av narkotiska läkemedel som görs av enskild läkare eller tandläkare. Socialstyrelsen får använda uppgifterna för sin tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonal.

Utskottet avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 35 reservationer och 7 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	10
Ärendets beredning.....	10
Propositionens huvudsakliga innehåll	10
Utskottets överväganden	11
Avslag på propositionen, m.m.	11
Justitieutskottets yttrande.....	12
Socialutskottets ställningstagande	12
Narkotikapolitiska utgångspunkter.....	12
Socialutskottets ställningstagande	14
Styrning, ansvar och samordning	15
Socialutskottets ställningstagande	17
Insatser mot efterfrågan	18
Förebyggande och tidiga insatser	18
Justitieutskottets yttrande.....	26
Socialutskottets ställningstagande	26
Vård och behandling av narkotikamissbrukare.....	28
Socialutskottets ställningstagande	36
Insatser mot utbudet	38
Illegal narkotikahandel	38
Justitieutskottets yttrande.....	42
Socialutskottets ställningstagande	43
Effektivare tillsyn över läkares förskrivningar, m.m.	43
Socialutskottets ställningstagande	46
Kriminalvård	46
Allmänt om kriminalvårdens insatser	46
Justitieutskottets yttrande.....	49
Socialutskottets ställningstagande	49
§ 34-placeringar.....	50
Justitieutskottets yttrande.....	51
Socialutskottets ställningstagande	51
Kontrollåtgärder	51
Justitieutskottets yttrande.....	53
Socialutskottets ställningstagande	54
Kompetensutveckling m.m.	54
Socialutskottets ställningstagande	56
Internationellt samarbete	57
Socialutskottets ställningstagande	59
En särskild nationell narkotikasamordnare	59
Justitieutskottets yttrande.....	61

Socialutskottets ställningstagande	62
Övriga frågor	62
Narkotikaklassificering av kemiska preparat m.m.	62
Socialutskottets ställningstagande	65
Dopning.....	65
Socialutskottets ställningstagande	66
Straffrättsliga frågor	66
Justitieutskottets yttrande	67
Socialutskottets ställningstagande	69
Reservationer	70
Särskilda yttranden.....	89
Bilagor:	
1. Förteckning över behandlade förslag	95
2. Regeringens lagförslag.....	108
3. Justitieutskottets yttrande 2001/02:JuU5y.....	111

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motion 2001/02:So34 yrkande 1.

Reservation 1 (m)

2. Handlingsplaner och utredningar på narkotikaområdet

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:So235, 2001/02:So32 yrkande 1, 2001/02:So361 och 2001/02:So622 yrkande 1.

3. Narkotikapolitiska mål

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om narkotikapolitiska mål (avsnitt 4 i propositionen).

4. Etappmål för narkotikaarbetet

Riksdagen avslår motion 2001/02:So30 yrkande 1.

Reservation 2 (fp)

5. Lokalt narkotikaarbete

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 1 och 2001/02:So31 yrkande 1.

6. Länsstyrelsernas uppdrag rörande metod- och kompetensutveckling

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 4 och 2001/02:So28 yrkande 12.

Reservation 3 (c)

7. Regionalt narkotikaarbete, m.m.

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub550 yrkandena 2 och 3.

8. Förebyggande och tidiga insatser

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So29 yrkandena 1 och 2, 2001/02:So30 yrkande 11 delvis, 2001/02:So32 yrkande 2, 2001/02:So34 yrkande 5, 2001/02:So35 yrkande 8, 2001/02:So291 yrkandena 1 och 2, 2001/02:So371 yrkande 1, 2001/02:So393, 2001/02:So427, 2001/02:So472 yrkande 2, 2001/02:So497 yrkande 8, 2001/02:So565 och 2001/02:So622 yrkande 2.

Reservation 4 (kd)

Reservation 5 (fp)

9. Familjens roll i det förebyggande arbetet

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju929 yrkande 4, 2000/01:Ju931 yrkande 2, 2001/02:So28 yrkande 4, 2001/02:So33 yrkande 2, 2001/02:So34 yrkandena 2 och 6 samt 2001/02:So35 yrkandena 1, 2 och 4.

Reservation 6 (kd)

Reservation 7 (c)

10. Skolans roll i det förebyggande arbetet

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju921 yrkande 7, 2001/02:So27 yrkande 6 delvis, 2001/02:So30 yrkande 3, 2001/02:So34 yrkande 3 och 2001/02:So35 yrkande 6.

Reservation 8 (kd)

Reservation 9 (c)

Reservation 10 (fp)

11. Hjälptelefonlinje

Riksdagen avslår motion 2001/02:So35 yrkande 3.

Reservation 11 (kd)

12. Körkortsutbildningen

Riksdagen avslår motion 2001/02:So35 yrkande 7.

Reservation 12 (kd)

13. Drogtester av barn under 15 år

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So26 delvis, 2001/02:So27 yrkande 7, 2001/02:So30 yrkande 12, 2001/02:So31 yrkande 4, 2001/02:So34 yrkande 7, 2001/02:So35 yrkande 9, 2001/02:So371 yrkande 4, 2001/02: Ju285 yrkande 4, 2001/02:Ju322 yrkande 4 och 2001/02:Ju389 yrkande 5.

Reservation 13 (kd, fp)

14. Vård och behandling av narkotikamissbrukare

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So30 yrkande 13 delvis, 2001/02:So31 yrkandena 3 och 5 samt 2001/02:So35 yrkandena 20–22.

Reservation 14 (kd)

Reservation 15 (fp)

15. Missbrukarvårdens organisation, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkandena 2 och 3 samt 2001/02:So34 yrkande 13.

16. LVM-utredningen

Riksdagen avslår motion 2001/02:So25.

17. Anhörigombudsman

Riksdagen avslår motion 2001/02:So30 yrkande 2.

Reservation 16 (fp)

18. Förutsättningarna för tvångsvård

Riksdagen avslår motion 2001/02:So27 yrkande 10.

19. Ekonomiskt ansvar för LVM-vården

Riksdagen avslår motion 2001/02:So30 yrkande 4.

Reservation 17 (fp)

20. Sambandet mellan droganvändning och hiv/aids

Riksdagen avslår motion 2001/02:So32 yrkande 3.

21. Substitutionsbehandling

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 9, 2001/02:So30 yrkande 13 delvis och 2001/02:So34 yrkande 12.

Reservation 18 (fp)

22. Sprututbytesverksamheten

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju931 yrkande 6, 2001/02:So27 yrkande 8, 2001/02:So28 yrkande 5, 2001/02:So30 yrkande 8, 2001/02:So34 yrkande 11, 2001/02:So35 yrkande 23, 2001/02:So308 yrkandena 1 och 2, 2001/02:So372 yrkande 2, 2001/02:So511 och 2001/02:So594.

Reservation 19 (kd, c, fp)

23. Polisens organisation och resurser

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 16, 2001/02:So28 yrkande 10, 2001/02:So29 yrkande 3, 2001/02:So30 yrkande 5, 2001/02:So31 yrkande 6, 2001/02:So34 yrkandena 8 och 10, 2001/02:So35 yrkandena 10–12 och 2001/02:Ju322 yrkande 2.

Reservation 20 (c)

Reservation 21 (fp)

24. Tullens resurser

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 11 delvis, 2001/02:So28 yrkande 9 och 2001/02:So35 yrkande 14.

25. Särskilda spaningsmetoder, m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So28 yrkande 11 och 2001/02:So34 yrkande 9.

Reservation 22 (c)

26. Kräkmedel

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 11 delvis, 2001/02:So30 yrkande 6 och 2001/02:So34 yrkande 14.

Reservation 23 (fp)

27. Droghandeln på Internet

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:So241 yrkande 2, 2001/02:So28 yrkande 3 och 2001/02:Ju237 yrkande 22.

Reservation 24 (c)

28. Lagförslaget

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1996:1156) om receptregister med den ändringen att ordet ”kostnads-skydd” i 4 § skall bytas ut mot ”högkostnadsskydd”.

29. Missbruk av narkotiska läkemedel

Riksdagen avslår motion 2001/02:So26 delvis.

30. Begränsning av förskrivningsrätten

Riksdagen avslår motion 2001/02:So474.

31. Omyndigas uttag av narkotikaklassade läkemedel

Riksdagen avslår motion 2001/02:So33 yrkande 3.

32. Allmänt om kriminalvårdens insatser

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So28 yrkandena 6 och 8, 2001/02:So34 yrkandena 16 och 17, 2001/02:So35 yrkandena 15–19, 2001/02:Ju311 yrkande 9, 2001/02:Ju322 yrkande 5, 2001/02:Ju326 yrkandena 1–3, 2001/02:Ju359 och 2001/02:Ju424 yrkandena 9–12 och 14.

Reservation 25 (kd)

Reservation 26 (c)

33. § 34-placeringar

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkandena 12 och 14, 2001/02:So28 yrkande 7 och 2001/02:Ju311 yrkande 10.

Reservation 27 (c)

34. Kroppsvisitation inom kriminalvården

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So30 yrkande 7, 2001/02:So34 yrkande 19 och 2001/02:Ju450 yrkande 35.

Reservation 28 (fp)

35. Glasrutan

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 13 och 2001/02:So34 yrkande 18.

36. Utbildning

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 6 delvis, 2001/02:So30 yrkande 11 delvis, 2001/02:So31 yrkande 2, 2001/02:So33 yrkande 1, 2001/02:So34 yrkande 4, 2001/02:So35 yrkande 5 och 2001/02:So472 yrkande 1.

Reservation 29 (kd)

Reservation 30 (c, fp)

37. Internationellt samarbete

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:So496, 2000/01:K398 yrkande 22, 2000/01:Ju931 yrkande 5, 2001/02:So28 yrkande 1, 2001/02:So30 yrkande 9, 2001/02:So32 yrkande 4 och 2001/02:U301 yrkande 48.

Reservation 31 (kd, c, fp)

38. Förslaget om en särskild narkotikasamordnare

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:Ju931 yrkande 1, 2001/02:So34 yrkande 20 och 2001/02:So272.

39. Narkotikasamordnarens roll

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 5 och 2001/02:So28 yrkande 13.

Reservation 32 (c)

40. GBL m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So416 och 2001/02:So504.

41. Narkotikaklassificering av kemiska preparat

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:So241 yrkande 1, 2001/02:So28 yrkande 2, 2001/02:So251 och 2001/02:Ju237 yrkande 21.

Reservation 33 (c)

42. Odling av industrihampa

Riksdagen avslår motion 2001/02:So417.

43. Dopinglaboratoriet i Huddinge

Riksdagen avslår motion 2000/01:Kr524 yrkande 7.

44. Påföljder för narkotikabrott

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 15, 2001/02:So34 yrkande 15 och 2001/02:Ju322 yrkande 7.

45. Påföljden för innehav av kat

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ju211.

46. Betydelsen av narkotikans renhetsgrad vid straffmätningen

Riksdagen avslår motion 2001/02:So35 yrkande 13.

Reservation 34 (kd)

47. Drograttfylleri

Riksdagen avslår motion 2001/02:So30 yrkande 10.

Reservation 35 (kd, fp)

Stockholm den 21 mars 2002

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ingrid Burman (v), Chris Heister (m), Susanne Eberstein (s), Rinaldo Karlsson (s), Chatrine Pålsson (kd), Leif Carlson (m), Conny Öhman (s), Lars U Granberg (s), Elisebeht Markström (s), Rolf Olsson (v), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kenneth Johansson (c), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m), Kent Härstedt (s) och Lotta N Hedström (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendets beredning

Socialutskottet har berett justitieutskottet möjlighet att yttra sig över propositionen jämte eventuella motioner.

Justitieutskottet begränsar sitt yttrande till att avse bl.a. inriktningen av narkotikaplanen i stort, insatser mot utbudet av narkotika samt kriminalvårdens insatser. Yttrandet (2001/02:JuU5y) återfinns i *bilaga 3*.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen presenteras en nationell handlingsplan mot narkotika. Syftet är att redovisa regeringens syn på den samlade narkotikapolitiken samt att lägga fast grundvalarna för hur en förstärkning av samhällets insatser under åren 2002–2005 skall genomföras och hur insatserna skall följas upp.

Regeringen föreslår att målet för den svenska narkotikapolitiken även i fortsättningen skall vara ett narkotikafritt samhälle. Huvudinriktningen för narkotikapolitiken skall vara målinriktade och samordnade insatser för att begränsa både utbudet av och efterfrågan på narkotika. Enligt regeringens uppfattning finns det behov av ökade insatser för att förstärka den politiska prioriteringen av narkotikafrågan, förbättra samarbetet mellan olika myndigheter och mellan myndigheter och organisationer, förbättra det förebyggande arbetet samt för att utveckla vårdinsatserna. Förstärkta satsningar krävs även för att utveckla behandlingsperspektivet inom kriminalvården, effektivisera insatserna på kontrollområdet, förbättra metoderna för att följa narkotikautvecklingen och samhällets insatser samt för att öka det internationella samarbetet.

Regeringen föreslår att lagen (1996:1156) om receptregister ändras så att receptregistret får användas av Socialstyrelsen för tillsyn över enskilda läkares och tandläkares förskrivningar av narkotiska läkemedel. Regeringen föreslår också att registret får innehålla förskrivarkod och att förskrivares identitet får användas som sökbegrepp. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

I propositionen tillkännages regeringens avsikt att tillsätta en särskild nationell narkotikasamordnare som får i uppgift att genomföra och följa upp handlingsplanen. För genomförandet av handlingsplanen avsätts 325 miljoner kronor under tre år.

Utskottets överväganden

Avslag på propositionen, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet ser positivt på att regeringen nu presenterat en handlingsplan mot narkotika och anser att förslagen i propositionen förstärker samhällets samlade insatser på narkotikaområdet på ett sätt som får anses angeläget. Riksdagen bör därför avslå ett motionsyrkande om avslag på propositionen. Riksdagen bör också avslå motionsyrkanden om handlingsplaner och utredningar på området eftersom yrkandena får anses tillgodosedda. *Jämför reservation 1 (m).*

Motioner

I motion So34 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkas att riksdagen avslår propositionen och begär att regeringen återkommer med ett nytt förslag till handlingsplan i enlighet med vad som anförs i motionen (*yrkande 1*). Enligt motionärerna kräver den rådande situationen snabba och effektiva åtgärder. Lagändringar som underlättar att upptäcka missbruk i ett tidigt skede är helt avgörande för framtiden. Regeringens förslag till handlingsplan saknar emellertid helt förslag till operativa åtgärder som snabbt kan hindra narkotikans spridning, anförs det. Motionärerna anser det särskilt allvarligt att de förslag som Narkotikakommissionen presenterade i syfte att kunna upptäcka ungdomsmissbruk i ett tidigt skede har försvunnit på vägen. Inte heller förslagen på hur införsel av narkotika till fängelserna kan försvåras har följts upp i handlingsplanen. Motionärerna föreslår därför att riksdagen hos regeringen skall begära en ny handlingsplan mot narkotika, baserad på de förslag som presenteras i motionen.

I motion So32 av Margareta Viklund (kd) begärs ett tillkännagivande om att en på riksnivå heltäckande handlingsplan bör upprättas för att förebygga användandet av droger och behandla dem som drabbats av drogberoende (*yrkande 1*). Motionären anser att de unga med alla tillgängliga medel måste hindras att få tag på narkotiska preparat.

Även i motion So622 av Margareta Viklund m.fl. (kd, m, v, c, fp, mp) begärs en handlingsplan för att minska tillgängligheten till narkotika (*yrkande 1*).

I motion So361 av Mikael Oscarsson (kd) begärs ett tillkännagivande om att tillsätta en särskild beredning som kan komplettera Narkotikakommissionen. Motionären anser att kommissionens förslag är otillräckliga och att regeringen bör återkomma med kompletterande förslag kring en lång rad frågor.

I motion 2000/01:So235 av samma motionär begärs ett tillkännagivande om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en översyn av regelverket runt narkotikabekämpningen.

Justitieutskottets yttrande

Justitieutskottet anser att det inte råder någon tvekan om att det övergripande målet för narkotikapolitiken även fortsättningsvis skall vara ett samhälle fritt från narkotika. Genom de förslag som regeringen lägger fram i propositionen kommer samhällets samlade insatser att förstärkas på ett sätt som utskottet finner angeläget. Utskottet delar också uppfattningen att det i första hand är det förebyggande arbetet liksom vård- och behandlingsinsatserna som måste förstärkas. Justitieutskottet understryker här särskilt de insatser som rör kriminalvårdens behandlingsinsatser.

Justitieutskottet konstaterar att tyngdpunkten i handlingsplanen ligger på det förebyggande området. Enligt utskottets mening är detta dock ingen anledning att avslå propositionen. Samtidigt vill utskottet peka på vikten av att åtgärderna mot utbudet av narkotika inte kommer i skymundan. Även om dessa frågor fått ett förhållandevis litet utrymme i propositionen får man enligt utskottet förutsätta att dessa får vederbörlig uppmärksamhet i arbetet med att genomföra handlingsplanen. Justitieutskottet erinrar i sammanhanget om att insatserna mot narkotika redan är en prioriterad uppgift inte bara för kriminalvården utan också för t.ex. polisen och åklagarverksamheten.

Socialutskottets ställningstagande

Narkotikakommissionen påtalade stora brister i den svenska narkotikapolitiken, inte minst när det gäller strukturen inom det förebyggande arbetet och på vård- och behandlingsområdet. Socialutskottet, som länge sett med oro på den ökande narkotikaanvändningen och den mer tillåtande attityden till droger, särskilt bland ungdomar, ser positivt på att regeringen nu presenterat en handlingsplan mot narkotika. Socialutskottet delar justitieutskottets bedömning att de förslag som läggs fram i propositionen förstärker samhällets samlade insatser på narkotikaområdet på ett sätt som får anses angeläget. Det är främst det förebyggande arbetet samt vård- och behandlingsinsatserna som behöver förstärkas. Även om tyngdpunkten i handlingsplanen ligger på dessa områden får det, såsom justitieutskottet anför, förutsättas att även åtgärderna mot utbudet av narkotika får vederbörlig uppmärksamhet i arbetet med att genomföra handlingsplanen. Sammanfattningsvis anser utskottet att motion So34 (m) yrkande 1 om avslag på propositionen bör avslås.

Motionerna So32 (kd) yrkande 1, So361 (kd), So622 (kd, m, v, c, fp, mp) yrkande 1 och 2000/01:So235 (kd) får enligt utskottets mening anses i huvudsak tillgodosedda.

Narkotikapolitiska utgångspunkter

Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning att det övergripande målet för narkotikapolitiken även fortsättningsvis skall vara ett narkotikafritt samhälle. Utskottet ställer sig också bakom förslagen till inriktning av de narkotikapolitiska insatserna. Riksdagen bör därför godkänna regeringens förslag till narkotikapolitiska mål. Riksdagen bör vidare avslå en motion om etappmål för narkotikaarbetet då denna får anses i huvudsak tillgodosedd. *Jämför reservation 2 (fp).*

Propositionen

Enligt propositionen skall det övergripande målet för narkotikapolitiken – ett narkotikafritt samhälle – ligga fast. Narkotikapolitiska insatser skall riktas mot tillgången och efterfrågan på narkotika i syfte att

- minska nyrekryteringen till missbruk,
- förmå fler missbrukare att upphöra med sitt missbruk samt
- minska tillgången på narkotika.

Narkotikapolitiken är en del av folkhälso- och socialpolitiken och bygger på att människor har rätt till ett värdigt liv i ett samhälle som slår vakt om den enskildes behov av trygghet och säkerhet. En utveckling som innebär att narkotikan tillåts hota individers hälsa, livskvalitet och trygghet samt på sikt också den allmänna välfärden och demokratins utveckling är enligt regeringens mening inte acceptabel.

Narkotikakommissionen har påtalat stora brister i den svenska narkotikapolitiken, inte minst när det gäller strukturen inom det förebyggande arbetet och inom den vård och behandling som i dag erbjuds missbrukare. Redan den omständigheten att fler ungdomar än tidigare har en mer tillåtande attityd till narkotika visar att det förebyggande arbetet inte når fram i tillräcklig utsträckning. Såvitt gäller vård och behandling för narkotikamissbrukare är det ett område som varit föremål för omfattande nedskärningar och nedprioriteringar i landets kommuner. På många håll har kontinuiteten i verksamheten gått förlorad och Narkotikakommissionen har också kunnat konstatera ett behov av kompetensutveckling inom dessa områden. Även myndigheterna på kontrollområdet har fått vidkännas nedskärningar och andra förändringar under senare år.

I propositionen pekas på sambandet mellan förebyggande insatser, vård och behandling samt begränsning av utbudet. Regeringen betonar vikten av att det råder balans mellan de olika åtgärdsområdena. I dag är tyngden av de olika insatserna haltande. Framför allt är det förebyggande arbetet liksom vård- och behandlingsinsatserna försvagade. För att återställa balansen i den svenska narkotikapolitiken krävs enligt regeringen en förstärkning på dessa områden, vilket dock inte skall ske genom att trappa ned på de åtgärder som

syftar till att minska tillgången på narkotika. Balansen måste finnas på en hög – inte på en låg – kvalitativ nivå, anför det.

Regeringens bedömning är att varken det engagemang eller de resurser som i dag läggs ned på central och lokal nivå är tillräckliga. Inte minst den ökade tillgången till och efterfrågan på narkotika visar att det krävs ytterligare insatser på samtliga områden för att politiken skall kunna hävda sig och ge bättre resultat.

Narkotikapolitikens vision om ett samhälle fritt från narkotika är sprungen ur insikten om de skador och det lidande som narkotikan åsamkar både enskilda och samhälle. Denna vision bör enligt regeringen vara en tillgång i det vardagliga arbetet mot narkotika. Visionen ger en djup och stark socialpolitisk mening och riktning för vardagsslitet i föreningar, familjer, myndigheter och hos enskilda medborgare. Det finns dock inte några förslag, eller någon politik, som på kort sikt kan göra samhället narkotikafritt. Till detta krävs ett långsiktigt och tålmodigt arbete. I propositionen presenterar regeringen sin syn på hur en starkare och tydligare styrning av narkotikafrågan skall kunna komma till stånd samt vägar till hur de tre delmålen bättre skall kunna uppfyllas. Sålunda pekas på strategier för det förebyggande arbetet, förbättrade vård- och behandlingsinsatser samt effektiviseringar av kontrollen av narkotika.

Motion

I *motion So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om att missbruket av narkotika inom fem år skall minska till en tredjedel av vad det är i dag (*yrkande 1*). Detta etappmål bör enligt motionärerna uppställas inom ramen för det övergripande målet om ett narkotikafritt samhälle.

Socialutskottets ställningstagande

Enligt utskottet kan det inte komma i fråga att ha något annat övergripande mål för narkotikapolitiken än ett narkotikafritt samhälle. Utskottet delar också regeringens uppfattning att de narkotikapolitiska insatserna skall syfta till att minska nyrekryteringen till missbruk, förmå fler missbrukare att upphöra med sitt missbruk samt minska tillgången på narkotika. Det är nödvändigt att mobilisera hela samhället för att uppnå en hög kvalitet på insatserna och för att återställa balansen mellan de olika åtgärdsområdena, framför allt genom förstärkningar av det förebyggande arbetet och av vård- och behandlingsinsatserna. Utskottet ställer sig således bakom regeringens förslag till narkotikapolitiska mål (avsnitt 4 i propositionen).

Utskottet delar uppfattningen i motion So30 (fp) yrkande 1 om att målet om ett narkotikafritt samhälle kan verka utopiskt. Samtidigt instämmer utskottet med regeringen i att visionen om ett samhälle fritt från narkotika kan ge inspiration och vägledning i det vardagliga arbetet mot narkotika. Utskottet konstaterar vidare att regeringen förordar att kommunerna uppställer såväl kortsiktiga som långsiktiga mål i sina lokala narkotikastrategier samt att insatser-

na utvärderas och följs upp med mätbara indikatorer. Motionen får därmed anses i huvudsak tillgodosedd.

Styrning, ansvar och samordning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om narkotikaarbetet på lokal och regional nivå, bl.a. med hänsyn till vad som anförs i propositionen om samverkan, ansvarsfördelning och finansiering. Riksdagen bör också avslå motioner vari framförs kritik mot att länsstyrelserna skall samordna metod- och kompetensutvecklingen i länen. Utskottet delar inte motionärernas farhågor att länsstyrelsernas tillsynsverksamhet därmed skulle försvagas. *Jämför reservation 3 (c).*

Propositionen

Enligt regeringen är det nödvändigt med en starkare prioritering, tydligare styrning och bättre uppföljning av narkotikapolitiken och av de konkreta insatserna på alla nivåer, från det lokala arbetet i kommuner och landsting till regeringens arbete. Indikatorer behövs för att regelbundet kunna följa t.ex. om nyrekryteringen till missbruk minskar eller vårdinsatserna ökar. Några grundläggande förändringar av den rådande ansvarsfördelningen när det gäller arbetet med narkotikafrågorna behövs enligt regeringens mening inte.

I propositionen anförs att regeringen kommer att förstärka det narkotikapolitiska ledarskapet för att aktivt kunna driva en offensiv narkotikapolitik, både nationellt och internationellt. Regeringen kommer också att stödja lokala insatser och förbättrad lokal samordning och ge de centrala myndigheterna en mer aktiv roll när det gäller utveckling av metod- och kompetensfrågor. Detta innebär inget avsteg från den ansvarsfördelning som gäller i dag beträffande narkotikafrågorna utan syftar till att stärka samverkan och samordning och utveckla resurserna.

Enligt regeringen är det nödvändigt att *kommuner och landsting* utvecklar sitt arbete utifrån en klar och tydlig strategi som är fastställd i respektive beslutande församling. Sett ur ett lokalt perspektiv markerar en fastställd handlingsplan att frågan prioriteras. Vidare ger de kommunala planerna möjlighet att på central nivå följa det lokala arbetet och skapa nationell överblick. De kommunala planerna kan också underlätta erfarenhetsutbyte mellan kommunerna och därmed främja utvecklingen av ett mer kunskapsbaserat folkhälsoarbete. Det är bl.a. mot denna bakgrund 325 miljoner kronor avsätts för genomförandet av handlingsplanen, anförs det.

De lokala strategierna bör fungera som övergripande styrdokument där pågående och planerade insatser för hela det drogpolitiska området beskrivs. Såväl långsiktiga som kortsiktiga mål för verksamheten bör tydligt framgå liksom hur arbetet skall bedrivas, organiseras, utvärderas och finansieras. Nationella myndigheter skall i största möjliga utsträckning bistå kommuner

och landsting i upprättandet av de lokala strategierna, inte minst genom att bidra till kunskap om metoder och kompetensutveckling. Regeringen redovisar en rad förutsättningar för att de lokala narkotikastrategierna skall bli framgångsrika. Bland annat bör de utarbetas i samverkan mellan olika förvaltningar och kommunala instanser liksom med andra myndigheter och landsting, näringslivet, organisationer, föreningar och andra aktörer i närsamhället. Strategierna bör också tydligt ange hur styrning och samordning fungerar och var ansvaret för såväl helheten som enskilda verksamheter ligger. Regeringen betonar särskilt vikten av att frivilligorganisationerna uppmärksammas i narkotikastrategierna och att ansvar och resursfrågor tydligt regleras.

När det gäller den *regionala nivån* anser regeringen att länsstyrelserna bör verka för samordning av metod- och kompetensutveckling i länen samt följa upp narkotikaarbetet länsvis.

Länsstyrelserna utövar tillsyn över bl.a. socialtjänstens individärenden och över missbrukarvården. Länsstyrelserna har också ett visst utvecklingsansvar i och med att de fördelar utvecklingsmedel till kommuner för verksamheter som avser både förebyggande insatser och vård. De medel som avser att förebygga alkoholskador, inom ramen för den nationella handlingsplanen för att förebygga sådana skador, bör också kunna användas till att förebygga narkotikamissbruk. Eftersom det utvecklingsarbete som avser både alkohol- och narkotikamissbruk bör baseras på en analys av behov och brister bör länsstyrelserna verka för samordning av metod- och kompetensutveckling i respektive län. Flera remissinstanser har uttryckt oro för att tillsynsverksamheten kan komma att försvagas om länsstyrelsernas roll i den regionala metodutvecklingen förstärks. Regeringens bedömning är dock att det bör vara möjligt för länsstyrelserna, inom ramen för det uppdrag man har, att utveckla sin roll i den regionala metodutvecklingen utan att detta innebär en försvagning av tillsynen.

Som underlag för detta arbete bör länsstyrelserna göra uppföljningar av narkotikaarbetet länsvis, utifrån kommunernas narkotikastrategier. Länsstyrelsernas analyser och genomförande av utvecklingsinsatser bör enligt regeringens uppfattning göras i nära samverkan mellan kommunerna, landstingen och Kommunförbundets länsförbund samt med nationella myndigheter och forskningsmiljöer. Länsstyrelserna kan här fungera som en samordnare, anför det.

De *centrala myndigheterna* bör enligt regeringen ta på sig ansvar för att aktivt driva frågor om kunskapsförmedling samt frågor om metod- och kompetensutveckling. Kommuner, landsting och andra lokala aktörer har behov av stöd för det lokala utvecklingsarbetet. Det finns också behov av en bättre samlad analys av utvecklingen inom det narkotikapolitiska området. Regeringen framhåller vikten av en intensifierad samverkan mellan myndigheterna samt tillkännager att en särskild narkotikasamordnare skall tillsättas.

En av uppgifterna för Statens folkhälsoinstitut bör vara att följa hur de nationella folkhälsomålen uppfylls och samla myndigheter i deras arbete med dessa mål. Institutet har därmed en central roll i det förebyggande arbetet.

Motioner

I motion So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m) begärs ett tillkännagivande om lokal samverkan (yrkande 1). Motionärerna anser att det behövs mer projektmedel för att utveckla det lokala arbetet och för att sprida de goda exemplen på samverkan som finns på olika håll i landet. Vidare måste finansieringsfrågorna vad gäller samverkan med andra parter lösas på ett tydligt sätt. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om den regionala nivån (yrkande 4). Motionärerna betonar att länsstyrelsernas roll som tillsynsmyndighet inte får ifrågasättas och anser därför att det bör övervägas att lägga ansvaret för metod- och kompetensutveckling på Svenska Kommunförbundet.

I motion So31 av Anne-Katrine Dunker och Ewa Thalén Finné (m) begärs ett tillkännagivande om ansvaret för det lokala samarbetet (yrkande 1). Enligt motionärerna måste samarbetet mellan socialnämnden, närpolisen, skolan och frivilligorganisationerna stärkas och ges ett tydligt ledarskap eftersom man i dag inte vet vem som har ansvaret för samordningen.

I motion Ub550 av Ulla-Britt Hagström och Annelie Enochson (kd) begärs tillkännagivanden dels om att länsstyrelserna bör utveckla det preventiva samrådsarbetet med tanke på alkohol och droger (yrkande 2), dels om att Folkhälsoinstitutet bör utveckla metoder för förebyggande av narkotikamissbruk (yrkande 3).

I motion So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag rörande ansvaret för metodutvecklingsuppdraget (yrkande 12). Motionärerna kan inte acceptera regeringens förslag eftersom det innebär att länsstyrelsen får en dubbelroll.

Socialutskottets ställningstagande

I motion So27 (m) yrkande 1 efterlyses mer projektmedel för att utveckla det lokala arbetet. I samma motion, liksom i motion So31 (m) yrkande 1, framhålls vikten av samverkan och av att tydligt lösa frågor om finansiering och ansvar vid samverkan mellan olika parter. Utskottet konstaterar att 325 miljoner kronor avsätts för att genomföra den nationella handlingsplanen under den närmaste treårsperioden. När det gäller fördelningen av dessa medel påpekar regeringen att resurser kommer att behövas för att utveckla samordning och samverkan av insatser över sektorsgränser. Vidare betonas i propositionen att de lokala narkotikastrategierna tydligt bör ange hur styrning och samordning fungerar, var ansvaret för såväl helheten som enskilda verksamheter ligger samt hur arbetet skall finansieras. Enligt utskottets mening får motionerna anses åtminstone delvis tillgodosedda.

Såväl i motion So27 (m) yrkande 4 som i motion So28 (c) yrkande 12 kritiserar förslaget att länsstyrelserna skall verka för samordning av metod- och kompetensutveckling i länen. Utskottet delar inte farhågorna i motionerna att länsstyrelsernas tillsynsverksamhet därmed skulle försvagas utan anser i likhet med regeringen att de båda rollerna kan kombineras. Motionerna avstyrks därmed.

Enligt propositionen har länsstyrelserna en viktig roll när det gäller att samordna insatserna på narkotikaområdet i länen. Även Statens folkhälsoinstitut har en central roll i det förebyggande arbetet. Enligt utskottets mening får motion Ub550 (kd) yrkandena 2 och 3 anses i huvudsak tillgodosedd.

Insatser mot efterfrågan

Förebyggande och tidiga insatser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om vikten av det förebyggande arbetet och hur detta bör bedrivas. Utskottet konstaterar att motionärernas synpunkter väl överensstämmer med vad utskottet enhälligt uttalat vid tidigare tillfällen och med vad som anförs i propositionen. Riksdagen bör vidare avslå motioner om familjens respektive skolans roll i det förebyggande arbetet. Mot bakgrund av vad som anförs i handlingsplanen får dessa motioner anses i huvudsak tillgodosedda. Riksdagen bör också avslå motioner om att genast inrätta en hjälptelefonlinje och om körkortsutbildningen. Slutligen ställer socialutskottet sig bakom justitieutskottets bedömning att skälen mot drogtestar av barn under 15 år alltså är bärkraftiga. Riksdagen bör därför avslå motioner om att tillåta sådana tester.

Jämför reservationerna 4 (kd), 5 (fp), 6 (kd), 7 (c), 8 (kd), 9 (c), 10 (fp), 11 (kd), 12 (kd) och 13 (kd, fp).

Propositionen

Regeringen framhåller vikten av att det förebyggande arbetet inriktas mot bl.a. följande områden:

- Alkohol- och narkotikautbildning i skolan som fokuserar på sociala influenser och kompetenshöjande träning för eleverna i kombination med ett aktivt föräldraengagemang.
- Insatser för att tidigt upptäcka och hjälpa ungdomar som t.ex. skolkar eller missbrukar alkohol eller narkotika.
- Tidiga stödinsatser för psykosocialt utsatta barn, ungdomar och deras familjer.
- Åtgärder för att göra narkotikan mindre tillgänglig.

- Information och annat opinionsskapande arbete som bidrar till att skapa och upprätthålla ett stöd för en restriktiv narkotikapolitik.

För att stoppa utvecklingen av mer tillåtande attityder till droger bland ungdomar krävs att narkotikafrågorna ges politisk prioritet lokalt och nationellt och att den allmänna opinionen och lokalsamhällets resurser mobiliseras. Regeringen anger polisen, fältarbetare och fritidsledare som viktiga yrkesgrupper när det gäller att upptäcka missbruk såväl hos enskilda individer som i olika ungdomsgrupper. Även det civila samhället måste aktiveras. Förutom familjerna gäller det att engagera idrottsklubbarna, träningslokalerna, nöjeslivet och föreningslivet. Utmaningen är att finna vägar att knyta ihop dessa sektors insatser med myndigheternas.

Enligt regeringens bedömning bör alkohol- och narkotikaförebyggande insatser samordnas så långt som möjligt. Det finns en nära koppling mellan narkotikaproblemet och samhällets rådande drogkultur, där såväl vuxnas som ungdomars inställning till och konsumtion av alkohol är en viktig faktor. Det tycks också finnas ett samband mellan ungdomars användande av narkotika och läkemedelskonsumtionen i samhället.

Ett effektivt förebyggande arbete mot narkotika måste enligt regeringen utgå från ett helhetsperspektiv på ungdomars levnadsvillkor. Insatser måste vidtas såväl inom skola och fritidsverksamhet som inom arbetslivet och på socialtjänstens, hälso- och sjukvårdens och polisens områden. Till exempel är skolans möjligheter att hävda en drogrestriktiv linje beroende av det övriga samhällets värderingar och de attityder till droger som finns bland vuxna. En kombination av insatser är nödvändig där samverkan med både föräldrar och samhället i övrigt har stor betydelse. För att förebyggande arbete skall vara framgångsrikt krävs också att inte endast generella insatser utan också att insatser anpassade till den avsedda målgruppen görs.

Enligt regeringen måste samhället erbjuda ett brett spektrum av drogfria miljöer, särskilt under ungdomarnas fritid med vuxna som kan stötta ungdomarna i att göra riktiga val. Regeringen understryker vikten av att resurser avsätts för det arbete som sker inom den ideella sektorn, däribland till ungdomarnas egna organisationer, för att stärka unga människors förmåga och vilja att avstå från narkotika.

Regeringen ser med oro på den bland unga vanligt förekommande inställningen att narkotikamissbruk är en individuell angelägenhet så länge man inte skadar någon annan. Regeringen anser att det måste vara en av det förebyggande arbetets viktigaste uppgifter att försöka påverka denna inställning. Regeringen tror inte att detta kan ske genom mer information, men däremot genom en förbättrad kommunikation samt genom att koppla diskussioner om narkotika till den gemensamma värdegrund som samhället vilar på. Det krävs att ungdomarna själva, i betydligt högre grad än i dag, engageras i och får inflytande över det narkotikapreventiva arbetet samt att de i dialog med vuxna ges möjlighet att diskutera narkotikapolitiska frågor.

Enligt regeringen saknar ungdomar i dag ofta tillräcklig kunskap om narkotikans effekt och farlighet. Bred information om riskerna med att använda

narkotika och om den svenska narkotikapolitiken bör ges till alla ungdomar. Därutöver bör riktad information ges till olika kategorier av ungdomar. Regeringen framhåller vikten av att budskapet uppfattas som trovärdigt. Även föräldrar och andra vuxna bör få kunskap om narkotika och dess verkningar samt information om narkotikaläget i kommunen. På många håll har särskilda föräldrautbildningar genomförts med gott resultat.

Inom skolans område har det skett stora förändringar under 1990-talet. Ansvaret har decentraliserats från statlig till kommunal nivå. Läroplaner och kursplaner anger de nationella mål som skolan skall sträva mot och de mål som skall uppnås. Hur man skall arbeta i skolan avgörs på kommunal nivå och på den lokala skolan. I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) anges bl.a. att skolan skall främja elevernas harmoniska utveckling samt att rektor har ett ansvar för att ämnesövergripande kunskapsområden som tobak, alkohol och andra droger tas upp. I ämnet biologi skall eleverna få inblick i och kunskaper om beroendeframkallande medels inverkan på hälsan. I ämnet idrott och hälsa skall eleven utveckla kunskap om vad som främjar hälsa. Eleven skall enligt Lpo 94 ha grundläggande kunskaper om förutsättningarna för en god hälsa samt ha förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan och miljön.

Enligt regeringen bör de förväntningar och krav som regering och riksdag uttryckt i handlingsplaner och propositioner beaktas vid nästa översyn av målen i kursplanerna. Detta gäller bl.a. behovet av tydligare mål för undervisningen av alkohol, narkotika och andra droger och hur dessa kan knytas till läroplanernas värdegrundsfrågor. En översyn kan i denna del behövas också vad gäller läroplanerna, menar regeringen.

Regeringen anför att undervisningen om tobak, alkohol och andra droger skall planeras tillsammans med eleverna. Undervisningen skall vara åldersanpassad och kontinuerlig och steg för steg bygga upp elevernas kunskap. Den bör ge möjlighet till reflexion och samtal om för eleven angelägna livsfrågor och utgå från elevernas egna frågor. Särskilt i de yngre åldrarna bör undervisningen fokusera på sociala influenser och kompetenshöjande träning, att fatta beslut och stå emot grupptryck, snarare än faktaförmedling och information. Undervisning om tobak, alkohol och andra droger liksom om olika former av riskbeteende bör bygga på effektiv och utvärderad metodik.

Regeringen pekar också på vikten av att utveckla strategier och metoder för hur föräldrars inflytande i skolan kan stärkas. Undersökningar har visat att föräldrars medverkan i skolan har en positiv inverkan på elevernas studieresultat. Att ha framgång i skolarbetet är en mycket viktig skyddsfaktor när det gäller att förebygga missbruk av olika slag.

Enligt regeringen bör varje skola utforma mål för sin undervisning om tobak, alkohol och andra droger, information om vad som sker vid upptäckt av missbruk av något slag, åtgärder mot skolk samt strategier för elev- och föräldrasamverkan och för kompetensutveckling av personalen.

Skolverket har enligt regleringsbrevet för år 2001 i uppdrag att utveckla formerna för stöd och utveckling genom riktade insatser och bör enligt rege-

ringen kunna bistå kommuner och skolor inom ramen för detta uppdrag. Ansvar för att upprätta mål och se till att de efterlevs så att alla ungdomar får en god kunskap om narkotika och andra droger åvilar dock kommunen och den lokala skolläbningen. Mot bakgrund härav anser regeringen att Statens skolverk bör få i uppdrag att i samarbete med Statens folkhälsoinstitut analysera vilka insatser som kan vidtas för att stärka den narkotikaförebyggande verksamheten i skolan.

Vikten av tidiga insatser framhålls i propositionen. Regeringen anför att det är nödvändigt att råd, stöd och hjälp når människor i ett så tidigt stadium av missbruket som möjligt. För att kunna nå de ungdomar som har börjat experimentera med narkotika måste det enligt regeringen finnas ett fungerande skyddsnet omkring dem i skolan och i lokalsamhället liksom ett strukturerat samarbete mellan socialtjänst, polis, skola, fritidsverksamhet och frivilligorganisationer. Att avbryta ungdomars experimenterande med narkotika är ett arbete i flera steg. För det första krävs kompetens att fånga upp signaler om ett sådant pågående missbruk. För det andra krävs en utbyggd rådgivningsverksamhet och för det tredje krävs olika former av behandlingsalternativ.

Regeringen anför att det är viktigt att det hos personalen på ungdomsmottagningar och inom elev- och studenthälsan, företagshälsovården, primärvården, mödra- och barnhälsovården finns kunskap om hur man kan uppmärksamma även subtila signaler om narkotikaanvändande. Narkotikakommissionen har bedömt att det rent allmänt saknas kunskap om metoder att upptäcka ett missbruk som ännu inte har blivit problematiskt.

I propositionen påpekas behovet av stöd till föräldrar vars barn har fastnat, eller riskerar att fastna, i ett missbruk. Anhöriga känner sig ofta både maktlösa och utlämnade och upplever att de inte får stöd av myndigheterna. Frivilligorganisationerna fyller i detta avseende en mycket viktig funktion men når långt ifrån alla som är i behov av råd och stöd. Det är viktigt att socialtjänsten utvecklar rutiner för hur kontakten med anhöriga skall se ut och att det inom socialtjänsten finns resurser att arbeta med hela familjen, anför det.

Som förälder kan det vara svårt att skilja på beteenden som är utslag av en normal tonårsutveckling och vad som kan vara tecken på ett begynnande missbruk. De flesta föräldrar har en ganska vag kunskap om narkotika och missbruk och vet inte vart de skall vända sig om oron övergår i direkt missstanke eller visshet. Enligt regeringen bör det i varje kommun eller region finnas en rådgivningsverksamhet dit yngre personer och föräldrar kan vända sig för råd och stöd. Eftersom det är viktigt att yngre människor inte skall behöva definiera sig som missbrukare för att få hjälp till behandling bör det enligt regeringens mening också finnas tillgång till en för ungdomar särskild anpassad mottagning.

Ungdomar som experimenterar med narkotika eller har kamrater som gör det kan också hamna i situationer där de är i mer akut behov av rådgivning eller hjälp men inte vill eller kan vända sig till socialtjänsten. Detta gäller givetvis även föräldrar och andra närstående. Statens folkhälsoinstitut kommer enligt propositionen därför att få i uppdrag att utreda förutsättningarna

för att inrätta en hjälptelefonlinje dit man gratis och anonymt kan vända sig med frågor om narkotika och missbruk.

Motioner

I *motion So34 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om frivilligorganisationer på narkotikaområdet (*yrkande 5*). Motionärerna anser att dessa är en underskattad resurs som skulle kunna användas mycket mer än i dag, bl.a. för utbildning och upplysning.

I *motion So371 av Anne-Katrine Dunker och Ewa Thalén Finné (m)* begärs ett tillkännagivande om ökat engagemang mot narkotika (*yrkande 1*). Alla måste bli medvetna om de risker och faror som narkotika utgör, anför det.

I *motion So35 av Lars Gustafsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om att förslaget i propositionen om telefonhjälp bör genomföras utan vidare utredning (*yrkande 3*). Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om att utbildningen om alkohol och droger i körkortsutbildningen bör bli obligatorisk (*yrkande 7*). Det begärs också ett tillkännagivande om att stödja initiativ från arrangörer och organisationer att skapa drogfria miljöer (*yrkande 8*).

I *motion So32 av Margareta Viklund (kd)* begärs ett tillkännagivande om att informationskampanjer mot droger måste följas upp med ständiga förebyggande aktiviteter (*yrkande 2*). Kommuner, folkrörelser, myndigheter och enskilda måste stödjas i sitt aktiva förebyggande narkotikarbete, menar motionären.

I *motion So472 av Birgitta Sellén (c)* begärs ett tillkännagivande om att skapa ekonomiska resurser för framtagande av information om droger (*yrkande 2*).

I *motion So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om barns och ungdomars drogvanor (*yrkande 11 delvis*). Motionärerna påpekar bl.a. att s.k. sekundär prevention, dvs. att ingripa mot dem som precis har inlett sin missbrukarbana, ofta hamnat i skymundan för såväl primär som tertiär prevention. Att ingripa tidigt ger positiva resultat på många områden. Bland annat innebär det att missbrukaren inte hinner utveckla ett destruktivt narkotikaberoende och att eventuella påföljder blir mer verkningsfulla eftersom missbrukaren fortfarande har kvar sin sociala förankring.

Även i *motion So497 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)*, vari begärs ett tillkännagivande om åtgärder för att bekämpa narkotikan (*yrkande 8*), framhålls vikten av sekundär prevention.

I *motion So291 av Harald Nordlund (fp)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om inrättande av länsvisa eller regionala kunskapscentrum för förebyggande arbete rörande droger och missbruk i främsta hand bland ungdom (*yrkande 1*). Dessa kunskapscentrum skulle enligt motionären bl.a. kunna göra regelbundna drogvaneundersökningar, organisera kvalificerad undervisning samt uppdatera och utforma strategier för det drogförebyggande arbetet. Motionären begär även ett tillkännagivande om stöd till frivilligorga-

nisationer som arbetar drogförebyggande och att organisationerna knyts till kunskapscentrumen (*yrkande 2*).

I *motion So29 av Göran Magnusson (s)* begärs tillkännagivanden om samordning mellan insatser mot narkotika och alkohol (*yrkande 1*) samt om sambandet mellan alkohol- och narkotikaproblemen (*yrkande 2*). Enligt motionären tyder mycket på att de som tidigt prövar alkohol också lätt testat och använder narkotika. Det är för narkotikapolitikens skull av stor vikt att slå vakt om en restriktiv alkoholpolitik, anför det.

I *motion So565 av Lars Wegendal m.fl. (s)* begärs ett tillkännagivande om behovet av en nationell kampanj om farorna med missbruk av droger.

Samma yrkande finns i *motion So393 av Lars Wegendal och Carina Adolfsson Elgestam (s)*.

I *motion So427 av Monica Green och Carina Ohlsson (s)* begärs ett tillkännagivande om det nödvändiga drogförebyggande arbetet och föreningarnas viktiga roll. Motionärerna anför att föreningslivet och kommunala verksamheter måste få större möjligheter att på ett tidigt stadium jobba med barns och ungdomars attityder till droger.

I *motion So622 av Margareta Viklund m.fl. (kd, m, v, c, fp, mp)* begärs ett tillkännagivande om att informationen om narkotikans skadliga konsekvenser ständigt måste pågå i samhälle och skola (*yrkande 2*).

Flera motioner rör skolans ansvar.

I *motion So34 (m)* yrkas att riksdagen skall besluta att undervisningen om narkotikans effekter skall påbörjas tidigare än i dag (*yrkande 3*).

I *motion So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m)* begärs ett tillkännagivande bl.a. om insatser i skolan (*yrkande 6 delvis*). Enligt motionärerna bör skolorna inte invänta förändringar i kursplanerna utan omedelbart ges i uppdrag att tillsammans med lärare, elever och föräldrar skapa gemensamma regler och värderingar när det gäller narkotika.

I *motion So35 (kd)* begärs ett tillkännagivande om att ANT-undervisningen bör utgå från verkligheten och att särskilda medel bör tilldelas frivilligorganisationer för ANT-undervisning (*yrkande 6*). Enligt motionärerna är poliser, f.d. missbrukare, frivilligorganisationer m.fl. bäst lämpade att informera om missbruksrelaterade frågor på ett realistiskt och verklighetsanknutet sätt.

I *motion So30 (fp)* begärs ett tillkännagivande om att alla skolor skall åläggas att, i samarbete med föräldrar, socialtjänst och polis, införa en drogpolicy i syfte att upptäcka och åtgärda narkotikamissbruk (*yrkande 3*).

I *motion 2000/01:Ju921 av Lennart Daléus m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om preventiva åtgärder mot knarkproblem bland yngre (*yrkande 7*). Enligt motionärerna är skolan den viktigaste arenan för drogprevention eftersom det här finns möjlighet att nå alla kategorier av ungdomar. I skolan finns också de bästa förutsättningarna för att tidigt observera avvikande beteenden och vidta åtgärder.

I flera motioner betonas familjens roll.

I *motion So34 (m)* begärs ett tillkännagivande om familjens roll i det förebyggande arbetet (*yrkande 2*). Motionärerna påpekar att möjligheterna att upptäcka narkotikamissbruk på ett tidigt stadium är betydligt större om föräldrarna har goda kunskaper. Det begärs också ett tillkännagivande om att skolan skall ha en absolut plikt att informera vårdnadshavare vid misstanke om narkotikaanvändning (*yrkande 6*).

Samma synpunkter framförs i *motionerna 2000/01:Ju929 av Gun Hellsvik m.fl. (m) yrkande 4* och *2000/01:Ju931 av Gun Hellsvik m.fl. (m) yrkande 2*.

I *motion So33 av Jeppe Johnsson (m)* begärs ett tillkännagivande om utbildning av föräldrar i drogkunskap (*yrkande 2*). Enligt motionären bör regeringen skyndsamt ta initiativ till att förbättra informationen till föräldrar om narkotika och om missbrukets symptom och verkningar, exempelvis genom att barnens lärare informerar föräldrarna.

I *motion So35 (kd)* begärs ett tillkännagivande om familjens betydelse i det narkotikaförebyggande arbetet (*yrkande 1*). Motionärerna anför att föräldrarna är de som i de flesta fall bäst förmedlar grundläggande värden till barnen och att det därför är viktigt att stödja föräldrarna så att de kan vara närvarande och delaktiga i sina barns liv. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om behovet av informationsinsatser för att medvetandegöra föräldrar och andra med tillsyn över barn om värdeöverföringens betydelse och stärkande av barns inre kontroll (*yrkande 2*). I *yrkande 4* begärs ett tillkännagivande om att missbruksrelaterade frågor bör ingå i föräldrautbildningen. Viktiga platser för utbildningen är vårdcentraler, kyrkor, samfund, studieförbund och folkrörelser.

I *motion So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om att tydliggöra handlingsplanen avseende föräldrars möjligheter att påverka ungdomars narkotikakonsumtion (*yrkande 4*). Motionärerna anser att föräldrarna har den viktigaste uppgiften i arbetet med att begränsa narkotikakonsumtionen bland unga. Föräldrarna bör få tillgång till information om hur man upptäcker ett eventuellt missbruk samt möjligheter till utbildning kring narkotikapreparat och deras skadeverkningar.

Tio motionsyrkanden rör drogtestar av ungdomar under 15 år.

I *motionerna So26 av Carl-Axel Johansson (m) (delvis), So30 (fp) yrkande 12, So31 av Anne-Katrine Dunker och Ewa Thalén Finné (m) yrkande 4, So35 (kd) yrkande 9, So371 (m) yrkande 4, Ju285 av Sten Tolgfors (m) yrkande 4 samt Ju389 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd) yrkande 5* begärs tillkännagivanden om att ungdomar under 15 år skall kunna drogtestas. Syftet är att kunna upptäcka ett begynnande missbruk så tidigt som möjligt.

I *motionerna So27 (m) yrkande 7, So34 (m) yrkande 7 och Ju322 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m) yrkande 4* anför att polisen bör ha möjlighet att drogtesta ungdomar över tolv år vid misstanke om användning av narkotika.

Bakgrund och tidigare behandling

Ett enigt socialutskott har de senaste åren mycket klart uttalat sin inställning vad gäller narkotikapolitikens mål och inriktning, senast i det av riksdagen godkända *betänkande 1999/2000:SoU10*. Utskottet har anfört att narkotikapolitiken bl.a. måste bygga på en kombination av olika förebyggande insatser. Enligt utskottet är det särskilt angeläget att kraftfullt motverka ungdomars narkotikaanvändning. Det behövs kraftfulla insatser för att vända trenden mot ett ökande intresse för narkotika och ett ökande missbruk bland ungdomar. Viktigt i detta sammanhang är samverkan mellan olika lokala organ och organisationer, en god samordning av insatserna samt ett levande och ensträckt engagemang från samhällets, föräldrarnas och frivilligorganisationernas sida. Utskottet har också betonat vikten av att informera ungdomar och deras föräldrar om narkotika och narkotikamissbrukets symtom och verkningar och i det sammanhanget verka för attitydförändringar.

Utbildningsutskottet behandlade i det av riksdagen godkända *betänkande 2000/01:UbU13* motioner om bl.a. ANT-undervisning och om skolans skyldighet att informera föräldrarna (s. 48 f.). Utskottet anförde att skolan har en betydelsefull roll när det gäller information i ANT-frågor. Utskottet påpekade bl.a. att det i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet m.m. (Lpo 94) anges att rektor har ett särskilt ansvar för att ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen. Sådana kunskapsområden är exempelvis riskerna med tobak, alkohol och andra droger. Det upplystes vidare att utskottet våren 2000 anordnat en öppen utfrågning om skolan och elevernas hälsa och välbefinnande. Utfrågningen ägnades bl.a. åt ANT-undervisningen. Utskottet fann inte skäl att förorda en närmare reglering av ANT-undervisningen.

Vidare utgick utbildningsutskottet från att skolan informerar föräldrarna om bl.a. elevens sociala utveckling, t.ex. vid utvecklingssamtal eller på annat sätt. Utskottet var inte berett att ta initiativ till lagreglering rörande skyldighet för skolan att informera föräldrar om förändringar i elevens beteende.

Motionerna avstyrktes (res. m).

Trafikutskottet behandlade i det av riksdagen godkända *betänkande 2000/01:TU13* motioner om åtgärder för att förhindra alkohol- och drogpåverkade förare (s. 18 f.), bl.a. genom trafikinformation och undervisning. Utskottet konstaterade med stor oro att så mycket som mellan 20 och 30 % av alla dödsolyckor i vägtrafiken är förknippade med alkohol eller droger. Utskottet delade motionärernas allmänna uppfattning att rattfylleriet på alla sätt måste motverkas. Det behövs snabba och effektiva åtgärder för att minska rattfylleriet i trafiken. Utskottet hänvisade till försöksverksamheten med alkolås och till arbetet som bedrivs med elektroniska körkort samt förutsatte att regeringen och berörda myndigheter, bl.a. Rikspolisstyrelsen och Vägverket, noga överväger vilka åtgärder som behöver vidtas för att uppnå en nykter och därmed säkrare vägtrafik. Motionerna avstyrktes.

Av *Vägverkets föreskrifter om kursplaner, behörighet B* (VVFS 1996:168) framgår att eleven efter teoriutbildningen skall kunna beskriva hur människan reagerar på alkohol med avseende på syn, reaktionsförmåga, omdöme, självförtroende och koordination. Eleven skall också kunna beskriva trafiksäkerhetsproblem som kan uppkomma vid bruk av läkemedel och narkotiska preparat.

Justitieutskottets yttrande

I sitt yttrande redogör justitieutskottet för gällande rätt när det gäller tvångsmedel mot barn under 15 år. Utskottet redovisar vidare bl.a. vad som anfördes i proposition 1983/84:187 rörande bestämmelsen om beslag, husrannsakan och kroppsvisitation i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. I propositionen anfördes att det fick anses tveksamt i vilken utsträckning tvångsmedel som beslag, husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning fick användas mot den som var misstänkt för brott och som inte fyllt 15 år. När det gällde kroppsbesiktning framstod det praktiska behovet av att använda det tvångsmedlet som ganska ringa beträffande den ifrågavarande ålderskategorin. Dessutom kunde lämpligheten av att använda kroppsbesiktning sättas i fråga när det gällde barn som befann sig i förpuberteten och i en känslig period av sin utveckling. Tvärtom var ett särskilt hänsynstagande till den personliga integriteten påkallad. Kroppsbesiktning borde alltså inte få företas i fråga om denna ålderskategori. (Anm.: Med kroppsbesiktning avses undersökning av människokroppens yttre och inre samt tagande av prov från människokroppen och undersökning av sådana prov.)

Justitieutskottet, som under senare år funnit att de skäl mot kroppsbesiktning av barn under 15 år som anfördes i propositionen alltså är giltiga, vidhåller denna inställning. Som Narkotikakommissionen framhållit bör misstanken om att ett barn missbrukar narkotika leda till åtgärder, oavsett om något drogtest föreligger. Justitieutskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionsyrkandena rörande drogtestar av barn under 15 år.

Socialutskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att de förebyggande insatserna måste förstärkas. Det handlar om att få så många som möjligt att ta avstånd från narkotika, att de som har en positiv attityd till narkotika ändrar sin inställning och att de som prövat eller använder narkotika förändrar sitt beteende. Det krävs att narkotikafrågorna ges politisk prioritet lokalt och nationellt och att den allmänna opinionen och lokalsamhällets resurser mobiliseras. Regeringen betonar vikten av att de lokalt utvecklade strategierna innehåller tydliga mål och riktlinjer för det förebyggande arbetet och att så många aktörer och verksamheter som möjligt involveras i samordnade insatser.

Utskottet delar regeringens uppfattning att en av det förebyggande arbetets viktigaste uppgifter är att försöka påverka den alltmer tillåtande attityden till droger bland ungdomar. Det måste anses vara samhällets skyldighet att upplysa om vilka faror som är förenade med att använda narkotika och vilka

sociala följder som kan uppstå om man använder sådana preparat. Även den nära kopplingen mellan narkotikaproblemet och den allmänna inställningen till och konsumtionen av alkohol måste beaktas. För att stoppa utvecklingen av mer tillåtande attityder till narkotika är det också angeläget att samhället erbjuder ett brett spektrum av drogfria miljöer och att resurser avsätts härför.

Utskottet delar självklart också regeringens bedömning att det är nödvändigt att råd, stöd och hjälp når människor i ett så tidigt stadium av missbruket som möjligt. Det finns ett flertal skäl till att ingripa tidigt, bl.a. minskar risken för individuella skador och för att missbruket sprids i ungdomsgruppen. Förslagen i propositionen om att det bör inrättas lokala rådgivningsverksamheter och mottagningar särskilt anpassade för ungdomar syftar bl.a. till att tidigt upptäcka missbruk.

I utskottet har av tradition rått en bred enighet kring vikten av det förebyggande arbetet och hur det bör bedrivas. Utskottet kan konstatera att de synpunkter på det förebyggande arbetet mot narkotika som förs fram i motionerna So29 (s) yrkandena 1 och 2, So30 (fp) yrkande 11 delvis, So32 (kd) yrkande 2, So34 (m) yrkande 5, So35 (kd) yrkande 8, So291 (fp) yrkandena 1 och 2, So371 (m) yrkande 1, So393 (s), So427 (s), So472 (c) yrkande 2, So497 (fp) yrkande 8, So565 (s) och So622 (kd, m, v, c, fp, mp) yrkande 2 väl överensstämmer såväl med utskottets tidigare uttalanden som med vad regeringen anfört i propositionen. Motionerna får därmed anses i huvudsak tillgodosedda.

Familjen har enligt utskottets mening självklart en betydelsefull roll i det förebyggande arbetet mot narkotika. Enligt regeringen är det viktigt att socialtjänsten involverar hela familjen när barn har fastnat, eller riskerar att fastna, i ett missbruk. Regeringen betonar också vikten av att föräldrar medverkar i skolan. Utskottet utgår i detta sammanhang från att skolan informerar föräldrarna om elevens sociala utveckling, t.ex. vid utvecklingssamtal. Utskottet instämmer med vad som anförs i flera motioner, liksom i propositionen, om att föräldrar och andra vuxna bör få kunskap om narkotika och dess verkningar samt om hur man upptäcker missbruk. Enligt regeringen bör det i varje kommun eller region finnas särskilda rådgivningsverksamheter. Föräldrautbildningar kan också vara ett sätt att sprida information. Enligt utskottets mening får även motionerna So28 (c) yrkande 4, So33 (m) yrkande 2, So34 (m) yrkandena 2 och 6, So35 (kd) yrkandena 1, 2 och 4, 2000/01:Ju929 (m) yrkande 4 och 2000/01:Ju931 (m) yrkande 2 anses i huvudsak tillgodosedda.

Utskottet delar den uppfattning som förs fram i flera motioner om att skolans roll i det förebyggande arbetet mot narkotika är mycket viktig. Utskottet ser därför positivt på att Statens skolverk och Statens folkhälsoinstitut skall få i uppdrag att analysera vilka insatser som kan vidtas för att stärka den narkotikaförebyggande verksamheten i skolan. Regeringen har också uppmärksammat behovet av tydligare mål för drogundervisningen i kurs- och läroplanerna. Regeringen pekar även på vikten av att stärka föräldrars inflytande i skolan. I propositionen nämns vidare att en förutsättning för att ungdomar skall ta till sig information är att budskapet uppfattas som trovärdigt. Det

betonas att många skolor behöver finna former för att göra undervisningen mer relevant utifrån elevernas livssituation. Enligt regeringens mening bör det i de lokala narkotikapolitiska strategierna finnas tydliga mål och riktlinjer för det förebyggande arbetet inom exempelvis skola och fritidsverksamhet. Regeringen anser också att varje skola bör utforma mål och strategier när det gäller undervisningen om droger, åtgärder vid upptäckt av missbruk, elev- och föräldrasamverkan samt kompetensutveckling av personalen. Utskottet är övertygat om att satsningarna inom ramen för handlingsplanen kommer att få positiva effekter även för det drog-förebyggande arbetet inom skolans område. Motionerna So27 (m) yrkande 6 delvis, So30 (fp) yrkande 3, So34 (m) yrkande 3, So35 (kd) yrkande 6 och 2000/01:Ju921 (c) yrkande 7 får mot bakgrund av vad som anförts anses i huvudsak tillgodosedda.

Utskottet ser positivt på förslaget att inrätta en hjälptelefonlinje för hela landet men delar regeringens bedömning att förutsättningarna härför först bör utredas. Motion So35 (kd) yrkande 3 avstyrks därför.

Utskottet instämmer med trafikutskottet att rattfylleriet på alla sätt måste motverkas och att det får förutsättas att regeringen och berörda myndigheter noga överväger vilka åtgärder som behöver vidtas för att uppnå nykterhet bland förarna och därmed säkrare vägtrafik. Utskottet kan vidare konstatera att det i körkortsutbildningen ingår obligatoriska delar om alkohol och narkotika i trafiken. Motion So35 (kd) yrkande 7 är därmed i huvudsak tillgodosedd.

När det gäller frågan om det skall vara tillåtet att drogtesta barn under 15 år delar socialutskottet justitieutskottets bedömning att skälen mot sådan kroppsbesiktning alltså är bärkraftiga. Utskottet instämmer därvid med Narkotikakommissionen om att misstanken om att ett barn missbrukar narkotika bör leda till åtgärder, oavsett om något drogtest föreligger eller ej. Motionerna So26 (m) delvis, So27 (m) yrkande 7, So30 (fp) yrkande 12, So31 (m) yrkande 4, So34 (m) yrkande 7, So35 (kd) yrkande 9, So371 (m) yrkande 4, Ju285 (m) yrkande 4, Ju322 (m) yrkande 4 samt Ju389 (kd) yrkande 5 avstyrks.

Vård och behandling av narkotikamissbrukare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå olika motioner om vård och behandling av missbrukare. Motioner rörande bl.a. resurser, kvalitet, samarbete och behovsanpassning avstyrker utskottet med hänvisning till att de får anses delvis tillgodosedda. Utskottet avstyrker vidare motioner om bl.a. missbrukarvårdens organisation, anhörigombudsman och statligt huvudansvar för tvångsvården. Riksdagen bör även avslå motioner om metadonbehandling i avvaktan på en pågående översyn på området. Riksdagen bör slutligen avslå motioner om sprut-

utbytesprojektet. Utskottet anser att regeringens aviserade översyn av lagstiftningen rörande injektionssprutor och kanyler bör avvaktas men framhåller åter vikten av att ett slutligt ställningstagande i frågan kan göras snarast möjligt. *Jämför reservationerna 14 (kd), 15 (fp), 16 (fp), 17 (fp), 18 (fp) och 19 (kd, c, fp).*

Propositionen m.m.

Enligt regeringen är målen för samhällets vård- och behandlingsinsatser följande.

- Alla narkotikamissbrukare skall nås med erbjudande om hjälp och vid behov vård mot sitt missbruk.
- Råd, stöd och hjälp skall nå människor i ett tidigt stadium av missbruket.
- Vårdinsatser skall syfta till ett liv fritt från missbruk och illegala droger.
- Vården och andra insatser för missbrukare skall vara av god kvalitet.
- Insatser mot missbruk skall vara uthålliga och långsiktiga.

Vård och behandling samt andra rehabiliteringsinsatser utgör enligt regeringen grunden när det är fråga om att hjälpa missbrukare att komma ifrån sitt beroende. Vård och behandling av missbrukare är därför en nödvändig del av de narkotikapolitiska insatserna. Rätt avpassade och utformade behandlingsinsatser bidrar till att minska narkotikamissbruket och förbättrar missbrukarnas livssituation, anför det.

Ansvar för vård av missbrukare delas mellan kommuner och landsting. Socialtjänsten svarar för den långsiktiga rehabiliteringen medan avgiftning, psykiska komplikationer i samband med missbruk samt substitutionsbehandling främst är ett ansvar för hälso- och sjukvården. Regeringen vill understryka att missbrukarvården alltid bör ses i ett socialt och socialpsykologiskt perspektiv, även om de medicinska insatserna tidvis kan vara omfattande. Farmakologisk behandling skall alltid stöttas med socialpsykologiska insatser, och en skriftlig vårdplanering skall göras med socialtjänsten i god tid. Därför bör fungerande professionella nätverk bildas, där samverkan och konstruktivt samarbete är vägledande.

I propositionen (s. 19) påpekas att det i debatten ibland framförts önskemål om att staten skall ta ansvar för den specialiserade missbrukarvården. Huvudskälet till detta skulle vara att det i dag finns oacceptabla skillnader mellan kommunerna när det gäller insatsernas omfattning och kvalitet. Ett statligt huvudmannaskap skulle ge mer enhetliga bedömningar och ge utrymme för en mer systematisk metodutveckling. Ett annat förslag som framförts är att hälso- och sjukvården skulle överta ansvaret för missbrukarvården, bl.a. för att uppnå bättre samordning mellan avgiftning och andra behandlingsinsatser och för att undanröja en del av hindren för samverkan med psykiatri. Enligt regeringens uppfattning skall dock det övergripande ansvaret för missbrukarvården även i fortsättningen åvila socialtjänsten. Det är nödvändigt att ett socialt helhetsperspektiv läggs på behandlingsinsatser. Ofta behövs dessutom

omfattande sociala stödinsatser och ett långsiktigt uppföljningsarbete. Regeringen anser att socialtjänsten är bäst lämpad att ansvara för dessa uppgifter, men att det samtidigt är angeläget att utveckla samordningen mellan olika huvudmän.

Efter en kraftig utbyggnad av institutionsvården under senare delen av 1980-talet har 1990-talet främst präglats av en ambition att utveckla lokalt drivna öppenvårdsinsatser och minska dygnet-runt-vården i s.k. hem för vård eller boende. Omkring 80 % av insatserna mot missbruk sker i öppenvård, påpekas det. Frivilligorganisationerna har i olika sammanhang uttryckt djup oro över otillräckliga vård- och behandlingsresurser för olika grupper av missbrukare. Statens institutionsstyrelse, SiS, har påtalat att den mycket stora minskningen av LVM-vård under 1990-talet inte kan förklaras av motsvarande utbyggnad av den öppna missbrukarvården. Den stora neddragningen av LVM-vården och den ökade narkotikarelaterade dödligheten i Stockholm pekar enligt SiS på att kommunerna knappast lever upp till de krav LVM ställer på kommunerna.

Regeringen framhåller att det är angeläget att alla som behöver vård också får tillgång till vård av god kvalitet. Regeringen kommer därför att noga följa att kommunerna fullgör sitt ansvar gentemot missbrukarna. Det bör ligga i den nationelle narkotikasamordnarens uppgift att slå larm om det är nödvändigt med ytterligare åtgärder för att säkerställa att de som behöver vård också erbjuds detta. Samordnaren bör också stimulera utvecklingen av vårdmetoder m.m., anför det.

I propositionen påpekas också bristen på resurser för de socialt mest utsatta missbrukarna, bl.a. hemlösa, personer med s.k. dubbeldiagnos, prostituerade missbrukande kvinnor och injektionsmissbrukare. För denna grupp är det särskilt viktigt att samverkan mellan sjukvård, socialtjänst och kriminalvård fungerar bra, eftersom personerna ofta är kända och samtidigt föremål för insatser från flera av dessa instanser. De frivilliga organisationerna gör betydande insatser för de tyngsta missbrukarna och de hemlösa. Regeringen instämmer med Narkotikakommissionen att det är viktigt att bygga upp professionella nätverk för att långsiktigt kunna stödja också de mest utsatta och svårmotiverade.

Många enheter för missbrukarvård har med goda resultat utvecklat samarbetet och samverkan med anhöriga och närsamhället. Regeringen anser att detta arbete bör intensifieras, inte bara för att det kan ha goda effekter på behandlingsresultatet för missbrukaren utan också för att förbättra stödet till de anhöriga.

Regeringen påtalar också vikten av att frågor som har att göra med kommunernas insatser för att utveckla vårdalternativ som passar den enskilde missbrukarens behov får en framskjuten plats i de lokala narkotikapolitiska strategierna. Insatserna bör utformas i samarbete med den enskilde individen och med utgångspunkt i dennes behov. Det är också viktigt, inte minst för resultatet av insatsen, att den vård och behandling som missbrukare kan få är av god kvalitet. Kvalitetskravet gäller uppsökande arbete, stöd, vård-, behand-

lings- och rehabiliteringsinsatser samt eftervård och uppföljning. Att använda metoder som visat sig effektiva bör enligt regeringen vara en självklarhet i missbrukarvården. Det är därför angeläget att fortsätta utvecklingen av ett systematiskt dokumentations- och metodutvecklingsarbete inom vården. Regeringen påpekar att det inom Socialstyrelsen, kriminalvården och Statens institutionsstyrelse pågår ett arbete med att utveckla och pröva system för att beskriva klienten och dennes problem på ett sådant sätt att en uppföljning kan ske. Socialstyrelsens uppdrag att utforma ett program för nationellt stöd till kunskapsutvecklingen inom socialtjänsten har enligt regeringens bedömning också stor betydelse i sammanhanget.

När det gäller *substitutionsbehandling* anför regeringen bl.a. att all icke-medicinsk användning av narkotika är oacceptabel och att målet för vård- och behandlingsinsatser är att missbrukarna skall kunna leva ett liv fritt från missbruk och illegala droger. Regeringen delar Narkotikakommissionens bedömning att begränsade behandlingsprogram med metadon eller andra underhålls- eller blockeringsmediciner inte riskerar att skada den restriktiva narkotikapolitikens trovärdighet. En förutsättning är emellertid att läckaget till den illegala marknaden är obefintligt. Behandlingsprogrammen kan vara betydelsefulla för bl.a. smittskydd och rehabilitering, under förutsättning att de ingår i en socialpolitisk helhet samt är väldokumenterade.

I Sverige ges metadonbehandling vid enheter inom allmänpsykiatri i Uppsala, Stockholm, Lund och Malmö till högst 800 personer samtidigt. För att komma i fråga för underhållsbehandling med metadon skall patienten enligt Socialstyrelsens föreskrifter ha minst fyraårigt dokumenterat intravenöst opiatmissbruk, ha prövat drogfri behandling, ha fyllt 20 år, inte ha något avancerat sidomissbruk samt inte vara anhållen, häktad, dömd till eller intagen i fängelse. Enligt Socialstyrelsens utvärdering minskar dödlighet, missbruk och kriminalitet under tiden i behandling.

I propositionen påpekas att buprenorfin tillkommit som farmakologiskt alternativ till metadon vid behandling av opiatberoende. Läkemedlet Subutex är ett sådant preparat. Användning av buprenorfin omges i dag inte av samma stränga regelverk som metadon. Subutex kan förskrivas av allmänläkare, men rekommendationen är att läkemedlet förskrivas av läkare vid narkomanvårdsenhet. Narkotikakommissionen har rekommenderat att samma regler bör gälla för behandling med buprenorfin och metadon. Regeringen delar denna bedömning men vill avvakta de nationella riktlinjer för farmakologisk behandling av opiatberoende som för närvarande är under utarbetande i samarbete mellan Socialstyrelsen, Läkemedelsverket och representanter från läkarprofessionen och socialtjänsten.

I Sverige finns sedan mitten av 1980-talet *sprututbytesprogram* i Malmö och Lund. Idén att förse injektionsmissbrukare med rena sprutor i smittskyddssyfte är emellertid kontroversiell. Sprututbytesprogrammen har kritiserats för att ge dubbla budskap till narkomanerna genom att dessa förses med verktyg för att kunna fortsätta med ett kriminaliserat narkotikamissbruk. De som förespråkar sprututbytesverksamhet hävdar samhällets ansvar för att före-

bygga livsfarliga sjukdomar som aids, och att ett effektivt sätt att göra det är att tillhandahålla rena sprutor bland injektionsmissbrukare. Riksdagen har noga följt de svenska programmen, och vid ett flertal tillfällen krävt underlag för fortsatt ställningstagande till verksamheten.

I *betänkande 1999/2000:SoU10* föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen med krav på att det mycket skyndsamt görs en slutlig utvärdering som är hållbar i bl.a. vetenskapligt hänseende för ett slutligt ställningstagande till om den aktuella försöksverksamheten skall fortsätta (res. m, kd, c, mp). Riksdagen följde utskottet.

I propositionen redovisas Socialstyrelsens skrivelse från januari 2001 med ”försök till värdering och ställningstagande till sprututbytesprogrammen i Malmö och Lund”. Socialstyrelsen konstaterar i skrivelsen att frågan om sprututbyte inte kan bedömas enbart på grundval av vetenskapliga fakta. Svårigheterna ligger bl.a. i att det inte går att ordna kontrollgrupper samt att antalet hivfall i Sverige är för få. Därtill kommer att frågan också har viktiga politiska och etiska dimensioner. Socialstyrelsen anser att det varken går att påvisa uttalat negativa eller uttalat positiva effekter av sprututbytesprogrammen. Enligt Socialstyrelsen står inte verksamheterna i strid vare sig med det övergripande målet om ett narkotikafritt samhälle eller med målen att förhindra nyrekrytering till missbruk och att flera missbrukare skall upphöra med sitt missbruk. Styrelsen anvisar två tänkbara förhållningssätt. Det ena innebär att sprututbyte förbjuds i lag eller förordning och att verksamheterna i Malmö och Lund därmed upphör. Det andra alternativet innebär att nuvarande verksamhet upphör som försök och att möjligheten att överlämna spruta och kanyl får bedömas i det enskilda fallet utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. Enligt propositionen kommer regeringen att se över den lagstiftning som i dag reglerar hanteringen av injektionssprutor och kanyler och återkomma till riksdagen med förslag till ny lagreglering.

Regeringen beslutade i januari 2002 att tillkalla en *särskild utredare* med uppdrag att se över *tillämpningen av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM)*. I direktiven till utredningen (dir. 2002:10) anförts att tvångsvården har minskat mycket kraftigt men att den närmare anledningen till detta samt vad utvecklingen betyder för den enskilde missbrukaren och dennes möjlighet att få sina vårdbehov tillgodosedda inte är närmare känd. Utredaren skall analysera de faktorer som kan tänkas ligga bakom utvecklingen och bedöma hur den påverkat de socialt mest utsatta missbrukarna. Analysen skall göras mot bakgrund av missbrukets och missbrukarvårdens utveckling under perioden. Av särskilt intresse är socialtjänstens bedömning av missbrukarens vårdbehov, vårdens innehåll och förväntade resultat samt de ekonomiska prioriteringar som ligger bakom valet av vårdform. Utredaren skall också bl.a. bilda sig en uppfattning dels om användningen av tvångsmedel inom vården, dels huruvida de särskilda befogenheter att använda tvångsmedel som LVM ger är ändamålsenligt och rättssäkert utformade. Mot bakgrund av sin analys skall utredaren föreslå förändringar som kan bidra till att stärka rättsskyddet för den enskilde och till att förbättra insatserna så att

dessas är relevanta för den enskilde missbrukarens vårdbehov samt ges i rätt tid och rätt omfattning. Det står utredaren fritt att också ta upp andra näraliggande frågor än de som preciseras i direktiven om de kan bidra till att de mest utsatta missbrukarnas vårdbehov tillgodoses och att deras rättssäkerhet stärks. Uppdraget skall redovisas senast den 1 juli 2003.

Motioner

I *motion So34 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om att Maria ungdomsmottagning bör stå som modell för särskilda vårdenheter ute i landet (*yrkande 13*).

I *motion So25 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)* begärs ett tillkännagivande om tillämpningen av tvångsvården för missbrukare. Motionärerna anser att inslaget av tvångsåtgärder gentemot narkotikamissbrukare bör öka. Vid översynen av tillämpningen av LVM bör därför göras viss skillnad mellan alkohol- och narkotikamissbruk. Vidare bör utredningen syfta till att beträffande narkotikamissbruk skärpa och utöka möjligheterna till tvångsåtgärder vid fara för liv och hälsa för den enskilde eller dennes omgivning.

I *motion So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m)* begärs tillkännagivanden om avgiftningsenheter (*yrkande 2*) samt om behandlingsplaner och eftervårdsplaner (*yrkande 3*). Motionärerna anser att såväl frivillig vård som tvångsvård alltid skall föregås av avgiftning på en särskild avgiftningsenhet. Under avgiftningstiden skall upprättas en behandlingsplan, omfattande även eftervården. Hälso- och sjukvården skall ansvara för att tillhandahålla ett tillräckligt antal avgiftningsenheter för att ingen missbrukare skall behöva vänta på avgiftning. I motionen begärs också ett tillkännagivande om tvångsvård (*yrkande 10*). Enligt motionärerna bör behovet av hjälp även hos missbrukarens familj beaktas vid besluten om vård enligt LVM eller LVU. Familjen känner sig ofta helt maktlös och lever under helt oacceptabla förhållanden, anför det.

I *motion So31 av Anne-Katrine Dunker och Ewa Thalén Finné (m)* begärs ett tillkännagivande om frivilligorganisationerna (*yrkande 3*). Motionärerna anser att de bör få ett större ansvar som länk mellan myndigheter och missbrukare. Vidare begärs ett tillkännagivande om vård och behandling för s.k. tunga narkotikamissbrukare (*yrkande 5*). Enligt motionärerna behöver dessa missbrukare tas om hand och få vård och utbildning, både för sin egen del och för att hindra dem från att rekrytera nya missbrukare.

I *motion So35 av Lars Gustafsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om att en god missbrukarvård kräver mer resurser till landsting och kommuner (*yrkande 20*). Motionärerna framhåller det skriande behovet av fler vårdplatser inom missbrukarvården. Det begärs vidare ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om en översyn av hur kommuner och landsting samverkar kring vården och rehabiliteringen av personer som missbrukar alkohol och/eller narkotika (*yrkande 21*). Motionärerna påpekar att efter avslutad

avgiftning, som betalas av landstinget, övergår kostnadsansvaret på kommunen. I många fall väljer kommunen att inte fortsätta vården på behandlingsenheten, vilket innebär att avgiftningen som vårdinsats är mer eller mindre bortkastad. Motionärerna efterlyser en bättre samverkan mellan huvudmännen. Slutligen begärs ett tillkännagivande om att ett kommunalt handlingsprogram för stöd till drogrehabiliterade bör utarbetas (*yrkande 22*). Motionärerna framhåller vikten av stödjande insatser på hemorten för att de som genomgått en lyckad drogrehabilitering skall kunna klara av en drogfri vardag.

I *motion So32 av Margareta Viklund (kd)* begärs ett tillkännagivande om att belysa sambandet mellan droganvändning och hiv/aids (*yrkande 3*). Enligt motionären är det angeläget att detta samband är ett ständigt återkommande tema i narkotikadebatten. Hivfallen har ökat drastiskt även i Sverige och många av de nya fallen upptäckts bland narkomaner.

I *motion So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om att inrätta en anhörigombudsman för anhöriga till narkotikamissbrukare (*yrkande 2*). De anhöriga behöver enligt motionärerna omfattande stöd i sina kontakter med myndigheter och vårdapparat. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om att staten tar det ekonomiska huvudansvaret för LVM-vården av narkotikamissbrukare (*yrkande 4*). Motionärerna anser att eftersom staten ansvarar för narkotikapolitiken med dess inslag av tvång bör staten också ta ett viss ekonomiskt ansvar för tvångsvården. Efter det att en kommun redovisat vilka åtgärder som vidtagits för en missbrukare och visat att den följt alla socialtjänstlagens bestämmelser bör staten garantera de huvudsakliga kostnaderna för tvångsvården. Motionärerna begär vidare ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om missbruksvården (*yrkande 13 delvis*). Motionärerna påpekar att till följd av kommunernas nedskärningar inom missbrukarvården är det i dag svårt för en narkoman att få tillgång till vård på institution även om han eller hon är motiverad att sluta med drogerna. Eftersom avancerade missbrukare sällan kan tillgodogöra sig öppenvård behövs det betydligt mer resurser på området. Motionärerna framhåller vikten av att ingripa tidigt i "missbrukarkarriären" och att prioritera vårdplatser för yngre. Det är också angeläget att anpassa vården till den enskilde missbrukarens behov. Enligt motionärerna är samarbete mellan föräldrar, föreningsliv, polis och socialtjänst nödvändigt för att nå verkliga resultat bland ungdomar. Det krävs vidare kommunalt samarbete i syfte att bättre utvärdera och mäta resultaten i missbrukarvården. Kommunerna skall alltid kvalitetsgranska de tjänster som erbjuds vid upphandlingen, anförs det.

Tre motioner rör substitutionsbehandling.

I *motion So34 (m)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om kriterier för att få ta del av det så kallade metadonprogrammet (*yrkande 12*). Motionärerna anser det orimligt att unga heroinmissbrukare, som är välmotiverade i sin strävan att bli drogfria, inte skall kunna få behandling förrän tidigast vid 20 års ålder och efter fyra års dokumenterat missbruk, trots att

behandlingsmetoden visat sig effektiv. Det skall dock krävas att patienten är beredd att medverka till att metadondoseringen snabbt trappas ned till att helt upphöra.

I *motion So27 (m)* begärs ett tillkännagivande om metadon- och Subutex-behandlingarna (*yrkande 9*). I första hand anser motionärerna att dessa behandlingar snarast bör upphöra. I andra hand anförs att preparaten bör användas med största restriktivitet och endast tillåtas i samband med särskilda program. Allmänläkares förskrivningsrätt på Subutex måste omedelbart upphöra, anförs det vidare.

I *motion So30 (fp)* *yrkande 13 delvis* begärs ett tillkännagivande om att metadonbehandling bör omfatta fler personer än i dag.

I åtta motioner tas sprututbytesverksamheten upp.

I *motionerna So27 (m)* *yrkande 8*, *So34 (m)* *yrkande 11*, *So372 av Chris Heister m.fl. (m)* *yrkande 2* och *2000/01:Ju931 av Gun Hellsvik m.fl. (m)* *yrkande 6* anförs att sprututbytesprojekten i Malmö och Lund omedelbart skall upphöra.

I *motionerna So35 (kd)* *yrkande 23*, *So594 av Anita Jönsson m.fl. (s)* och *So511 av Marie Granlund (s)* begärs tillkännagivanden om att sprututbytesprogrammen bör permanentas.

I *motion So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om att varje landsting skall kunna lämna in en ansökan till Socialstyrelsen och efter prövning ges möjlighet att starta sprututbytesprojekt i den egna regionen (*yrkande 5*).

I *motion So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om att sprututbytesverksamheten i Malmö–Lund bör bli permanent och att verksamheten bör utökas till att omfatta flera platser i Sverige (*yrkande 8*).

Samma ståndpunkt intas i *motion So308 av Ulf Nilsson (fp)* (*yrkandena 1 och 2*).

Tidigare behandling

Utskottet behandlade motioner om missbrukarvård senast i det av riksdagen godkända (debatt 13 mars) *betänkande 2001/02:SoU11 Socialtjänstfrågor*, till vilket hänvisas. Utskottet vidhöll sin tidigare redovisade inställning att vård och behandling och andra rehabiliteringsinsatser utgör grunden när det gäller att hjälpa personer att komma ifrån sitt beroende av såväl alkohol som andra droger. Utskottet betonade åter att det för en väl fungerande missbrukarvård krävs kunskaper om missbruk, vårdbehov samt kvalitet i och effekter av olika insatser. Det är angeläget att vårdbehövande får tillgång till behovsanpassade insatser. Utskottet såg vidare positivt på det arbete som Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse utför för att samla kunskap inom området i syfte att höja kvaliteten på och komma till rätta med vissa brister inom missbrukarvården. Det noterades också att Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) har gjort en sammanställning av den vetenskapliga grunden för olika

behandlingsmetoder inom missbruksområdet. Vidare kommer Riksdagens revisorer, på utskottets förslag, att genomföra en granskning av kvaliteten i behandlingen inom Statens institutionsstyrelses verksamhet samt av i vad mån behandlingen är differentierad.

Utskottet framhöll behovet av ytterligare kunskaper när det gäller utvecklingen på vård- och behandlingsområdet, särskilt beträffande resurser, insatser och resultat. Utskottet hänvisade till regeringens uttalanden i budgetpropositionen för 2002 om att det finns anledning att även fortsättningsvis noga följa utvecklingen inom missbrukarvården, såväl när det gäller avvägningen mellan öppenvård och institutionsvård som innehållet och kvaliteten i insatserna. Utskottet noterade också att den nationella narkotikasamordnaren skulle få i uppgift att slå larm om det krävs ytterligare åtgärder för att säkerställa att de som behöver vård erbjuds sådan. När det gäller vård och behandling av unga missbrukare konstaterades att Statens institutionsstyrelse tillförts stora resurstillskott i syfte att bygga ut verksamheten för att bättre kunna tillgodose kommunernas efterfrågan på ungdomsvård samt noterades att Riksrevisionsverket för närvarande genomför en granskning av kapacitetsbristen och köerna på institutionerna. Samtliga motioner avstyrktes (s. 19 f.; res. m, v, kd+c, fp).

Motionsyrkanden om hiv/aidsprevention behandlade utskottet senast i det av riksdagen godkända *betänkande 2001/02:SoU1*. Utskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till regeringens kommande förslag med anledning av Nationella folkhälsokommitténs slutbetänkande, en handlingsplan som tagits fram av Statens folkhälsoinstitut samt insatser från ideella organisationer (s. 97 f.; res. m, kd, c).

Socialutskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att vård och behandling samt andra rehabiliteringsinsatser utgör grunden när det är fråga om att hjälpa missbrukare att komma ifrån sitt beroende. Vård och behandling av missbrukare är en nödvändig del av de narkotikapolitiska insatserna. För en väl fungerande missbrukarvård krävs kunskaper om missbrukets omfattning och karaktär, vårdbehov hos olika riskgrupper och missbrukare samt kvalitet i och effekter av de olika insatser som görs. Dessa grundläggande principer överensstämmer med vad utskottet anfört vid tidigare tillfällen rörande missbrukarvård.

Utskottet instämmer med regeringen att det är angeläget att alla som behöver vård också får tillgång till vård av god kvalitet. Inte minst gäller detta de tunga missbrukarna. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att regeringen har för avsikt att noga följa att kommunerna fullgör sitt ansvar gentemot missbrukarna. I direktiven till den nationella narkotikasamordnaren anförts att insatser bl.a. behövs för att stimulera och stödja kommuner och landsting i deras arbete med att utveckla vårdinsatserna och ta fram övergripande strategier. Stöd bör också ges för att utveckla samarbetsformer mellan olika huvudmän såsom t.ex. kommuner och landsting och den ideella sektorn.

Enligt utskottet är det vidare angeläget att vårdbehövande får tillgång till behovsanpassade insatser. Utskottet delar regeringens uppfattning att utvecklingen av vårdalternativ som passar den enskilde missbrukarens behov är en fråga som bör få en framskjuten plats i de lokala narkotikapolitiska strategierna. Det är också viktigt att utveckla eftervården och uppföljningen av vården. Såsom påpekas i propositionen bör Socialstyrelsens arbete med att utveckla nationella riktlinjer för vården, liksom den återinförda överklaganderätten enligt socialtjänstlagen, kunna bidra till en i sammanhanget positiv utveckling.

Mot bakgrund av vad som anförts får enligt utskottets mening motionerna So30 (fp) yrkande 13 delvis, So31 (m) yrkandena 3 och 5 samt So35 (kd) yrkandena 20–22 anses delvis tillgodosedda.

Hälso- och sjukvården ansvarar för bl.a. avgiftning av missbrukare och psykologiska komplikationer i samband med missbruk. I propositionen anges att en skriftlig vårdplanering i god tid skall göras med socialtjänsten. Hur vården närmare skall organiseras är dock en fråga för sjukvårdshuvudmännen. Motionerna So27 (m) yrkandena 2 och 3 samt So34 (m) yrkande 13 avstyrks därmed.

Enligt utskottet saknas det anledning att ge utredningen som skall se över tillämpningen av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) sådana tilläggsdirektiv som avses i motion So25 (m). Motionen avstyrks.

Utskottet delar regeringens inställning att samarbetet och samverkan med anhöriga och närsmhället bör utvecklas inom missbrukarvården, inte minst för att förbättra stödet till missbrukarens anhöriga. Utskottet kan dock inte ställa sig bakom kravet i motion So30 (fp) yrkande 2 om att inrätta en särskild anhörigombudsman för anhöriga till narkotikamissbrukare. Yrkandet avstyrks därför.

Utskottet konstaterar att beslut om vård enligt LVM kan fattas om missbrukaren bl.a. kan befaras allvarligt skada någon närstående. Beslut om vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) kan dock enbart komma i fråga om det är den unges hälsa eller utveckling som är i fara. Utskottet är inte berett att ändra förutsättningarna för tvångsvård på det sätt som yrkas i motion So27 (m) yrkande 10. Motionen avstyrks.

Utskottet delar regeringens uppfattning att det övergripande ansvaret för missbrukarvården, således även tvångsvården, också i fortsättningen skall åvila socialtjänsten. Motion So30 (fp) yrkande 4 bör därför avslås.

Statens folkhälsoinstitut har tagit fram en nationell handlingsplan för hiv/STI-prevention. Vidare har Nationella folkhälsokommittén lyft fram det hivpreventiva arbetet i sitt slutbetänkande. En proposition med anledning av betänkandet väntas senare i år. Utskottet utgår därmed från att arbetet för att förhindra spridning av hiv/aids ytterligare kommer att förstärkas. Det får också förutsättas att sambandet mellan droganvändning och hiv/aids belyses såväl i narkotikadebatten som i det rent hiv/aidspreventiva arbetet. Motion So32 (kd) yrkande 3 får därmed anses delvis tillgodosedd.

I motionerna So30 (fp) yrkande 13 delvis och So34 (m) yrkande 12 begärs en utvidgning av kriterierna för att komma i fråga för metadonbehandling. I motion So27 (m) yrkande 9 begärs ett förbud mot alternativt restriktivare användning av substitutionsbehandling. Nationella riktlinjer för farmakologisk behandling av opiatberoende är för närvarande under utarbetande i samarbete mellan Socialstyrelsen, Läkemedelsverket och representanter från läkarprofessionen och socialtjänsten. Översynen omfattar enligt uppgift samtliga frågor som berörs i motionerna. Enligt utskottets mening bör resultatet av arbetet avvaktas. Motionerna avstyrks därför.

Utskottet har under de senaste åren vid flera tillfällen behandlat motioner om sprututbytesprojektet. Senast frågan behandlades krävde utskottet att det mycket skyndsamt görs en slutlig utvärdering av projektet. Utskottet konstaterar att regeringen nu avser att se över den lagstiftning som reglerar hanteringen av injektionssprutor och kanyler och därefter återkomma till riksdagen. Mot bakgrund av ärendets tidigare behandling och med anledning av framför allt tidsutdräkten vill utskottet åter framhålla vikten av att ett slutligt beslut i frågan om sprututbytesverksamheten kan fattas snarast möjligt. I avvaktan på översynen bör dock riksdagen inte ta något nytt initiativ. Motionerna So27 (m) yrkande 8, So28 (c) yrkande 5, So30 (fp) yrkande 8, So34 (m) yrkande 11, So35 (kd) yrkande 23, So308 (fp) yrkandena 1 och 2, So372 (m) yrkande 2, So511 (s), So594 (s) och 2000/01:Ju931 (m) yrkande 6 avstyrks.

Insatser mot utbudet

Illegal narkotikahandel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om polisens organisation och om mer resurser till polisen respektive tullsen. Socialutskottet delar därvid justitieutskottets respektive skatteutskottets uppfattning om vikten av att använda tilldelade resurser för att göra verksamheterna så effektiva som möjligt. Riksdagen bör också avslå motioner om särskilda spaningsmetoder m.m. med hänvisning till pågående arbete inom Regeringskansliet. Socialutskottet delar vidare justitieutskottets bedömning att riksdagen bör avslå motioner om att tillåta användningen av kräkmedel i brottsutredande syfte. Slutligen bör riksdagen avslå motioner om att bekämpa droghandeln på Internet. Utskottet förutsätter att redan pågående arbete på området fortsätter. *Jämför reservationerna 20 (c), 21 (fp), 22 (c), 23 (fp) och 24 (c).*

Propositionen

När det gäller insatserna mot utbudet av narkotika anges att det är angeläget att berörda myndigheter motverkar både den organiserade och den småskaliga narkotikabrottsligheten. Ett viktigt mål är att förhindra uppkomsten av öppna narkotikamarknader. Läckaget av narkotiska läkemedel till den illegala marknaden måste begränsas.

En förutsättning för att brottsbekämpningen skall vara framgångsrik är enligt regeringen att de berörda myndigheternas organisation, metoder och former för samverkan är ändamålsenliga. Narkotikakommissionen pekar bl.a. på att de särskilda narkotikarotlarna i flera län har lagts ihop med t.ex. spaningsrotlar med ansvar för bekämpning av alla typer av brott. Det kan inte uteslutas att sammanslagningarna på vissa håll lett till att insatserna för narkotikabekämpning har minskat. Kommissionen framhåller vidare betydelsen av samverkan samt åldersstrukturen på dem som arbetar med spaning och utredning av brott. På vissa håll i landet finns det över huvud taget inte några yngre poliser som arbetar med narkotikabekämpning, vilket kan medföra svårigheter att bedriva spaningsarbete i ungdomsmiljöer. Regeringen anger att den kommer att ge Rikspolisstyrelsen i uppdrag att, inom ramen för sin tillsynsverksamhet, inspektera samtliga polismyndigheter för att se hur arbetet mot narkotikabrottsligheten är organiserat och dimensionerat samt hur de olika nivåerna samverkar. Enligt regeringen är kvaliteten i polisens åtgärder också en viktig faktor. Polisens arbete bör därför utvärderas regelbundet. Regeringen kommer att ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att utvärdera effekterna av polisens arbete för att bekämpa narkotikabrottsligheten. Uppdragen till Rikspolisstyrelsen och Brottsförebyggande rådet avses ge en god bild av vilka förbättringar som kan behövas för att polisens arbete mot narkotikabrottsligheten skall kunna utvecklas vidare, anför det.

I propositionen kommenteras även Narkotikakommissionens förslag att kartlägga och utarbeta riktlinjer för polisens s.k. *särskilda spaningsmetoder*. Regeringen konstaterar, liksom kommissionen, att frågan om de särskilda spaningsmetoderna har behandlats ett flertal gånger. Slutsatserna har varit att principerna om legalitet, behov och proportionalitet räcker för att styra användningen av metoderna. Regeringen har därför inte för avsikt att i detta sammanhang vidta några åtgärder.

Regeringen påpekar att Narkotikakommissionen föreslagit en ändring i narkotikastrafflagen (1968:64) i syfte att vid skälig misstanke om försäljning av narkotika kunna använda *kräkmedel* eller liknande i de fall där det i dag beslutas om att placera den misstänkte på s.k. tulltoalett. Bakgrunden till förslaget är att narkotikaförsäljare i framför allt storstäderna ofta förvarar sitt varulager, främst kapslar av heroin, i munnen, för att kunna svälja narkotikan om polis närmar sig.

Frågan om användning av kräkmedel i brottsutredande syfte har enligt propositionen varit aktuell i olika sammanhang under senare år. Senast frågan var föremål för regeringens bedömning var i samband med de senaste änd-

ringarna i bestämmelsen om kroppsbesiktning (prop. 1993/94:24). Departementschefen påpekade, med hänvisning till att en tvångsmedicinering innebär ett mycket allvarligt ingrepp i den kroppsliga integriteten, att mycket starka skäl krävs för att införa en sådan möjlighet till tvångsmedicinering. Departementschefens uppfattning var att vid en sådan bedömning måste brottsbekämpande effektivitetshänsyn träda tillbaka. Justitieutskottet har också vid ett par tillfällen tagit ställning till yrkanden om att tillåta kräkmedel.

Regeringen kan inte se att det framkommit något skäl av tyngd att nu frånga vad som uttalades när frågan senast var föremål för regeringens bedömning. Med hänsyn till framför allt det starka skydd som måste finnas för den kroppsliga integriteten är regeringen inte beredd att föreslå någon möjlighet till tvångsmässig medicinering i samband med kroppsbesiktning.

Motioner

Flera motioner tar upp frågan om polisens organisation och om mer resurser till polisen och tullen.

I *motion So34 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om inrättandet av länsvisa grupper inom polisen, med Stockholms ravekommission som förebild (*yrkande 8*). Enligt motionärerna bör varje polismyndighet inrätta särskilda enheter för att bekämpa efterfrågeökningen av narkotika i ungdomsmiljöer. Motionärerna begär även ett tillkännagivande om behovet av en ökning av poliskåren (*yrkande 10*). Fram till år 2010 bör poliskåren utökas till 20 000 poliser, anför det.

I *motion Ju322 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om att satsa på tidiga insatser mot ungdomars missbruk genom speciella narkotikaenheter (*yrkande 2*). Motionärerna anser att specialiserade narkotikaenheter inom polisen måste inrättas i varje län liksom gatulangningsgrupper och ungdomsgrupper i de större städerna. Offensiv polisverksamhet upptäcker betydligt fler missbrukare än någon annan institution eller myndighet. Enligt motionärerna är det på den nivån insatserna måste förstärkas. Eftersom det är ungdomar som främst riskerar att hamna i narkotikamissbruk är det angeläget att polisens arbete fokuseras på de miljöer där ungdomar vistas, anför det.

I *motion So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m)* begärs också ett tillkännagivande om specialiserade narkotikaenheter och gatulangningsgrupper (*yrkande 16*). Vidare begärs ett tillkännagivande om införsel och illegal narkotikahandel (*yrkande 11 delvis*). Motionärerna anser att ett treårigt projekt bör övervägas där tullen i Sydsverige ges möjlighet att snabbtutbilda tullare för att effektivt stoppa insmugglingen av narkotika.

I *motion So31 av Anne-Katrine Dunker och Ewa Thalén Finné (m)* begärs ett tillkännagivande om att regeringen måste ge polisen ökade resurser för att öka möjligheten till nyrekrytering (*yrkande 6*).

I *motion So35 av Lars Gustafsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om polisens möjligheter att arbeta brottsförebyggande genom besök i skolan (*yrkande 10*). Enligt motionärerna har polisbesöken i skolorna minskat de

senaste åren eftersom polisen saknar resurser och därmed tid för besöken. Motionärerna begär också tillkännagivanden om att rekrytera fler civilanställda för att avlasta polisen från administrativt arbete (*yrkande 11*) samt om bristande personalresurser i gatulangningsgrupper och om behovet av att utbilda fler poliser (*yrkande 12*). I slutet av år 2000 fanns det drygt 16 000 poliser medan det enligt Rikspolisstyrelsen behövs 19 000 poliser. Detta mål vill motionärerna uppnå år 2006. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om mer resurser till Tullverket för att förstärka kontrollen av illegal införsel av narkotika m.m. (*yrkande 14*).

I *motion So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om att Tullverket bör få ökade resurser till kontrollverksamhet (*yrkande 9*). Motionärerna begär även ett tillkännagivande om att fler narkotikahundar bör utbildas för att underlätta polisens, tullens och kriminalvårdens arbete (*yrkande 10*).

I *motion So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om att särskilda polisenheter bör inrättas över hela landet för att bekämpa narkotikamissbruket (*yrkande 5*). Enligt motionärerna kan det inte uteslutas att avvecklingen av narkotikaenheter och annan specialkompetens inom polisen har medverkat till att missbruksutvecklingen gått åt fel håll.

I *motion So29 av Göran Magnusson (s)* begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör ta initiativ till en länsvis inventering av behovet av mer resurser till vård, socialarbetare, polis och förebyggande insatser (*yrkande 3*).

Särskilda spaningsmetoder berörs i två motioner.

I *motion So34 (m)* yrkas att riksdagen skall begära att regeringen tillsätter en utredning avseende förutsättningarna för hemlig teleavlyssning och förverkande av tillgångar som åtkommit genom brottslig verksamhet (*yrkande 9*).

I *motion So28 (c)* begärs ett tillkännagivande om att tillåta buggning vid misstanke om brott som kan ge minst fyra års fängelse, t.ex. grovt narkotikabrott (*yrkande 11*).

I *motionerna So34 (m) yrkande 14, So27 (m) yrkande 11 delvis och So30 (fp) yrkande 6* framförs att kräkmedel bör kunna användas för att snabbare och effektivare kunna komma åt langning och missbruk.

I *motionerna So28 (c) yrkande 3, Ju237 av Agne Hansson m.fl. (c) yrkande 22 och 2000/01:So241 av Birgitta Sellén och Sofia Jonsson (c) yrkande 2* begärs tillkännagivanden om droghandeln på Internet. På Internet förmedlas adresser och annonseras öppet om flera olika droger som kan beställas med leverans inom 48 timmar. Motionärerna efterlyser ett intensifierat samarbete, inte minst internationellt, en översyn av de varor som erbjuds i Internetannonser samt lagstiftning om vad som är lagligt eller ej.

Tidigare behandling

Skatteutskottet avstyrkte i det av riksdagen godkända *betänkande 2001/02:SkU1* motioner om ökade anslag till Tullverket för budgetåret 2002

(s. 8 f.). Utskottet konstaterade bl.a. att det råder en bred politisk enighet om behovet av att bekämpa bl.a. smuggling på ett effektivt och kraftfullt sätt. Verksamheten är sedan länge högt prioriterad hos tullen. Tullen har fått varaktiga anslagsförstärkningar på drygt 15 miljoner kronor för att effektivisera tullverksamheten och för att säkerställa kontrollverksamheten vid Arlanda flygplats. Utskottet påpekade också att tullen redan under budgetåret 2001 disponerade varaktiga förstärkningar på 10 miljoner kronor för merkostnader i samband med Öresundsbronns öppnande. Tullen har vidare kompenserats med 10 miljoner kronor med anledning av en engångsneddragning år 2000. Slutligen har tullen fr.o.m. den 1 juli 2000 bemyndigats att uppbära vissa av de avgifter som tas ut i verksamheten, motsvarande 25 miljoner kronor.

Skatteutskottet bedömde att regeringens förslag till anslag till tullen skulle täcka behoven för en balanserad uppbyggnad och förstärkning av verksamheten och avvisade därmed oppositionspartiernas förslag om ytterligare resursförstärkningar. Utskottet anförde att arbetet med att förbättra gränsskyddets kontrollverksamhet inte enbart är en fråga om att tillföra mera pengar utan också en fråga om effektivisering och om att utnyttja resurserna på bästa sätt. Detta förutsätter en bra styrning och samordning av verksamheterna, och utskottet sade sig lägga stor vikt vid att förändringsarbetet hos myndigheten fortsätter. Det ankommer på regeringen att noga följa utvecklingen, anfördes det.

Enligt uppgift från *Socialdepartementet* pågår diskussioner inom såväl EU som FN i syfte att komma åt handeln med droger på Internet.

Justitieutskottets yttrande

När det gäller polisens organisation och metoder vill justitieutskottet understryka vikten av att polisens resurser används på ett sådant sätt att brottsbekämpningen blir så effektiv som möjligt. De uppdrag som regeringen nu kommer att lämna till Rikspolisstyrelsen och Brottsförebyggande rådet bör enligt utskottets mening kunna utgöra ett värdefullt underlag för att ytterligare kunna effektivisera polisens arbete mot narkotika. Enligt utskottet kan man härvid förutsätta att sådana frågor kommer att beröras som tas upp i motionsyrkandena So27 (m) yrkande 16, So28 (c) yrkande 10, So29 (s) yrkande 3, So30 (fp) yrkande 5, So31 (m) yrkande 6, So34 (m) yrkandena 8 och 10, So35 (kd) yrkandena 10–12 och Ju322 (m) yrkande 2. Justitieutskottet föreslår mot den bakgrunden att socialutskottet avstyrker bifall till motionerna.

Vad gäller särskilda spaningsmetoder anför justitieutskottet för det första att buggning och hemlig teleavlyssning var föremål för utskottets och riksdagens överväganden så sent som i februari 2002. Då avstyrktes bifall till motsvarande motionsyrkanden med hänvisning till att frågan om hemliga tvångsmedel för närvarande bereds i Regeringskansliet. Så är alltså fallet. Justitieutskottet föreslår mot denna bakgrund att också socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So28 (c) yrkande 11 och So34 (m) yrkande 9 i dessa delar.

Justitieutskottet konstaterar vidare att bestämmelserna om förverkande nyligen har varit föremål för översyn. Den s.k. Förverkandeutredningen över-

lämnade i december 1999 sitt betänkande Effektivare förverkandelagstiftning (SOU 1999:147) till regeringen. Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Justitiedepartementet. Utskottet anser att detta arbete inte bör föregripas och föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motion So34 (m) yrkande 9 även i denna del.

Såvitt avser frågan om användning av kräkmedel i brottsutredande syfte delar justitieutskottet regeringens uppfattning och föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So27 (m) yrkande 11 delvis, So30 (fp) yrkande 6 och So34 (m) yrkande 14.

Socialutskottets ställningstagande

Motionerna So27 (m) yrkande 16, So28 (c) yrkande 10, So29 (s) yrkande 3, So30 (fp) yrkande 5, So31 (m) yrkande 6, So34 (m) yrkandena 8 och 10, So35 (kd) yrkandena 10–12 och Ju322 (m) yrkande 2 rör polisens organisation och resurser. Socialutskottet delar justitieutskottets bedömning att det är viktigt att polisens resurser används på ett sådant sätt att brottsbekämpningen blir så effektiv som möjligt. De uppdrag som regeringen nu kommer att lämna till Rikspolisstyrelsen och Brottsförebyggande rådet bör, som justitieutskottet anför, kunna utgöra ett värdefullt underlag för att göra polisens arbete mot narkotika effektivare. Enligt utskottet kan man härvid förutsätta att sådana frågor kommer att beröras som tas upp i motionsyrkandena. Socialutskottet avstyrker därmed bifall till motionerna.

I motionerna So27 (m) yrkande 11 delvis, So28 (c) yrkande 9 och So35 (kd) yrkande 14 begärs förstärkningar av tullens kontrollmöjligheter. Det kan konstateras att bekämpningen av smuggling är en sedan länge högt prioriterad verksamhet hos tullen. Socialutskottet delar skatteutskottets uppfattning att det inte enbart är en fråga om att tillföra mera pengar utan också en fråga om effektivisering och om att utnyttja resurserna på bästa sätt, bl.a. genom en bra styrning och samordning av verksamheterna. Motionerna bör avslås.

Inom Regeringskansliet bereds för närvarande såväl frågan om hemliga tvångsmedel som förslag om effektivare förverkandelagstiftning. Socialutskottet delar justitieutskottets bedömning att detta arbete inte bör föregripas. Motionerna So28 (c) yrkande 11 och So34 (m) yrkande 9 avstyrks därför.

Såvitt avser frågan om användning av kräkmedel i brottsutredande syfte delar socialutskottet regeringens och justitieutskottets uppfattning att sådan tvångsmässig medicinering av integritetsskäl inte bör tillåtas. Socialutskottet avstyrker motionerna So27 (m) yrkande 11 delvis, So30 (fp) yrkande 6 och So34 (m) yrkande 14.

I motionerna So28 (c) yrkande 3, Ju237 (c) yrkande 22 och 2000/01:So241 (c) yrkande 2 berörs droghandeln på Internet. Utskottet delar motionärernas uppfattning att detta är ett problem. Ett internationellt samarbete för att komma åt handeln pågår dock redan och utskottet förutsätter att arbetet fortsätter även utan något initiativ från riksdagen. Motionerna avstyrks.

Effektivare tillsyn över läkares förskrivningar, m.m.**Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör anta regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1996:1156) om receptregister, med en smärre redaktionell justering. Riksdagen bör avslå motioner om missbruk respektive förskrivning av narkotiska läkemedel, bl.a. mot bakgrund av en nyligen tillsatt utredning på området. Med hänsyn till de åtgärder som redan vidtagits för att minska risken för olagliga uttag av narkotiska läkemedel på apotek, bör riksdagen även avslå en motion i denna fråga.

Propositionen

Regeringen föreslår en ändring i lagen (1996:1156) om receptregister. Ändringen innebär att det receptregister som förs av Apoteket AB skall få användas även för att till Socialstyrelsen redovisa uppgifter om förskrivning av narkotiska läkemedel som görs av enskild läkare eller tandläkare. Uppgifterna får av Socialstyrelsen användas för styrelsens tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonal.

En stor del av de narkotikaklassade läkemedel som återfinns bland missbrukare, framför allt bensodiazepiner, är förskrivna av läkare. Det finns flera anledningar till att några läkare förskriver narkotiska läkemedel till missbrukare utan att det sker i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Det förekommer t.ex. att läkare förskriver narkotiska preparat mot betalning. Andra läkare anser att det är bättre att skriva ut preparaten än att missbrukarna skaffar sig dem på illegal väg. En del läkare hotas eller luras till att förskriva dem. Socialstyrelsens tillsyn har visat att särskilt åldriga läkare riskerar att bli utnyttjade. Även om de läkare som förskriver narkotiska läkemedel på ett icke godtagbart sätt utgör en försvinnande liten del av läkarkåren kan de tillföra den illegala marknaden en stor mängd narkotiska preparat. Hälso- och sjukvården och dess personal står under tillsyn av Socialstyrelsen. Det förfarande Socialstyrelsen i dag är hänvisad till för sin tillsyn är omständligt. Socialstyrelsen måste begära att vissa apotek antingen gör kontroller bakåt i tiden av utfärdade recept eller samlar in recept för granskning framåt i tiden. Dessa granskningar är både tidsödande och kräver stora arbetsinsatser av apotekspersonalen.

Av praktiska skäl begränsas i dag receptkontrollen till ett litet urval av apotek, vilket innebär att recept som blivit expedierade vid andra apotek inte upptäcks. Särskilt i storstadsområdena är detta av betydelse då det där finns större möjligheter för en patient att gå runt till flera olika apotek med recept från en och samma förskrivare. Journalföringen av utlämnande av narkotikaklassade läkemedel sker lokalt. Med en enkel rutin för sökning på en viss förskrivare underlättas tillsynen och ett större antal apotek kan ombedjas delta i kontrollen utan att det medför någon orimligt stor arbetsinsats på apoteken. Naturligtvis medför ett enklare söksätt också att tillsynsärendena kan hanteras

snabbare. Som ett led i arbetet att minska förekomsten av icke godtagbara förskrivningar av narkotiska läkemedel framstår det enligt regeringens mening därför som angeläget att effektivisera tillsynsförfarandet.

Motioner

I *motion So26 av Carl-Axel Johansson (m) (delvis)* begärs ett tillkännagivande om tidig upptäckt och behandling av narkotikamissbruk. Motionären anför att förskrivarkoder och särskilda recept inte hindrar att patienter går runt hos olika läkare och får förskrivet narkotiska läkemedel. För att tidigt kunna spåra dessa patienter och erbjuda dem vård och stöd måste ett patientregister utvecklas.

I *motion So33 av Jeppe Johnsson (m)* begärs ett tillkännagivande om att reglerna då det gäller omyndigas möjlighet att lösa ut receptbelagda mediciner på apotek bör ses över (*yrkande 3*). Enligt motionären finns det inget hinder för en omyndig person att hämta ut receptbelagda läkemedel på apotek åt någon annan. Visserligen sker, i vissa fall, kontroll av budets identitet när det gäller narkotiska preparat m.m. men detta är inte tillräckligt för att komma åt missbruket, menar motionären.

I *motion So474 av Hans Hoff (s)* begärs ett tillkännagivande om att missbruk av förskrivning är så allvarligt att en översyn av nuvarande regelverk när det gäller begränsning av rätten att förskriva narkotiska och alkoholhaltiga läkemedel bör göras.

Bakgrund och tidigare behandling

I *betänkande 1996/97:SoU5 Läkemedelsförmåner och läkemedelsförsörjning* behandlade utskottet förslaget att införa receptregisterlagen (1996:1156). Utskottet uttalade bl.a. (s. 42 f.) att personuppgifter inom hälso- och sjukvården ofta är av känslig karaktär och kräver ett starkt integritetsskydd. Utskottet ansåg det nödvändigt att använda personnummer för att läkemedelsförmånen skall kunna fördelas korrekt. Vad gäller den ekonomiska och medicinska uppföljningen i övrigt måste en restriktiv hållning intas till användningen av individdata. Individbunden patientinformation skall i dessa fall enligt utskottets mening inte få göras utan patientens samtycke.

Regeringen har nyligen tillsatt en *särskild utredare* med uppgift att göra en bred analys av nuvarande förhållanden i fråga om behov av och möjligheter till medicinsk och ekonomisk uppföljning inom läkemedelsområdet samt lämna förslag till ett förbättrat system för sådan uppföljning (dir. 2002:38). Utredaren skall i sitt arbete och i sina förslag väga medicinska, ekonomiska och andra fördelar mot den enskilde patientens behov av skydd för sin personliga integritet. En av de frågor som utredaren skall överväga är om ett system för uppföljning kan utformas på ett sådant sätt att ett krav på den enskildes samtycke inte anses nödvändigt för behandling av vissa definierade personuppgifter för angelägna medicinska forskningsskäl eller för vitala intressen hos den registrerade.

Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2002.

Socialministern besvarade den 27 december 2001 en *fråga* om problemet med att en omyndig person kan få ut narkotiska läkemedel på andras eller förfälskade recept. Enligt vad socialministern erfarit har Läkemedelsverket vidtagit en rad åtgärder för att minska förfälskningsrisken och risken för olagliga uttag av narkotikaklassade läkemedel. Läkemedelsverket har bl.a. infört restriktioner för telefonrecept gällande narkotikaklassade läkemedel samt infört en särskild receptblankett. Apotekspersonalen skall vid utlämnandet av receptbelagda läkemedel göra en kontroll av receptet på författningsmässiga grunder. Vid expedition av narkotikaklassade läkemedel skall alltid identitetskontroll av den som hämtar ut läkemedlet göras, antingen det är patienten själv eller ett bud som skall hämta ut det. Finns misstanke om att receptet är förfälskat eller felaktigt på annat sätt skall det inte expedieras. Detta gäller oavsett åldern på den som hämtar ut läkemedlet. Varken Läkemedelsverket eller Apoteket AB har fått några indikationer på att det som frågeställaren beskriver skulle vara ett problem. Enligt socialministern är det därför inte aktuellt att ändra i receptföreskrifterna.

I 5 kap. 11 § *lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område* stadgas att om en läkare eller tandläkare missbrukar sin behörighet att förskriva narkotiska eller alkoholhaltiga läkemedel eller teknisk sprit, får denna behörighet dras in eller begränsas. Enligt 13 § samma kapitel skall ny behörighet meddelas efter ansökan när förhållandena medger det.

Socialutskottets ställningstagande

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag att receptregistret skall kunna användas för tillsynen över läkares och tandläkares förskrivningar av narkotiska läkemedel. Utskottet tillstyrker därmed förslaget till lag om ändring i *lagen (1996:1156) om receptregister*, dock med den ändringen att ordet ”kostnadsskydd” i 4 § första stycket punkt 1 bör bytas ut mot ”högkostnads-skydd”.

En särskild utredare skall lämna förslag till ett förbättrat system för medicinsk och ekonomisk uppföljning inom läkemedelsområdet. I avvaktan på resultatet av denna utredning avstyrker utskottet motion So26 (m) i denna del.

Utskottet kan inte ställa sig bakom kravet på en översyn av bestämmelserna om begränsning av förskrivningsrätten. Även motion So474 (s) avstyrks därmed.

En rad åtgärder har vidtagits av Läkemedelsverket för att minska risken för förfälskning av recept och för olagliga uttag av narkotikaklassade läkemedel. Enligt utskottets mening saknas det skäl att ändra i receptföreskrifterna. Motion So33 (m) yrkande 3 avstyrks.

Kriminalvård

Allmänt om kriminalvårdens insatser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om narkotikafria anstalter genom bl.a. ökad kontroll och fler motivationsenheter. Socialutskottet delar justitieutskottets bedömning att motionsyrkandena väl ryms inom såväl de allmänna utgångspunkterna för handlingsplanen som inom ramen för den aviserade särskilda narkotikasatsningen inom kriminalvården. *Jämför reservationerna 25 (kd) och 26 (c).*

Propositionen

Regeringen framhåller att kriminalvården har en viktig funktion att fylla i samhällets insatser mot narkotikamissbruket. Även om fängelsestraff aldrig väljs av behandlingsskäl och kriminalvården inte heller har något egentligt ansvar för missbrukarvård hindrar detta inte att tiden i häkte och i anstalt används för att försöka motivera till, planera och genomföra behandling. Det finns dock begränsningar i möjligheterna att arbeta behandlingsinriktat i den slutna miljö kriminalvårdsanstalterna utgör. Man kan inte heller se isolerat på den behandling som ges inom ramen för kriminalvården. För att förhindra återfall i såväl missbruk som brott och för att underlätta klientens återanpassning i samhället har han eller hon ofta behov av omfattande stöd- och hjälpinsatser också efter det att kriminalvården upphört. Det är därför alldeles nödvändigt att kriminalvården redan från början av verkställigheten inriktar åtgärderna på sådant som förbereder klienten på ett liv i frihet. I detta ligger självfallet att kriminalvården har ett nära samarbete med socialtjänsten och andra berörda myndigheter.

I propositionen anges att det, trots stora möjligheter att kontrollera de intagna, förekommer narkotika och narkotikamissbruk i anstalter och på häkten. Under år 2000 var det 15 % av anstalterna som rapporterade att missbruk förekommit ofta eller så gott som dagligen i anstalten. Närmare 60 % av anstalterna uppgav dock att det sällan eller aldrig hade förekommit narkotikamissbruk i anstalten. Tillgången på narkotika varierar också kraftigt över tid. Narkotikamissbruk och handel med narkotika i fängelserna medför mycket oro, vantrivsel, hot och andra säkerhetsproblem för såväl de intagna som personalen. För att kunna motivera intagna till drogfrihet är det en förutsättning att det inte förekommer narkotika på anstalter och häkten. Enligt regeringens har såväl intagna i anstalter och häkten som personalen som arbetar där rätt till en narkotikafri miljö. Därför är utgångspunkten att intagna utan narkotikaproblem inte skall behöva komma i kontakt med narkotika, att missbrukare skall avskäras från tillförsel av narkotika och att intagna skall förhindras att bedriva narkotikahandel inom häktena och anstalterna samt ute i samhället. För att åstadkomma en narkotikafri miljö krävs en kombination av

kraftfulla motivations- och behandlingsinsatser samt väl avvägda kontrollåtgärder, anför det.

Enligt propositionen avsätter regeringen 100 miljoner kronor till Kriminalvårdsstyrelsen för att genomföra en särskild narkotikasatsning inom kriminalvården med följande målsättning:

- att samtliga narkotikamissbrukare som kommer i kontakt med kriminalvården identifieras, bl.a. genom uppsökande verksamhet på häkten, och utreds avseende problem och behov samt erbjuds adekvat vård,
- att missbrukarens problematik, behov och önskemål beaktas vid anstaltsplacering,
- att intagna som inte vill komma i kontakt med narkotika erbjuds en narkotikafri verkställighet,
- att de missbruksrelaterade programmen utvecklas och utvärderas samt att fler narkotikamissbrukare genomgår dessa program,
- att kraftigt minska införseln av narkotika på anstalter och häkten,
- att utveckla samverkan både inom och mellan lokala kriminalvårdsmyndigheter samt med andra myndigheter samt
- att personalen skall ha kunskaper som är relevanta för arbete med bl.a. motivation av missbrukare.

Motioner

I *motion So34 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om narkotikafria fängelser (*yrkande 17*). För att komma till rätta med narkotikan på fängelserna måste det enligt motionärerna skapas drogfria enheter inom varje kriminalvårdsregion. Det begärs också ett tillkännagivande om upphandling av vårdprogram till kriminalvården från externa vårdgivare (*yrkande 16*). Motionärerna anser att kriminalvården i ökad utsträckning bör kunna upphandla vårdprogram av privata vårdgivare. Utgångspunkten måste vara att höja kvaliteten i rehabiliteringen.

I *motion Ju322 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om att skapa narkotikafria anstalter genom ökad kontroll och ökat antal motivationsenheter (*yrkande 5*).

Även i *motion Ju359 av Göran Lindblad (m)* begärs ett tillkännagivande om införandet av drogfria fängelser.

I *motion So35 av Lars Gustafsson m.fl. (kd)* begärs tillkännagivanden om att drogtester bör användas i större utsträckning vid misstanke om missbruk inom kriminalvården (*yrkande 15*) samt om att man bör införa sektionering och smågruppssystem på anstalterna (*yrkande 16*). Enligt motionärerna ökar förutsättningarna för att narkotikamarknaden på anstalten skall försvinna om de intagna endast får umgås i mindre grupper. I *yrkande 17* begärs ett tillkännagivande om att det bör övervägas att införa generella regler för övervakade besök för dem som dömts till fängelse för narkotikabrott en kortare tid, ex-

empelvis högst tre månader. Detta skulle ge narkotikamissbrukarna en rimlig chans att komma ifrån sitt missbruk, anför det. Vidare begärs ett tillkännagivande om olika stadier i motivationsutvecklingen samt utslussningsboende (*yrkande 18*). Motionärerna anser att anstalterna bör byggas om och delas in i motivationsavdelningar och utslussningsboenden. Steg ett och två skulle vara olika stadier i motivationsutvecklingen. Steg tre skulle vara ett utslussningsboende i anslutning till anstalten, med förberedelse för livet utanför anstalt och med krav på absolut drogfrihet. Slutligen begärs ett tillkännagivande om en större medelstilldelning till kriminalvårdens verksamhet (*yrkande 19*). Enligt motionärerna räcker inte regeringens satsning på 30–40 miljoner kronor per år särskilt långt. Ytterligare minst 300 miljoner kronor måste tillföras verksamheten, menar motionärerna.

I *motion Ju424 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om drogfria anstalter (*yrkande 9*). Motionärerna anser att alla anstalter skall vara drogfria och att personalen skall ges resurser och möjligheter att på ett effektivt sätt kontrollera att drogfriheten efterlevs. Smågruppssystem bör införas. Det begärs vidare tillkännagivanden om behovet av fler motivations- och behandlingsplatser (*yrkande 10*) samt om nödvändigheten av väl fungerande motivationsavdelningar med kognitiva program (*yrkande 11*). I *yrkandena 12 och 14* begärs likalydande tillkännagivanden om övervakade besök och om motivationsanstalter m.m. som i *motion So35 yrkandena 17 och 18*.

I *motion So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om åtgärder för att minska narkotika och alkohol i fängelserna (*yrkande 6*). Motionärerna förordar mer frekventa urinprovstagningar och grundliga visitationer, ökad användning av narkotikahundar för att stoppa insmugglingen av droger samt en ökad differentiering av de intagna. Det begärs även ett tillkännagivande om en förbättrad utslussningssituation (*yrkande 8*). För att skapa goda förutsättningar för den intagne att återanpassa sig till ett liv utan kriminalitet efter frigivningen krävs ett effektivt samarbete mellan anstalterna, frivården, socialtjänsten, arbetsmarknadsmyndigheterna och hälso- och sjukvården.

Liknande synpunkter som i *yrkande 6* ovan framställs i *motion Ju311 av Gunnel Wallin m.fl. (c)* (*yrkande 9*).

I *motion Ju326 av Britt-Marie Lindkvist och Christina Nenes (s)* begärs tillkännagivanden om fler drogfria anstalter (*yrkande 1*), om ökat stöd till narkotikamissbrukare som vill sluta, genom bl.a. särskilda motivationsprogram och avdelningar på anstalter (*yrkande 2*), samt om utbildning och kompetensutveckling för anstaltspersonalen (*yrkande 3*).

Justitieutskottets yttrande

Enligt justitieutskottets mening ryms motionsyrkandena under detta avsnitt väl inom ramen för såväl de allmänna utgångspunkterna för handlingsplanen såvitt gäller kriminalvården som inom ramen för den särskilda narkotikasatsning som regeringen aviserar i propositionen. Justitieutskottet anser att mot-

ionsyrkandena får anses tillgodosedda och att socialutskottet bör avstyrka bifall till dem.

Socialutskottets ställningstagande

Socialutskottet delar justitieutskottets bedömning och avstyrker därmed motionerna So28 (c) yrkandena 6 och 8, So34 (m) yrkandena 16 och 17, So35 (kd) yrkandena 15–19, Ju311 (c) yrkande 9, Ju322 (m) yrkande 5, Ju326 (s) yrkandena 1–3, Ju359 (m) och Ju424 (kd) yrkandena 9–12 och 14.

§ 34-placeringar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om betalningsansvar och samverkan mellan kommuner och kriminalvård vid s.k. § 34-placeringar. Socialutskottet anser, i likhet med justitieutskottet, att ett kommande uppdrag till Kriminalvårdsstyrelsen bör avvaktas. *Jämför reservation 27 (c).*

Propositionen

Enligt 34 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt kan en intagen få tillstånd att vistas utanför anstalten om han då kan bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället. Vid bedömningen skall den intagnes behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel särskilt beaktas. I praktiken används en § 34-placering ofta under den sista delen av fängelsestraffet som ett sätt att återinpassa den intagne till samhället.

Eftersom kriminalvårdens ansvar enbart sträcker sig fram till dagen för den villkorliga frigivningen skall socialtjänsten också förbinda sig att finansiera placeringskostnaderna i det fall placeringen planeras fortsätta efter frigivningen. Frågan om betalningsansvaret för § 34-placeringen och svårigheterna att få med socialtjänsten i planeringen har länge varit ett problem. Många kommuner har varit tveksamma att ta på sig ett sådant kostnadsansvar, särskilt i fall då man inte känner klienten sedan tidigare eller i de fall man tidigare flera gånger beviljat vårdinsatser för klienten. Dessutom har ibland socialtjänsten och kriminalvården skilda uppfattningar om hur hög grad av omhändertagande den intagne behöver ha.

Regeringen påpekar att frågan om kostnadsfördelningen mellan kriminalvården och kommunerna har utretts ett flertal gånger tidigare. Fängelseutredningen (SOU 1993:76) föreslog att kriminalvården skulle få ta över hela kostnadsansvaret för att på så sätt lösa problemet. Flera remissinstanser, liksom regeringen, motsatte sig detta förslag då man var rädd att detta skulle innebära att kommunerna skulle frånträda sitt ansvar för missbrukarvården. Möjligheten att genomföra § 34-placeringar är enligt regeringens uppfattning central för kriminalvårdens möjligheter att arbeta utifrån ett behandlingsper-

spektiv. Det är därför oacceptabelt att vissa placeringar inte kan genomföras på grund av svårigheter att samarbeta med vissa kommuner. Enligt regeringen bör Kriminalvårdsstyrelsen göra en samlad analys kring gjorda erfarenheter när det gäller art, omfattning, utveckling och kostnader förknippade med problemen kring § 34-placeringarna. Denna analys kan sedan ligga till grund för ett ställningstagande kring hur problemen kan lösas, anför det.

Motioner

I *motion So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m)* begärs ett tillkännagivande om § 34-placeringar (*yrkande 12*). Enligt motionärernas mening bör kriminalvården ges betalningsansvaret för hela behandlingen och en särskild pott avsättas inom kriminalvården för att finansiera behandling av drogmissbrukare. I motionen begärs vidare ett tillkännagivande om behandlingshem (*yrkande 14*). Motionärerna anser att kriminalvården skall upprätta ett uppföljnings- och kontrollprogram för de behandlingshem som anlitas.

I *motion So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om vikten av vidareutvecklad samverkan mellan kommunerna och kriminalvården när det gäller § 34-placeringarna (*yrkande 7*).

Liknande synpunkter framställs i *motion Ju311 av Gunnel Wallin m.fl. (c)* (*yrkande 10*).

Justitieutskottets yttrande

Enligt justitieutskottets mening är § 34-placeringar ett bra instrument för att få narkotikamissbrukare i vård under verkställigheten. För att få så bra placeringar som möjligt är det angeläget att behandlingsplaneringen görs i samarbete med socialtjänsten i den intagnes hemkommun för att ta till vara erfarenheterna där och för att uppnå kontinuitet i vården. Möjligheten att genomföra § 34-placeringar är i själva verket central för att kriminalvården skall ha möjlighet att arbeta utifrån ett behandlingsperspektiv. Enligt utskottets mening är det uppdrag Kriminalvårdsstyrelsen nu får därför av största vikt för att komma till rätta med problemet. Justitieutskottet anser att arbetet härmed inte bör föregripas utan att socialutskottet bör avstyrka bifall till motionerna under detta avsnitt.

Socialutskottets ställningstagande

Socialutskottet finner inte anledning att frånga justitieutskottets bedömning att resultatet av Kriminalvårdsstyrelsens kommande uppdrag bör avvaktas. Motionerna So27 (m) yrkandena 12 och 14, So28 (c) yrkande 7 och Ju311 (c) yrkande 10 bör avslås.

Kontrollåtgärder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om kroppsvisitation av personal och besökande vid anstalterna. Socialutskottet delar justitieutskottets bedömning att någon ökad slutenhet av anstalterna inte bör tillgripas. Riksdagen bör vidare avslå motioner om den s.k. glasrutan. Motionerna får anses tillgodosedda genom ett aviserat uppdrag till Kriminalvårdsstyrelsen. *Jämför reservation 28 (fp).*

Propositionen

Bestämmelserna om kontrollåtgärder som kan vidtas inom såväl häkten och anstalter som frivården är enligt regeringens bedömning i allt väsentligt ändamålsenligt utformade. Samtidigt som man alltså kan konstatera att regelverket ger goda möjligheter att genom kontroll förhindra att narkotika förs in i anstalterna, förekommer sådan införsel i en på vissa håll ganska utbredd omfattning. Enligt regeringen är detta ett problem som kriminalvården måste komma till rätta med. Målet måste vara att uppnå en narkotikafri anstaltsmiljö.

Enligt Narkotikakommissionens bedömning borde kriminalvården få ökad möjlighet att visitera personal och besökare. När det gäller visitation av personalen har Kriminalvårdsstyrelsen upplyst att frågan är föremål för arbetsrättsliga förhandlingar med personalens fackförbund. Enligt propositionen finner regeringen inte anledning att föregripa denna process utan kommer i stället att följa den med intresse. Regeringen påpekar att strävan efter öppenhet även på de slutna anstalterna gör det svårare att förhindra att narkotika förs in. Samtidigt är öppenheten avgörande för att minska de skadliga följderna av frihetsberövandet och för att främja den intagnes anpassning i samhället. Mot bakgrund av dessa omständigheter är det regeringens mening att någon ökad slutenhet inte bör förespråkas och att det inte finns skäl att föreslå att Kriminalvårdsstyrelsen skall få besluta om rutinmässiga visitationer i enlighet med Narkotikakommissionens förslag.

Narkotikakommissionen har också föreslagit att Kriminalvårdsstyrelsen bör få möjlighet att besluta att det vid viss anstalt eller avdelning av anstalt, liksom i häkte, skall vara möjligt att ersätta bevakade besök med besök som sker under sådana förhållanden att den intagne och den besökande inte kan överlämna föremål till varandra (den s.k. glasrutan). Med detta förslag aktualiseras flera viktiga frågor. Dels är det en fråga om för vilka uppgifter kriminalvårdens personal skall tas i anspråk för att på bästa sätt tillgodose både de intagnas behandling och säkerheten vid anstalten. Dels är det en fråga om på vilka sätt besök kan äga rum utan att narkotika förs in eller säkerheten vid anstalten äventyras på annat sätt samtidigt som man inte inkräktar mer än nödvändigt på de intagnas rätt till integritet. För att lösa dessa frågor utan att göra anstalter och häkten än mer slutna bör man enligt regeringens uppfatt-

ning i stället överväga en ökad användning av hundar och olika hjälpmedel som t.ex. biologiska eller kemiska sensorer inom kriminalvården.

Enligt regeringen bör Kriminalvårdsstyrelsen utreda vad det finns för olika hjälpmedel som kan användas i arbetet för att förhindra införsel av narkotika. Kriminalvårdsstyrelsen bör vidare utreda i vilken mån de olika hjälpmedlen kan bidra till att personalen kan användas till andra uppgifter än kontroll och övervakning samt vilken kostnad användningen av hjälpmedlen kan leda till.

Enligt regeringens mening måste man i stället för att i lag skärpa kriminalvårdens kontrollmöjligheter pröva andra tänkbara vägar för att förhindra insmugglingen av narkotika. Först och främst måste kriminalvården arbeta med de kontrollåtgärder som står till dess förfogande på ett ändamålsenligt sätt. Samtidigt bör kriminalvården aktivt arbeta med motivations- och behandlingsinsatser för att de dömda skall ges möjlighet att komma ifrån missbruket. Inom kriminalvården finns det idéer om hur inrättandet av verksamheten vid anstalterna kan bidra till att mindre narkotika florerar där. Regeringen anser att kriminalvården måste arbeta vidare med dessa idéer, som handlar om ökad tillgång på narkotikahundar, fler kontantlösa anstalter och avdelningsvisa förtroenderåd. Genom denna kombination av åtgärder kan kriminalvårdens arbete med att bekämpa narkotikamissbruket bedrivas med ökad intensitet, anför det.

Motioner

I motion So34 av Bo Lundgren m.fl. (m) begärs tillkännagivanden om särskilda besöksrum med glasruta mellan den intagne och besökaren (yrkande 18) samt om kontroll av inpassering i fängelser med hjälp av narkotikahundar (yrkande 19).

I motion So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m) begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförts om glasrutan (yrkande 13). Motionärerna anser att glasrutan skall vara ett komplement till bevakade besök. Enligt motionärernas mening är glasrutan mindre integritetskränkande än bevakade besök.

I motion So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs ett tillkännagivande om att det bör göras en översyn av reglerna för permission och besök vid fängelserna i syfte att åstadkomma narkotikafria anstalter (yrkande 7). Motionärerna föreslår att såväl besökande som personal skall kunna kroppsvisiteras vid inpassering på en anstalt. Ett annat förslag kan vara att ha narkotikahundar på varje anstalt.

I motion Ju450 av Johan Pehrson och Helena Bargholtz (fp) begärs ett tillkännagivande om narkotikabekämpning inom kriminalvården (yrkande 35). Motionärerna anser att narkotikakontrollen på anstalterna måste skärpas, t.ex. genom narkotikahundar på varje anstalt.

Justitieutskottets yttrande

När det först gäller frågan om kroppsvisitation av personal och besökande kan det, som regeringen anför i propositionen, inte uteslutas att även personal och andra som utför arbete inom anstalter och häkten i viss, om än begränsad, omfattning utnyttjas för narkotikainförsel. Av propositionen framgår att, när det gäller personalen, Kriminalvårdsstyrelsen upplyst att visitationsfrågan är föremål för arbetsrättsliga förhandlingar med personalens fackförbund. I likhet med regeringen anser justitieutskottet att det inte finns anledning att föregripa denna process. Vidare delar utskottet uppfattningen att någon ökad slutenhet av anstalterna inte bör tillgripas, även om det skulle kunna förhindra en del av narkotikainflödet. Öppenheten är avgörande för att minska de skadliga följderna av frihetsberövandet och för att främja den intagnes anpassning i samhället. Mot denna bakgrund anser utskottet, i likhet med regeringen, att det inte finns skäl att föreslå en rutinmässig kontroll av alla inpasserande. Justitieutskottet anser att socialutskottet bör avstyrka bifall till motionerna om utökade möjligheter till kontroll av besökande och personal.

Beträffande frågan om att införa glasruta anser justitieutskottet att motionerna härom får anses tillgodosedda genom det uppdrag till Kriminalvårdsstyrelsen som aviserats. Utskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till även dessa motionsyrkanden.

Socialutskottets ställningstagande

Även när det gäller frågan om kroppsvisitation av personal och besökande delar socialutskottet justitieutskottets uppfattning. Motionerna So30 (fp) yrkande 7, So34 (m) yrkande 19 och Ju450 (fp) yrkande 35 avstyrks därmed.

Socialutskottet delar också justitieutskottets bedömning att motionerna om s.k. glasruta får anses tillgodosedda genom Kriminalvårdsstyrelsens aviserade uppdrag. Riksdagen bör således även avslå motionerna So27 (m) yrkande 13 och So34 (m) yrkande 18.

Kompetensutveckling m.m.**Utskottets förslag i korthet**

Riksdagen bör avslå motioner om att personal inom skolan och socialtjänsten bör få utbildning om missbrukets symptom och effekter. Utskottet anser att motionerna får anses i huvudsak tillgodosedda med de i propositionen aviserade satsningarna på olika grund- och vidareutbildningar. *Jämför reservationerna 29 (kd) och 30 (c, fp).*

Propositionen

Enligt regeringens uppfattning behöver kompetens, forskning, dokumentation och nationella uppföljningar av narkotikainsatsernas omfattning och effektivitet utvecklas ytterligare.

Regeringen framhåller bl.a. att det är nödvändigt att det förebyggande arbetet, liksom insatserna för stöd, vård och rehabilitering av narkotikamissbrukare, i högre grad än för närvarande grundas på kunskap och beprövad erfarenhet. En hög kompetensnivå i de sektorer som är engagerade i förebyggande insatser och i det professionella vård- och behandlingssystemet är av avgörande betydelse när det gäller att genomföra narkotikapolitiken i praktisk handling. Det ger samtidigt bättre förutsättningar för att på bästa sätt utveckla samarbete och samverkan med frivilliga krafter.

Regeringen anser att en kvalificerad grundläggande vidareutbildning i drogförebyggande arbete bör inrättas. Utbildningen skall i första hand erbjudas yrkesverksam personal som ett komplement till grundutbildningen. Statens folkhälsoinstitut bör i nära samarbete med de aktörer som besitter praktisk och teoretisk kompetens i preventivt arbete utreda förutsättningarna för att få till stånd en sådan utbildning. Institutet skall även i samverkan med utbildningsanordnarna se över hur inslag om prevention och missbruksrelaterade frågor kan förstärkas i grundutbildningen för lärare och andra yrkeskategorier som arbetar med barn och ungdomar.

Såvitt avser utbildningsbehovet inom vård- och behandlingssektorn påpekar regeringen att inslaget av missbruksrelaterade ämnen är mycket begränsat i grundutbildningarna till socionom, socialpedagog och sjuksköterska. Endast en del av dessa har i sin tur inslag med ett behandlarperspektiv. Det är regeringens uppfattning att det är nödvändigt med fler inslag av missbruksrelaterade frågor i grundutbildningen så att den åtminstone ger baskunskaper i missbruksfrågor. Det är dock samtidigt angeläget att de olika utbildningarna bibehåller sin karaktär av yrkesutbildningar som skall ge bred kompetens inom ett människovårdande yrke. Det är därför inte möjligt att lösa narkomanvårdens kompetensproblem enbart med en utvidgad grundutbildning. Enligt regeringen bör Socialstyrelsen särskilt se över denna fråga inom ramen för sin kartläggning av missbruksrelaterade ämnen inom olika grundutbildningar.

Regeringen framhåller att grundutbildningen inte ensam kan ge kompetens för att möta olika situationer i missbrukarvården. Vidareutbildning och fortbildning är därför nödvändiga inslag för dem som skall arbeta med vård och behandling av missbrukare. Det saknas dock i dag en mer fördjupad specialistutbildning som på sikt kan driva fram en missbrukarvård som baseras på vetenskap och beprövad erfarenhet. Regeringen anser därför att en särskild specialistutbildning för behandlare inom missbrukarvården bör inrättas. Huvudsyftet bör vara att utbilda behandlare med kvalificerade uppgifter eller handledare eller arbetsledare inom behandlingsarbete av missbrukare. Utbildningen skall ha sin bas i ett praktiskt behandlingsarbete, men bör också ha en

nära koppling till forskningen på området och kunna vara forskningsförberedande, anføres det.

Motioner

I *motion So34 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om att det i lärarutbildningen skall ingå utbildning om narkotikans symptom och effekter (*yrkande 4*). Motionärerna framhåller vikten av goda kunskaper för att upptäcka narkotikabruk på ett tidigt stadium. Eftersom de allra flesta barn tillbringar mycket av sin tid i skolan har denna ett stort ansvar.

I *motion So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m)* begärs ett tillkännagivande bl.a. om lärarutbildningen (*yrkande 6 delvis*). Motionärerna anser att Skolverket omedelbart, utan någon föregående analys, bör få i uppdrag att ta fram ett program för att fortbilda lärare i narkotikakunskap och hur man tyder tidiga tecken på att ungdomar missbrukar narkotika. Det måste vidare bli en obligatorisk del i lärarutbildningen att utbilda kring narkotikans symptom och effekter.

I *motion So31 av Anne-Katrine Dunker och Ewa Thalén Finné (m)* begärs ett tillkännagivande om socialtjänstens arbete (*yrkande 2*). Nya preparat och nya drogvanor gör att de inom socialtjänsten som skall hantera drogmissbrukare måste erbjudas ny och bättre anpassad utbildning och adekvat vidareutbildning.

I *motion So33 av Jeppe Johnsson (m)* begärs ett tillkännagivande om fortbildning av skolpersonal i drogekunskap (*yrkande 1*). Enligt motionären måste alla lärare ha färsk kunskap om vad som händer på drogfronten. Varje vuxen i skolan måste känna igen symptom och signaler på att en elev börjat använda droger. Varje skolenhet bör ha en plan med återkommande fortbildning i drogekunskap, anføres det vidare.

I *motion So35 av Lars Gustafsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om att komplettera särskilda yrkesinriktade grundutbildningar med obligatoriska inslag av missbruksrelaterade ämnen och att inrätta särskilda kurser med specialinriktningar och fördjupningsmöjligheter (*yrkande 5*). Motionärerna anser att denna möjlighet inte skall gälla enbart socionomer, socialpedagoger och sjuksköterskor utan även t.ex. trafikinspektörer, yrkeschaufförer och lärare.

I *motion So472 av Birgitta Sellén (c)* begärs ett tillkännagivande om ökad utbildning om droger för dem som arbetar med barn och ungdomar (*yrkande 1*).

I *motion So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om barns och ungdomars drogvanor (*yrkande 11 delvis*). Motionärerna anser att informationen om droger bör få ett större och permanent utrymme på lärarutbildningarna. Lärarnas kompetens i frågor som rör droger och drogmissbruk behöver förbättras med tanke på den viktiga roll de har i det förebyggande arbetet, anføres det.

Tidigare behandling

Utbildningsutskottet behandlade i *betänkande 2000/01:UbU13 Skolan* bl.a. motioner om fortbildning av skolpersonal om narkotikans symptom och verkningar (s. 48 f.). Utskottet påpekade att Skolverket hade gjort en nationell kvalitetsgranskning av ANT-undervisningen, i vilken framhölls vikten av skolpersonalens kompetensutveckling inom ANT- och hälsoundervisningen. Utskottet anförde att det är skolhuvudmannen som i samråd med skolans personal har att avgöra vilka behov av kompetensutveckling som finns och bör prioriteras samt hänvisade till kommande material från Skolverket om slutsatserna av kvalitetsgranskningen. Motionerna avstyrktes (res. m, kd).

Socialutskottets ställningstagande

Utskottet instämmer med regeringen att det är nödvändigt att det förebyggande arbetet, liksom stöd-, vård- och rehabiliteringsinsatserna, i högre grad än i dag grundas på kunskap och beprövad erfarenhet. Utskottet ser därför positivt på att en kvalificerad grundläggande vidareutbildning i drogförebyggande arbete kommer att inrättas samt att inslagen om prevention och missbruksrelaterade frågor skall förstärkas i grundutbildningen för lärare och andra yrkeskategorier som arbetar med barn och ungdomar. När det gäller vård- och behandlingsområdet konstaterar utskottet med tillfredsställelse att en särskild specialistutbildning för behandlare inom missbrukarvården kommer att inrättas. Vidare skall Socialstyrelsen se över hur missbruksrelaterade ämnen inom grundutbildningarna på vård- och behandlingsområdet kan stärkas. Enligt utskottets mening får motionerna So27 (m) yrkande 6 delvis, So30 (fp) yrkande 11 delvis, So31 (m) yrkande 2, So33 (m) yrkande 1, So34 (m) yrkande 4, So35 (kd) yrkande 5 och So472 (c) yrkande 1 anses i huvudsak tillgodosedda med de aviserade satsningarna.

Internationellt samarbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om arbetet mot narkotika på internationell nivå. Utskottet konstaterar att åsikterna i motionerna överensstämmer såväl med vad som anförs i propositionen som med vad ett enigt utskott framfört vid flera tillfällen under senare år. *Jämför reservation 31(kd, c, fp).*

Propositionen

I propositionen anges bl.a. att regeringen kommer att intensifiera arbetet med att, tillsammans med andra länder, utveckla strategier för att minska narkotikaproblemen. Prioriterade områden är att förstärka den internationella kontrollen av den illegala narkotikan, fokusera på narkotikafrågan i svenskt bi-

stånd, effektivisera internationella narkotikaorgan samt verka för att respekten för FN:s narkotikakonventioner upprätthålls.

Enligt regeringen utgår allt svenskt agerande i dag från den restriktiva narkotikapolitik som kommer till uttryck i FN:s narkotikakonventioner och som också är basen för den svenska narkotikapolitiken. Sverige har genom sin konsekventa hållning blivit en symbol för denna restriktiva politik och stortyngd läggs vid svenska synpunkter. Regeringen menar att detta i och för sig är positivt men att det också innebär att den svenska hållningen ifrågasätts, liksom vår möjlighet att genomföra denna i praktiken. Sveriges möjligheter att agera kraftfullt på den internationella arenan beror därför ytterst på om vi kan behålla vår trovärdighet när det gäller hur vi genomför narkotikapolitiken nationellt. För grupper som av övertygelse arbetar för en mer liberal narkotikapolitik är det naturligt att försöka hitta svenska tillkortakommanden. Det finns också många missförstånd om den svenska hållningen varför det är angeläget att omvärlden får möjlighet att bilda sig en realistisk bild av vad den svenska narkotikapolitiken innebär i praktiken, anför det.

Enligt regeringens uppfattning är det av central betydelse att få till stånd ett europeiskt samarbete kring det narkotikaförebyggande arbetet. Samtidigt är det på detta område som ett mer utvecklat samarbete ter sig som mest komplicerat då de olika länderna har olika förhållningssätt och syn, framför allt när det gäller målen för det preventiva arbetet. Det är enligt regeringen angeläget att Sverige driver linjen att all icke-medicinsk konsumtion av narkotika måste minimeras. Det är också angeläget att narkotikapolitiken förblir ett nationellt ansvar. Det kan konstateras att det pågår en massiv marknadsföring av både narkotika och narkotikapositiva idéer och att dessa sprids allt snabbare över världen. Det är i dag mer eller mindre omöjligt att se det förebyggande arbetet enbart ur ett nationellt perspektiv. Enligt regeringens uppfattning behövs det ett väl utvecklat internationellt samarbete för att begränsa inflytandet av denna propaganda.

Motioner

I *motion 2000/01:Ju931 av Gun Hellsvik m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om heroinprojekt (*yrkande 5*). Enligt motionärerna framställs det schweiziska heroinprojektet som en förebild, trots att erfarenheter visar att narkotikamissbruk och kriminalitet inte minskar utan snarare ökar med den schweiziska metoden. Om propagandan för projektet får stå oemotsagd kommer attityderna i Sverige att förändras på sikt. Motionärerna anser det därför väsentligt att Sverige agerar med kraft i internationella organ.

I *motion So32 av Margareta Viklund (kd)* begärs ett tillkännagivande om att Sverige i det europeiska samarbetet kraftfullt verkar för en restriktiv narkotikapolitik (*yrkande 4*).

I *motion So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om att Sverige inom EU skall verka för att övriga EU-länder inför en restriktivare

narkotikapolitik (*yrkande 1*). Motionärerna påpekar att många EU-länder har en liberalare syn på narkotika och narkotikaanvändning än vad Sverige har.

I *motion So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* begärs ett tillkännagivande om svensk narkotikapolitik i ett europeiskt perspektiv (*yrkande 9*). Motionärerna anser det viktigt att Sverige gör sin röst hörd på den politiska arenan och för ut korrekt information om sin narkotikapolitik och om de resultat den har gett. Sverige måste visa och övertyga om att all icke-medicinsk användning av narkotika är och förblir förkastlig. Vi måste också kräva en internationell statistik där utgångspunkterna är gemensamma och ger möjlighet till rättvisa jämförelser mellan bland annat Nederländerna och Sverige, anför det.

Likalydande yrkanden finns i *motionerna U301 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* (*yrkande 48*) samt *2000/01:K398 av Lars Leijonborg m.fl. (fp)* (*yrkande 22*).

I *motion 2000/01:So496 av Morgan Johansson (s)* begärs ett tillkännagivande om behovet av samsyn mellan svenska och danska myndigheter vad gäller åtgärder för att minska narkotikamissbruket i Öresundsregionen. Enligt motionären är det mycket vanligt att människor åker från Sydsverige till Danmark för att köpa narkotika. Motionären anser att Sveriges regering bör ta upp frågan med den öppna narkotikahandeln i Köpenhamn med den danska regeringen.

Tidigare behandling

Ett enligt utskott har vid flera tillfällen de senaste åren redovisat sin inställning när det gäller Sveriges insatser mot narkotikan på internationell nivå. Senast i *betänkande 1999/2000:SoU10* vidhölls de uttalanden som gjorts tidigare år. Utskottet uttryckte sin oro för den globala utveckling av narkotikahandeln som pågår och den påverkan utvecklingen har för Sveriges del, framför allt vad gäller dagens ungdomar. Utskottet anförde att Sveriges internationella narkotikapolitik måste vara tydlig, konsekvent och långsiktig. Det påpekades att Sveriges restriktiva narkotikapolitik ligger till grund för det internationella engagemanget och att Sverige sedan länge deltar mycket aktivt i det internationella samarbetet på detta område. Utskottet vidhöll att det är synnerligen angeläget att regeringen med kraft fortsätter att bekämpa alla krav på legalisering av narkotika och liberalisering av narkotikapolitiken, såväl nationellt som på det internationella planet. Sverige måste fortsätta att aktivt driva sin inställning i narkotikafrågor internationellt, bl.a. inom FN, Europarådet, EU och i det nordiska samarbetet. En nödvändig förutsättning för framgång i det internationella arbetet är att våra insatser nationellt är framgångsrika och att vi kan visa på en enig restriktiv inställning i frågan, anfördes det.

Socialutskottets ställningstagande

När det gäller arbetet mot narkotika på internationell nivå delar utskottet de åsikter som framförs i motionerna So28 (c) yrkande 1, So30 (fp) yrkande 9, So32 (kd) yrkande 4, U301 (fp) yrkande 48, 2000/01:So496 (s), 2000/01:

K398 (fp) yrkande 22 samt 2000/01:Ju931 (m) yrkande 5. Utskottet kan konstatera att åsikterna överensstämmer såväl med vad regeringen anför i propositionen som med vad ett enigt utskott vid flera tillfällen under de senaste åren framfört rörande det internationella narkotikaarbetet. Motionerna får därmed anses tillgodosedda.

En särskild nationell narkotikasamordnare

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om avslag på förslaget att tillsätta en särskild narkotikasamordnare. Utskottet anser bl.a. att tillsättandet av en narkotikasamordnare är av stor betydelse för att handlingsplanen skall få genomslag. Riksdagen bör också avslå motioner om att inrätta en narkotikageneral. Slutligen bör riksdagen avslå motioner om att narkotikasamordnaren bör få en stark ställning respektive tydligare roll. Utskottet hänvisar härvid till beslutade direktiv för samordnaren. *Jämför reservation 32 (c).*

Propositionen m.m.

I *propositionen* tillkännages att en särskild narkotikasamordnare skall genomföra och följa upp handlingsplanen och samordna de nationella narkotikainsatserna i övrigt.

Regeringen har utsett Björn Fries, kommunalråd i Karlskrona, till nationell narkotikasamordnare.

Enligt *direktiven (dir. 2002:6)* skall narkotikasamordnaren snarast upprätta och till regeringen överlämna en plan över hur de medel som ställts till förfogande för handlingsplanen skall fördelas. Samordnaren skall särskilt beakta de prioriteringar som regeringen slagit fast i handlingsplanen.

Narkotikasamordnaren skall aktivt samverka med berörda departement, myndigheter, kommuner, frivilligorganisationer och föreningslivet i övrigt, inklusive ungdomarnas egna organisationer m.fl. Samordnaren skall dock inte ta över det ansvar som i dag åvilar Regeringskansliet eller annan myndighet. Samordnaren skall uppmärksamma berörda instanser på åtgärder som kan behövas för genomförandet av handlingsplanen. I den del som gäller förebyggande insatser skall den nationelle samordnaren samverka med den kommitté som är tillsatt för att genomföra den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador (S 2001:02).

Narkotikasamordnaren skall också kunna fungera som regeringens talesman i narkotikapolitiska frågor med uppgift att synliggöra och offensivt föra ut regeringens politik genom att delta i den offentliga narkotikapolitiska debatten och initiera offentliga diskussioner i olika frågor. En viktig uppgift för narkotikasamordnaren är att i ett aktivt samspel med bl.a. kommunal- och landstingspolitiker bedriva ett narkotikapolitiskt opinionsarbete och stimulera insatser på regional och lokal nivå.

Insatser behövs vidare för att stimulera och stödja kommuner och landsting i deras arbete med att utveckla vårdinsatserna och ta fram övergripande strategier liksom stöd till metodutveckling. Insatser behövs också för uppföljning och analys. Stöd bör dessutom ges för att utveckla samarbetsformer mellan olika huvudmän såsom kommun, landsting, länsstyrelse, polis, tull, kriminalvård och den ideella sektorn samt för att utveckla preventiva insatserns effekter. De ekonomiska insatserna när det gäller det förebyggande arbetet kan i stor utsträckning samordnas med de medel som avsatts för att genomföra den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador. Dessutom krävs medel för mer narkotikaspecifik metodutveckling när det gäller både prevention och vård.

Samordnaren skall årligen redovisa sin verksamhet till regeringen och avlämna sin slutrapport senast den 31 december 2005.

Motioner

I motion So34 av Bo Lundgren m.fl. (m) yrkas att riksdagen avslår regeringens förslag om en särskild narkotikasamordnare (yrkande 20). Motionärerna anser att regeringens besked om en särskild narkotikasamordnare är otillräckligt mot bakgrund av den akuta situation som råder i dag. Att utan några andra insatser spela upp låtsad aktivitet med en särskild narkotikasamordnare blir utan verkan, anförs det i motionen.

I motion So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m) begärs ett tillkännagivande om narkotikasamordnaren (yrkande 5). Motionärerna anser att narkotikasamordnaren måste ges en mycket stark ställning. Samordnaren skall inte bara fungera som regeringens talesman i narkotikapolitiska frågor utan även vara föredragande inom regeringen rörande dessa frågor.

I motion 2000/01:Ju931 av Gun Hellsvik m.fl. (m) yrkas att riksdagen skall begära att regeringen lägger fram förslag om inrättandet av en "narkotikageneral" (yrkande 1). Enligt motionärerna är det inte hållbart att endast ett fåtal personer inom Socialdepartementet och Justitiedepartementet handhar narkotikafrågorna utan att en stab inom Regeringskansliet bör ha ett övergripande ansvar för narkotikabekämpningen, med ansvar och befogenhet att driva frågor framåt samt presentera åtgärdsförslag.

Ett likartat yrkande finns i motion So272 av Maud Ekendahl (m).

I motion So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett förtydligande av narkotikasamordnarens roll (yrkande 13).

Justitieutskottets yttrande

Justitieutskottet påpekar ånyo att det ställer sig positivt till såväl att regeringen nu lägger fram en nationell narkotikahandlingsplan som till innehållet i densamma. En av de brister som kunnat konstateras för ett framgångsrikt arbete mot narkotika är avsaknaden av samordning av insatser på samtliga

nivåer. Tillsättandet av en särskild samordningsfunktion är enligt utskottets mening därför av stor betydelse för att handlingsplanen skall kunna få genomslag. Genom att narkotikasamordnaren även kommer att få rollen som regeringens talesman i narkotikapolitiska frågor förutsätter utskottet att frågan också får den förstärkta politiska prioritering som är nödvändig. Utskottet konstaterar avslutningsvis med tillfredsställelse att 325 miljoner kronor kommer att avsättas för genomförandet av handlingsplanen. Mot bakgrund härav anser justitieutskottet att socialutskottet bör avstyrka bifall till motion So34 (m) yrkande 20 samt att motionerna So27 (m) yrkande 5 och So28 (c) yrkande 13 inte bör föranleda något riksdagens uttalande då de får anses vara tillgodosedda.

Socialutskottets ställningstagande

Narkotikakommissionen har pekat på behovet av en förstärkt samordning av narkotikainsatserna. Utskottet ser därför positivt på att en särskild nationell narkotikasamordnare har tillsatts. Liksom justitieutskottet anser socialutskottet att tillsättandet är av stor betydelse för att handlingsplanen skall få genomslag samt för att frågan skall få den förstärkta politiska prioritering som är nödvändig. Eftersom det till stor del är på det lokala planet som narkotikapolitiken skall genomföras har samordnaren en viktig roll att bl.a. stimulera och stödja insatser på kommunal och regional nivå. Utskottet delar inte uppfattningen i motion So34 (m) yrkande 20 om att tillsättandet av narkotikasamordnaren kommer att bli utan verkan mot bakgrund av bristen på konkreta förslag i handlingsplanen. Motionen avstyrks.

Motionerna So272 (m) och 2000/01:Ju931 (m) yrkande 1 om att inrätta en narkotikageneral får anses tillgodosedda med regeringens förslag.

I motion So27 (m) yrkande 5 begärs att narkotikasamordnaren skall ges en mycket stark ställning medan ett förtydligande av samordnarens roll begärs i motion So28 (c) yrkande 13. Enligt utskottets mening får motionerna anses i huvudsak tillgodosedda med vad som anförs i narkotikasamordnarens direktiv.

Övriga frågor

Narkotikaklassificering av kemiska preparat m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om att narkotikaklassificera GBL och om att anmäla partydroger till EU. Utskottet konstaterar att arbete på området pågår och utgår från att regeringen noga följer utvecklingen. Riksdagen bör även avslå motioner om att ett kemiskt preparats verkan skall vara avgörande för om preparatet skall narkotika-

klassas. Riksdagen bör också avslå en motion om att tillåta odling av industrihampa. *Jämför reservation 33 (c).*

Propositionen

I propositionen nämns att Europa, både inom och utom EU, alltmer har utvecklats till en stor och dominerande producent av syntetisk narkotika. Regeringen anser att denna utveckling är mycket oroande och att det är viktigt att hejda den. Sverige har redan tagit flera initiativ när det gäller illegal produktion och handel med syntetisk narkotika, och detta område bör enligt regeringen ha fortsatt hög prioritet.

Motioner

I motion So416 av Göran Lindblad (m) begärs ett tillkännagivande om att GBL bör narkotikaklassificeras.

I motion So504 av Berit Adolfsen (m) begärs ett tillkännagivande om att anmäla nya partydroger till EU:s frivilliglista. Enligt motionären får de kemiföretag som tillverkar produkter som GBL och Butandiol därigenom förbinda sig att vara försiktiga vid försäljningen och rapportera misstänkta kunder till polisen.

I motion So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs ett tillkännagivande om att det är preparatets verkan som skall avgöra när olika kemiska preparat narkotikaklassas (yrkande 2). Motionärerna påpekar att GHB är narkotikaklassat men att dess efterföljare, som inte är narkotikaklassade, redan har kommit. Drogmissbrukare är uppfinningsrika och det hjälper därför inte att narkotikaklassa en speciell kemisk sammansättning.

Liknande yrkanden finns i motion Ju237 av Agne Hansson m.fl. (c) (yrkande 21) liksom i motionerna So251 och 2000/01:So241 (yrkande 1), båda av Birgitta Sellén och Sofia Jonsson (c).

I motion So417 av Cecilia Magnusson (m) begärs ett tillkännagivande om att avskaffa narkotikaklassificeringen av industrihampa. Motionären anför att det enligt EG-rätten är tillåtet att odla hampa med låg halt av det rusgivande ämnet THC. I Sverige klassas dock alla hampasorter som narkotika. Industrihampan har en låg THC-halt och går svårt att använda som drog och bör därför enligt motionären betraktas som en jordbruksprodukt.

Bakgrund

Den 1 januari 1999 infördes förändringar av narkotikadefinitionen i 8 § narkotikastrafflagen (1968:64). Uttrycket ”starkt vanebildande egenskaper” byttes ut mot ”beroendeframkallande effekter”. Vidare utvidgades definitionen till att också omfatta varor med euforiserande effekter.

Samtidigt infördes lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, vilken ger möjlighet att ingripa mot varor som på grund av sina inneboende egenskaper – utan att utgöra narkotika, dopningsmedel eller godkända

läkemedel – medför fara för människors liv eller hälsa och som används eller kan antas användas i syfte att uppnå berusning eller annan påverkan.

Statens folkhälsoinstitut ansvarar för utredningen av behovet av narkotikaklassificering av droger som saknar medicinsk användning, liksom behovet av klassificering av varor som bör omfattas av lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Bland annat polisen, hälso- och sjukvården och de sociala myndigheterna är skyldiga att rapportera till institutet när de i sin verksamhet träffar på nya medel som används för missbruksändamål. Syftet med rapporteringsskyldigheten är att snabbare kunna ge regeringen ett underlag för beslut om klassificering av nya droger.

I samband med att detta system infördes övervägdes vilka ytterligare lagstiftningsåtgärder som skulle kunna vidtas för att möjliggöra en mer skyndsam reaktion från samhällets sida mot nya droger (prop. 1997/98:183 s. 36 f.). En fråga som aktualiserades var om det skulle vara möjligt att inom ramen för narkotikabegreppet använda sig av en s.k. analog definition. En vara anses som analog om den väsentligen liknar en redan narkotikaklassificerad vara vad gäller struktur och effekt. Det påpekades bl.a. att en analog definition medför betydande oklarheter och att inte ens en kemist kan förutse samtliga de varor som kan komma att anses som analoga. Det skulle fordras att experter måste uttala sig om drogernas kemiska struktur m.m. i olika brottmål och att det därvid skulle kunna göras olika bedömningar av samma substans. Regeringen ansåg att analoga definitioner inte kunde övervägas för svensk del.

Gammabutyrolakton (GBL) är en industrikemikalie som används för framställning av GHB, en narkotikaklassad substans som använts som berusningsmedel sedan slutet av 1990-talet. GBL kan också användas som berusningsmedel i sig självt eftersom det omvandlas i kroppen till den aktiva drogen GHB. GBL har i flera fall orsakat samma typ av livshotande berusningstillstånd som GHB.

Från *Statens folkhälsoinstitut* har inhämtats att möjligheterna att narkotikaklassificera GBL, alternativt att förordna att substansen skall omfattas av lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor, är under utredning. Frågan är inte helt okomplicerad eftersom det handlar om att förbjuda ett industriellt lösnings- och rengöringsmedel som har goda miljöegenskaper och medför minimala hälsorisker i arbetslivet och som skulle vara svårt att ersätta med något annat. Inom ramen för EU-institutionen ECNN (Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk) sker ett omfattande internationellt samarbete. GBL fanns tidigare på EU:s s.k. frivilliglista men är numera uppförd på prekursorlistan. Detta innebär bl.a. att det är obligatoriskt för företagen att skicka uppgifter om beställningar av GBL till polisen samt att tullen har särskild uppmärksamhet på införsel av ämnet.

I *skriftligt svar* på fråga rörande odling av industrihampa i Sverige anförde *jordbruksministern* den 11 september 2001 bl.a. följande.

All odling av hampa är enligt svensk lagstiftning klassat som framställning av narkotika. Tillstånd att odla hampa för medicinska, vetenskapliga eller andra samhällsnyttiga ändamål kan beviljas av Läkemedelsverket.

Svensk lagstiftning ger dock inte möjlighet att bevilja tillstånd för odling av s.k. industrihampa.

Genom EG-lagstiftningen är odling av hampa för framställning av fibrer berättigat till s.k. arealstöd och bearbetningsstöd. Stödet är dock förbundet med flera villkor, bl.a. krävs att hampan THC-halt inte överstiger 0,3 %. Sverige har dock, liksom Grekland, valt att behålla förbudet mot att odla s.k. industrihampa i nationell lagstiftning.

I ett svar till kommissionen angående det svenska förbudet mot att odla hampa i Sverige, daterat den 21 juni 2001, skrevs följande: ”Med hänsyn till vikten av att skydda människors liv och hälsa genom att vidta åtgärder mot narkotikabruk, och till de uppenbara kontrollsvårigheter som är förbundna med tillåtande av odling av hampa med låg THC-halt anser den svenska regeringen det befogat att inte tillåta sådan odling i landet. Regeringen har för närvarande inte för avsikt att ändra de svenska reglerna.”

Med hänvisning till detta brev, har jag inte för avsikt att vidta åtgärder för att tillåta odling av industrihampa.

Socialutskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att möjligheterna att narkotikaklassificera GBL, alternativt förordna att substansen skall omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, är under utredning vid Statens folkhälsoinstitut. Vidare sker ett omfattande internationellt samarbete, bl.a. kring s.k. prekursorer inom EU. I propositionen anförts att arbetet mot illegal produktion av och handel med syntetisk narkotika bör ha fortsatt hög prioritet. Utskottet förutsätter således att regeringen noga följer utvecklingen på området, bl.a. avseende GBL. Enligt utskottet får motionerna So416 (m) och So504 (m) anses tillgodosedda.

I motionerna So28 (c) yrkande 2, So251 (c), Ju237 (c) yrkande 21 och 2000/01:So241 (c) yrkande 1 anförts att ett kemiskt preparats verkan skall vara avgörande för om preparatet skall klassificeras som narkotika. Redan i dag kan läkemedel eller hälsofarliga varor som har beroendeframkallande egenskaper eller euforiserande effekter narkotikaklassificeras. Utskottet kan av rättssäkerhetsskäl däremot inte godta ett system med s.k. analoga definitioner. Utskottet avstyrker därmed motionerna.

Utskottet anser i likhet med regeringen att skäl föreligger för ett fortsatt förbud mot odling av industrihampa. Motion So417 (m) avstyrks därför.

Dopning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om satsningar på Dopinglaboratoriet i Huddinge. Utskottet konstaterar att laboratoriet redan erhåller statligt stöd.

Motion

I *motion 2000/01:Kr524 av Birgitta Sellén m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om att fortsatta satsningar måste göras på Dopinglaboratoriet i Huddinge för att långsiktigt klara antidopningsarbetet (*yrkande 7*).

Tidigare behandling

I det av riksdagen godkända *betänkande 1999/2000:KrU3* anförde *kulturutskottet* bl.a. följande.

Kulturutskottet har erfarit att regeringen fr.o.m. år 2000 avser att avsätta ytterligare 4,4 miljoner kronor per år till arbetet mot dopning. Av dessa medel avses 3,5 miljoner kronor omfördelas inom ramen för anslaget Stöd till idrotten. Resterande medel på 900 000 kronor, som regeringen avser att avsätta till Dopingjouren, skall finansieras inom Socialdepartementets ansvarsområde.

Av de tillskjutna medlen om totalt 4,4 miljoner kronor skall enligt regeringen 1,5 miljoner kronor årligen användas för att långsiktigt säkra en bra utveckling för Dopinglaboratoriet. Regeringen anför i sitt uttalande att härigenom säkras Dopinglaboratoriets fortsatta verksamhet och höga kvalitet, vilket innebär en fortsatt IOK-ackreditering genom en godkänd ISO-standard. Vidare anför regeringen att den förstärkta resurstilldelningen ger laboratoriet ökade möjligheter till forskning, utveckling och vidareutbildning av personal för att även fortsättningsvis vara ett av världens högst ansedda dopningslaboratorier.

Socialutskottet behandlade motioner om stöd till Dopinglaboratoriet i Huddinge i *betänkande 1999/2000:SoU10*. Utskottet anförde att laboratoriets verksamhet, erfarenhet och kunnande är av stor betydelse för arbetet mot dopningsmissbruket i samhället och att det därför är glädjande att regeringen avser att finansiellt trygga verksamheten. Motionerna ansågs i huvudsak tillgodosedda och avstyrktes.

Av *regleringsbrevet för år 2002* framgår att Dopinglaboratoriet i Huddinge, i likhet med förra året, erhåller 1,5 miljoner kronor från staten.

En arbetsgrupp inom Regeringskansliet har utarbetat en *handlingsplan mot dopning inom idrotten* (Ds 2002:4). Arbetsgruppen föreslår bl.a. att medel reserveras inom anslaget Stöd till idrotten för att ge Dopinglaboratoriet tillräckliga resurser för forskning, metodutveckling och investeringar.

Socialutskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att Dopinglaboratoriet erhåller statligt stöd om 1,5 miljoner kronor årligen samt att en arbetsgrupp inom Regeringskansliet nyligen föreslagit att statliga medel reserveras för verksamheten även fortsättningsvis. Motion 2000/01:Kr524 (c) yrkande 7 får därmed anses tillgodosedd.

Straffrättsliga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om påföljder för narkotikabrott. Socialutskottet delar justitieutskottets bedömning, bl.a. att det saknas anledning att ändra straffskalorna eller tillämpningen av desamma. Riksdagen bör även avslå motioner om skärpta straffsatser för innehav av kat, om att narkotikans renhetsgrad skall vara avgörande vid straffmätningen respektive om drograttfylleri. Även i dessa avseenden följer socialutskottet justitieutskottets förslag. *Jämför reservationerna 34 (kd) och 35 (kd, fp).*

Motioner

I motion So34 av Bo Lundgren m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om behovet av skärpta straffsatser för narkotikabrott (*yrkande 15*). Med hänsyn till det allmänna rättsmedvetandet bör enligt motionärerna livstids fängelse införas i straffskalan för grovt narkotikabrott. Domstolarna måste också få ökat utrymme att faktiskt hjälpa dem som begår ringa narkotikabrott. Genom att höja maxstraffet för ringa narkotikabrott från sex månader till ett år skulle det vara möjligt att döma till exempelvis skyddstillsyn med särskild föreskrift om drogfrihet och regelbundna tester, anför det.

Även i motion Ju322 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om att införa livstidsfängelse i straffskalan för grovt narkotikabrott (*yrkande 7*).

I motion Ju211 av Cecilia Magnusson och Anita Sidén (m) begärs ett tillkännagivande om att skärpa straffsatserna för narkotikabrott gällande kat. Enligt motionärerna är påföljden för innehav av kat låg jämfört med andra narkotiska preparat eftersom det har en förhållandevis låg koncentration av rusgivande substanser. För att innehav av kat skall klassas som grovt narkotikabrott krävs i dag ett så stort innehav som 400 kilo. Katmissbruk leder dock, precis som annat drogmissbruk, ofta till våldsbrott samt andra stora sociala problem, anför det.

I motion So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m) yrkas att regeringen lägger fram förslag till ändring i påföljden för ringa narkotikabrott (*yrkande 15*). Motionärerna påpekar att ungdomar över 18 år kan åka fast för ringa narkotikabrott upp till fem gånger utan att få annan påföljd än böter. För att ge socialtjänsten möjlighet att gripa in anser motionärerna att det skall gå att döma till programverksamhet inom socialtjänsten för ringa narkotikabrott.

I motion So35 av Lars Gustafsson m.fl. (kd) yrkas att riksdagen skall begära att regeringen ser över narkotikastrafflagen (*yrkande 13*). I översynen bör man särskilt beakta effekterna vid tillämpningen av nuvarande lag. Det är enligt motionärerna rimligt att antalet doser skall ligga till grund för bedömningen av huruvida en gärning är att anse som narkotikabrott, ringa narkotikabrott eller grovt narkotikabrott.

I motion So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att föreslå riksdagen åtgärder för att minska antalet narkotikapåverkade bilförare (*yrkande 10*). En metod kan enligt motionärerna vara att förändra beviskraven beträffande drograttfylleri. Bevisföringen vid narkotikapåverkan bygger till stor del på den subjektiva bedömning som polisen gör vid ingripandet. För att kunna döma till rattfylleri på grund av drogpåverkan räcker det inte med ett enkelt blodprov som vid alkoholpåverkan.

Justitieutskottets yttrande

När det först gäller frågor om straffskalor och därmed sammanhängande frågor vid narkotikabrott ser justitieutskottet, i likhet med Narkotikakommissionen, inte anledning att ändra straffskalorna – eller tillämpningen av desamma – för vare sig ringa eller grovt narkotikabrott. Utskottet påpekar att de yngsta lagöverträdarna redan i dag kan överlämnas till socialtjänsten för vård och behandling om det finns en social problematik. Regeringen avser också att under innevarande år tillsätta en utredning som skall göra en total översyn av påföljdssystemet för unga lagöverträdare.

Justitieutskottet anför vidare att utskottet i princip årligen haft att ta ställning till frågan om livstidsstraff vid grovt narkotikabrott. Utskottet har vid samtliga tillfällen konstaterat att de straff som mäts ut för grovt narkotikabrott regelmässigt är långa och att något behov av ytterligare straffskärpningar inte ansetts föreligga. Det har också hänvisats till att införandet av livstidsstraff som påföljd för grovt narkotikabrott inte ligger i linje med 1980-talets reformarbete på påföljdssystemets område med att utmönstra de tidsbestämda straffen. Under senare år har hänvisats till Narkotikakommissionens uppdrag och beredningen därav.

Mot bakgrund av vad som anförts anser justitieutskottet att socialutskottet bör avstyrka bifall till motionerna So27 (m) yrkande 15, So34 (m) yrkande 15 och Ju322 (m) yrkande 7.

Justitieutskottet konstaterar att även om missbruket av växtdrogen kat inte är lika utbrett i Sverige som missbruket av cannabis vållar det stora problem i vissa grupper i samhället. Narkotikakommissionen ansåg att det fanns anledning att diskutera om man hittills inte sett för milt på hanteringen av kat. För att ett brott av normalgraden skall föreligga krävs ett innehav av minst 2 kilo kat, och gränsen för grovt brott synes i praxis vara 400 kilo. Kommissionen ansåg att dessa mängder framstår som höga och att gränserna därför borde sänkas.

Utskottet kan instämma i att de mängder som konstituerar framför allt grovt narkotikabrott avseende kat synes stora. Det måste emellertid ankomma på rättstillämpningen att utifrån farlighetsbedömningar och annat rörande narkotiska preparat närmare avgöra vilka mängder som i praktiken bör utgöra gränsen för de olika brottstyperna. Utskottet nämner att riksåklagaren anför att han, genom sin verksamhet i Högsta domstolen, avser att verka för att den gräns för ringa narkotikabrott som för närvarande gäller för kat sänks. Mot

denna bakgrund anser justitieutskottet att motion Ju211 (m) inte bör föranleda något riksdagens uttalande.

Justitieutskottet kommenterar även motion So35 (kd) yrkande 13, vari anföras att man vid straffmätningen i stället för mängden narkotika i vikt borde räkna ut hur många missbruksdoser man kan få ut av ett beslagtaget parti och bestämma straffets längd utifrån detta. Utskottet nämner att det i huvudsak är mängden narkotika som styr straffmätningen, dock att även andra omständigheter skall beaktas, såsom t.ex. gärningsmannens ekonomiska bevekelsegrunder eller narkotikapreparatets speciella farlighet. Narkotikakommissionen har konstaterat att om narkotikan är ovanligt ren får detta utslag för straffets längd. Det vore, enligt kommissionen, emellertid att dra frågan alltför långt om man i varje enskilt fall skulle behöva företa omfattande utredningar om renhetsgraden av beslagtagen narkotika för att kunna bestämma t.ex. antalet missbruksdoser och därigenom straffets längd. Detta skulle kunna leda till en alltför matematisk eller schematisk tillämpning där andra omständigheter som är värda att beakta vid bestämningen av brottets svårhetsgrad riskerar att komma i skymundan. Vidare skulle utredningsresurser få läggas ned på sådana frågor, resurser som i stället kan användas för att utreda nya brott. Dessutom är det inte sällan så, att narkotikan redan överlåtits av den misstänkte, vilket gör det i det närmaste omöjligt att föra bevisning om vilken renhetsgrad narkotikan haft. Narkotikakommissionen ansåg därför det vara en lämplig ordning att renhetsgraden kommer i beaktande på det sätt som förekommer i dag. Justitieutskottet delar denna uppfattning och anser att socialutskottet sålunda bör avstyrka bifall till den nämnda motionen.

Justitieutskottet redogör vidare för bestämmelserna om rattfylleri i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott. Utskottet konstaterar att det till skillnad från vad som gäller vid alkoholphåverkan inte finns några fastställda gränsvärden för narkotika i trafiken. Bakgrunden till detta är att det för närvarande inte är möjligt att införa en reglering med gränsvärden för andra trafikfarliga medel än alkohol. Det allt överskuggande problemet i sammanhanget är att genom vetenskapliga studier eller på annat sätt fastställa sambandet mellan en viss påvisad koncentration av en drog i blodet och en viss trafikfarlig påverkan. Enligt utskottet innebär detta emellertid inte att narkotikapåverkade bilförare undgår ansvar för grovt rattfylleri. Om bilföraren varit avsevärt påverkad eller om bilfärden inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten kan brottet också vara att bedöma som grovt. Mot bakgrund härav, och då bestämmelserna om drograttfylleri nyligen varit föremål för såväl utredning som lagstiftning, anser justitieutskottet att det inte finns skäl till en sådan översyn som föreslås i motion So30 (fp) yrkande 10.

Socialutskottets ställningstagande

När det gäller motionsyrkandena rörande påföljder för narkotikabrott delar socialutskottet justitieutskottets bedömning och avstyrker därmed motionerna So27 (m) yrkande 15, So34 (m) yrkande 15 och Ju322 (m) yrkande 7.

Även vad beträffar frågan om skärpta straffsatser för hantering av växtdrogen kat hänvisar socialutskottet till vad justitieutskottet anfört. Motion Ju211 (m) avstyrks.

Socialutskottet ser inte heller någon anledning att göra någon annan bedömning än justitieutskottet när det gäller förslaget i motion So35 (kd) yrkande 13 att narkotikans renhetsgrad skall vara avgörande vid straffmätningen. Motionen bör således avslås.

I motion So30 (fp) yrkande 10 begärs en utredning i syfte att minska antalet narkotikapåverkade bilförare. Mot bakgrund av vad justitieutskottet anfört anser inte heller socialutskottet att det föreligger skäl för en sådan översyn. Motionen avstyrks därför.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Avslag på propositionen (punkt 1)

av Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Lars Elinderson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår proposition 2001/02:91 Nationell narkotikahandlingsplan och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So34 yrkande 1.

Ställningstagande

Missbruket har i det närmaste exploderat det senaste årtiondet. Både ungdomsmissbruk i allt lägre åldrar och antalet tunga missbrukare ökar. De nya s.k. partydrogerna är särskilt riktade till ungdomar och saluförs i trendiga festers lyxförpackning. Nutidens droger har därför en annan dragningskraft på ungdomar än de droger som var vanliga på 1970-talet.

Vi kan konstatera att de stora förväntningar som förelåg på narkotikahandlingsplanen inte har infriats. Handlingsplanen är enligt vår mening ingenting annat än en ordrik skrivbordsprodukt utan några konkreta förslag till operativa åtgärder för att förhindra spridningen av narkotika. Politik som gör skillnad måste vara mer än att vilja. En aldrig så god vilja räcker inte när handlingskraft så uppenbart saknas. Trots att regeringen i propositionen helt riktigt beskriver det gångna decenniet som ett förlorat årtionde gör den sig ingen brådska. Den handlingsplan som regeringen nu presenterar är i stort sett bara ett 120-sidigt manifest över politisk vilja och önsketänkande utan innehåll.

Den rådande situationen kräver att snabba och effektiva åtgärder vidtas och att tillräckliga resurser avsätts härför. Vi anser att målet för den svenska narkotikapolitiken även fortsättningsvis skall vara ett narkotikafritt samhälle men att detta mål är meningslöst så länge infrastrukturen för att bekämpa narkotikan inte fungerar. Enligt vår mening bör riksdagen avslå propositionen och begära att regeringen återkommer med ett nytt förslag till handlingsplan. I ett särskilt yttrande presenterar vi vårt förslag till utgångspunkter för en ny narkotikahandlingsplan. Vi står med detta bakom våra motioner So25 delvis, So26, So27 yrkandena 1–8, 10 och 13–16, So31, So33 yrkandena 1 och 2, So34, So272, So371 yrkandena 1 och 4, So372 yrkande 2, Ju211, Ju285 yr-

kande 4, Ju322 yrkandena 2, 4, 5 och 7, Ju359, 2000/01:Ju929 yrkande 4 och 2000/01:Ju931 yrkandena 1, 2, 5 och 6.

2. Etappmål för narkotikaarbetet (punkt 4)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So30 yrkande 1.

Ställningstagande

Riksdagen fastlade redan 1978 att målet för narkotikapolitiken skall vara ett narkotikafritt samhälle. Inom ramen för det övergripande målet om ett narkotikafritt samhälle, som kan verka utopiskt och därför göra det svårt att utvärdera, bör enligt min mening ett etappmål uppställas. Detta etappmål bör vara att narkotikamissbruket under förslagsvis fem år skall minska till en tredjedel av vad det är i dag. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

3. Länsstyrelsernas uppdrag rörande metod- och kompetensutveckling (punkt 6)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So28 yrkande 12 och avslår motion 2001/02:So27 yrkande 4.

Ställningstagande

I dag har länsstyrelsen i uppdrag att utöva tillsyn över socialtjänsten. Enligt regeringens förslag skall länsstyrelsen även få ett metodutvecklingsuppdrag. Enligt min mening får länsstyrelsen i och med detta en dubbelroll, vilket inte kan accepteras. Jag anser att metodutvecklingsdelen bör ligga någon annanstans och att regeringen bör återkomma med förslag i frågan. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

4. Förebyggande och tidiga insatser (punkt 8)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So29 yrkandena 1 och 2 och 2001/02:So35 yrkande 8 samt avslår motionerna 2001/02:So30 yrkande 11 delvis, 2001/02:So32 yrkande 2, 2001/02:So34 yrkande 5, 2001/02:So291 yrkandena 1 och 2, 2001/02:So371 yrkande 1, 2001/02:So393, 2001/02:So427, 2001/02:So472 yrkande 2, 2001/02:So497 yrkande 8, 2001/02:So565 och 2001/02:So622 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi vill framhålla vikten av att uppmärksamma och stödja initiativ för att skapa drogfria miljöer, såväl där kommunen är arrangör som där andra organisationer skapar miljöer utan droger. Vi anser det också viktigt att sambandet mellan narkotika och alkohol beaktas i det förebyggande arbetet. Att under berusning av alkohol också pröva på olika narkotiska preparat är inte ovanligt. Enligt vår mening är det angeläget att slå vakt om en restriktiv alkoholpolitik och att samorda insatserna mot såväl narkotika som alkohol. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

5. Förebyggande och tidiga insatser (punkt 8)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 5. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So30 yrkande 11 delvis, 2001/02:So291 yrkandena 1 och 2 och 2001/02:So497 yrkande 8 samt avslår motionerna 2001/02:So29 yrkandena 1 och 2, 2001/02:So32 yrkande 2, 2001/02:So34 yrkande 5, 2001/02:So35 yrkande 8, 2001/02:So371 yrkande 1, 2001/02:So393, 2001/02:So427, 2001/02:So472 yrkande 2, 2001/02:So565 och 2001/02:So622 yrkande 2.

Ställningstagande

Jag vill betona vikten av att satsa på s.k. sekundär prevention, dvs. att ingripa mot dem som precis har inlett sin missbrukarbana. Främst rör det sig om ungdomar som experimenterar med narkotika men ännu inte hunnit utveckla något mer avancerat beroende till droger. Att ingripa tidigt ger positiva resultat på många områden. Bland annat hinner missbrukaren inte utveckla ett destruktivt narkotikaberoende, vilket förbättrar prognosen att bli drogfri. Att ingripa tidigt innebär att missbrukaren i fråga fortfarande har en social förankring, vilket i sin tur medför mer verkningsfulla påföljder för brott och att kamratkretsen avskräcks om missbrukaren åker fast. Det är också samhällsekonomiskt fördelaktigt att ingripa tidigt, dels på grund av att vårdinsatserna är betydligt billigare än vid avancerat missbruk, dels eftersom avancerade missbrukare orsakar stora kostnader i form av bl.a. tillgreppsbrott. Vidare visar

erfarenheterna att det totala missbruket minskar med en offensiv narkotikapolitik.

Ett sätt att effektivisera det förebyggande, upplysande och informativa arbetet vore att i varje län eller region inrätta ett kunskapscentrum för drogfrågor. Kunskapscentrumen skulle bl.a. kunna göra regelbundna drogvaneundersökningar i länets eller regionens kommuner, organisera kvalificerad undervisning inom ämnesområdet samt uppdatera och utforma strategier för det drogförebyggande arbetet. Många frivilligorganisationer som arbetar med förebyggande arbete får statligt och kommunalt stöd men för den som bedriver drogförebyggande arbete i stort är uppföljning och utvärdering en svårighet och konkreta resultat svåra att påvisa. Genom att knyta de aktuella frivilligorganisationer som så önskar till läns- och regionvisa kunskapscentrum kan synergieffekter nås och utvärdering och analys av resultaten underlättas. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

6. Familjens roll i det förebyggande arbetet (punkt 9)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 6. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So35 yrkandena 1, 2 och 4 samt avslår motionerna 2000/01:Ju929 yrkande 4, 2000/01:Ju931 yrkande 2, 2001/02:So28 yrkande 4, 2001/02:So33 yrkande 2 och 2001/02:So34 yrkandena 2 och 6.

Ställningstagande

Narkotikakommissionen har framhållit det ökande tablett- och blandmissbruket, ungdomars upplevelse av stress och utanförskap samt en frånvarande vuxenvärld som relevanta för missbruksutvecklingen och därmed också för det förebyggande arbetet. Kommissionen styrker därmed vår grundsyn. Vi anser att familjen har en oersättlig ställning och uppgift i samhället och vill uppvärdera familjens roll och betydelse. Det är i de allra flesta fall föräldrarna som bäst förmedlar grundläggande värden till sina barn. Vi måste därför stötta de vuxna så att de kan vara närvarande och delaktiga i de ungas liv. Det är i sig förebyggande. Även andra vuxna som vistas i miljöer med barn och ungdomar, t.ex. i skolan och på ungdomsgården, måste på olika sätt finnas tillgängliga och vara uppmärksamma. Det finns ett stort behov av informationsinsatser för att medvetandegöra föräldrar och andra med tillsyn över barn om värdeöverföringens betydelse och om stärkande av barns inre kontroll. Slutligen anser vi att missbruksrelaterade frågor bör ingå i föräldrautbildningen vid t.ex. vårdcentraler, kyrkor, samfund, studieförbund och folkrörelser. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

7. Familjens roll i det förebyggande arbetet (punkt 9)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So28 yrkande 4 och avslår motionerna 2000/01:Ju929 yrkande 4, 2000/01:Ju931 yrkande 2, 2001/02:So33 yrkande 2, 2001/02:So34 yrkandena 2 och 6 samt 2001/02:So35 yrkandena 1, 2 och 4.

Ställningstagande

Föräldrarna har enligt min mening en mycket viktig uppgift i arbetet med att begränsa narkotikakonsumtionen bland unga. Föräldrarna måste få tillgång till information och möjligheter till utbildning om narkotikapreparat och dess skadeverkningar samt om hur man upptäcker ett eventuellt missbruk hos en ung människa. Jag anser att handlingsplanen bör tydliggöras med avseende på föräldrars möjligheter att påverka ungdomars narkotikakonsumtion. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

8. Skolans roll i det förebyggande arbetet (punkt 10)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So35 yrkande 6 och avslår motionerna 2000/01:Ju921 yrkande 7, 2001/02:So27 yrkande 6 delvis, 2001/02:So30 yrkande 3 och 2001/02:So34 yrkande 3.

Ställningstagande

Enligt vår mening bör skolan engagera föreläsare som t.ex. polisen, f.d. missbrukare och företrädare för frivilligorganisationer i ANT-undervisningen. Dessa är bäst lämpade att informera om missbruksrelaterade frågor på ett realistiskt och verklighetsanknutet sätt. Det är också viktigt att arbetet ges kontinuitet. Vi anser att särskilda medel bör tilldelas frivilligorganisationerna för att de skall kunna föreläsa ute på skolorna. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

9. Skolans roll i det förebyggande arbetet (punkt 10)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Riksdagen bifaller därmed motion 2000/01:Ju921 yrkande 7 och avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 6 delvis, 2001/02:So30 yrkande 3, 2001/02:So34 yrkande 3 och 2001/02:So35 yrkande 6.

Ställningstagande

Skolan får anses utgöra den viktigaste arenan för drogprevention, eftersom det här finns möjlighet att nå alla kategorier av ungdomar. I skolan finns också de bästa förutsättningarna att tidigt observera avvikande beteenden och vidta åtgärder. Enligt min uppfattning är de viktigaste förutsättningarna för ett framgångsrikt preventivt arbete att insatserna präglas av flexibilitet, långsiktighet och struktur samt att de utgår från ett socialt helhetsperspektiv. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

10. Skolans roll i det förebyggande arbetet (punkt 10)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So30 yrkande 3 och avslår motionerna 2000/01:Ju921 yrkande 7, 2001/02:So27 yrkande 6 delvis, 2001/02:So34 yrkande 3 och 2001/02:So35 yrkande 6.

Ställningstagande

Skolan är en viktig arena för det drogförebyggande arbetet. Enligt min mening bör alla skolor åläggas att i samarbete med föräldrar, socialtjänst och polis införa en drogpolicy i syfte att upptäcka och åtgärda narkotikamissbruk. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

11. Hjälptelefonlinje (punkt 11)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So35 yrkande 3.

Ställningstagande

Förslaget i propositionen om att inrätta en hjälptelefonlinje för hela landet är enligt vår mening mycket bra. Att däremot ge Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att utreda förutsättningarna för detta är att återigen dra ut på ett redan genomförbart förslag. Vi menar att denna typ av telefonhjälp kan inrättas utan någon föregående utredning. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

12. Körkortsutbildningen (punkt 12)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So35 yrkande 7.

Ställningstagande

Under år 2000 rapporterades 796 vägtrafikolyckor med personskada där föraren misstänks ha varit påverkad av alkohol eller annan drog. Varje år sker vidare drygt 3 000 drogrelaterade körkortsåterkallelser. I körkortsutbildningen ingår det en teoridel där man läser bl.a. om alkohol och andra droger. Mot bakgrund av ovanstående siffror anser vi det motiverat att utbildningen om alkohol och droger i körkortsutbildningen får en mer framträdande roll. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

13. Drogtester av barn under 15 år (punkt 13)

av Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So30 yrkande 12, 2001/02:So35 yrkande 9 och 2001/02:Ju389 yrkande 5, bifaller delvis motionerna 2001/02:So26 delvis, 2001/02:So31 yrkande 4, 2001/02:So371 yrkande 4 och 2001/02:Ju285 yrkande 4 samt avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 7, 2001/02:So34 yrkande 7 och 2001/02:Ju322 yrkande 4.

Ställningstagande

I dag är det svårt att ge barn under 15 år som misstänks missbruka droger hjälp i ett tidigt skede. Urin- eller blodprovstagning får inte göras, och därmed kan inga åtgärder vidtas förrän missbruket är uppenbart. Följden blir att socialtjänsten kopplas in först när narkotikamissbruket pågått under en längre tid. Vi anser därför att det bör införas en möjlighet att ta blodprov och urinprov också på barn under 15 år vid allvarlig misstanke om narkotikamissbruk. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag till sådan lagreglering. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

14. Vård och behandling av narkotikamissbrukare (punkt 14)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So35 yrkandena 20–22 och avslår motionerna 2001/02:So30 yrkande 13 delvis och 2001/02:So31 yrkandena 3 och 5.

Ställningstagande

De ekonomiska svårigheterna för kommuner och landsting är en tänkbar orsak till att vården av missbrukare på många håll är otillräcklig. I propositionen målas en mycket dyster bild av missbrukarvården upp. Vi anser det därför anmärkningsvärt att denna beskrivning inte resulterar i några skarpa förslag eller någon medelstildelning.

I dagens system delas kostnadsansvaret för vård och rehabilitering av narkotikamissbrukare mellan kommuner och landsting. Efter avslutad avgiftning, som betalas av landstinget, övergår kostnadsansvaret till kommunen. I många fall väljer kommunen att inte fortsätta rehabiliteringen på behandlingsenheten, vilket innebär att avgiftningen som vårdinsats är mer eller mindre bortkastad. Vi anser att en bättre samverkan mellan huvudmännen måste till för att lösa situationen och att en översyn bör göras av hur samverkan sker på området.

Vi anser det även viktigt att se över stödet till individer som genomgått en lyckad drogrehabilitering. För att kunna klara av en drogfri vardag krävs ett större personligt stöd än som ges i dag. Enligt vår mening bör kommunerna utarbeta handlingsprogram för stöd till drogrehabilerade. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

15. Vård och behandling av narkotikamissbrukare (punkt 14)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So30 yrkande 13 delvis och avslår motionerna 2001/02:So31 yrkandena 3 och 5 samt 2001/02:So35 yrkandena 20–22.

Ställningstagande

Situationen inom missbrukarvården är i dag så allvarlig att det ofta inte finns vårdplatser ens till de narkomaner som är mest välmotiverade att sluta med sitt narkotikabruk. Till stor del har besparingarna skett genom att man erbjuder narkomaner öppenvård i olika former. Enligt min mening behövs det betydligt mer resurser på området, både för att kunna erbjuda adekvat institutionsvård till dem som frivilligt efterfrågar sådan och för att kunna tvångsplacera mycket avancerade missbrukare som inte kan komma ifrån missbruket på egen hand.

En strategi för att rehabilitera missbrukare bör ha som självklar utgångspunkt att ingripa tidigt i "missbrukarkarriären". Det är viktigt att vårdkedjan kan fungera smidigt och att sekretessen inte lägger onödiga hinder mellan olika samhällsfunktioner som behöver samverka. Det är också nödvändigt att föräldrar, föreningsliv, polis och socialtjänst samarbetar. Jag vill även betona vikten av att vården i så stor utsträckning som möjligt anpassas till den enskilda missbrukarens behov.

Trycket på behandlingshemmen för barn och ungdomar med missbruksproblem har ökat. Jag anser det viktigt att tillräckligt med platser skapas så att framför allt unga med drogproblem kan få hjälp. Kommunerna måste köpa det antal platser som behövs. Det krävs också att kommunerna samarbetar för att bättre kunna utvärdera och mäta resultaten i missbrukarvården. Vid upphandling av tjänsterna skall kommunerna alltid kvalitetsgranska de tjänster som erbjuds. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

16. Anhörigombudsman (punkt 17)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So30 yrkande 2.

Ställningstagande

Få människor är så direkt utsatta för konsekvenserna av narkotikamissbruket som missbrukarnas anhöriga. När alla andra drar sig undan står de många gånger helt ensamma. De anhöriga behöver omfattande stöd i sina kontakter med myndigheter och vårdapparat. Jag anser därför att en anhörigombudsman bör inrättas. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

17. Ekonomiskt ansvar för LVM-vården (punkt 19)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 17. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So30 yrkande 4.

Ställningstagande

Det ekonomiska ansvaret för den frivilliga missbruksvården bör alltså ligga hos kommunerna. Eftersom staten ansvarar för narkotikapolitiken med dess inslag av tvång bör staten emellertid, enligt min mening, ta ett visst ekonomiskt ansvar för tvångsvården. Efter det att en kommun redovisat vilka åtgärder som vidtagits för en missbrukare och visat att den följt bestämmelserna i socialtjänstlagen bör staten garantera de huvudsakliga kostnaderna för tvångsvården. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

18. Substitutionsbehandling (punkt 21)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So30 yrkande 13 delvis och avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 9 och 2001/02:So34 yrkande 12.

Ställningstagande

Metadonbehandling kan för vissa missbrukare ge goda resultat. Enligt min mening bör fler personer kunna komma i fråga för metadonbehandling än vad som är fallet i dag. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

19. Sprututbytesverksamheten (punkt 22)

av Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c) och Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 19. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So28 yrkande 5, 2001/02:So30 yrkande 8, 2001/02:So35 yrkande 23 och 2001/02:So308 yrkandena 1 och 2, bifaller delvis motionerna 2001/02:So511 och 2001/02:So594 samt avslår motionerna 2000/01:Ju931 yrkande 6, 2001/02:So27 yrkande 8, 2001/02:So34 yrkande 11 och 2001/02:So372 yrkande 2.

Ställningstagande

Sprutbytesprojektet i Malmö och Lund tillkom för att förebygga hiv och hepatit. Man kan i dag konstatera att nyrekryteringen av hivpositiva i det närmaste är obefintlig i Malmö–Lund-området, att jämföra med ett högre antal hivpositiva i till exempel Stockholm och Köpenhamn. Sprututbytesmottagningarna gör numera också en stor social insats genom sitt nära samarbete med de narkomaner som besöker dem. Den goda kontakten med de aktiva sprutmissbrukarna ger möjlighet att motivera till avgiftning och behandling, göra regelbundna vaccinationer mot bl.a. hepatit samt föra journaler över den enskildes hälsotillstånd. En särskild mödravårdsmottagning har också inrättats. Att tillåta sprututbyte under kontrollerade former innebär inte att man kapitulerar inför narkotikan utan det handlar om att göra det bästa möjliga för människor som sitter fast i ett tungt missbruk. Enligt vår mening bör försöksverksamheten i Malmö och Lund övergå i permanent verksamhet. Dessutom bör de landsting som så önskar, efter prövning av Socialstyrelsen, ges möjlighet att starta liknande verksamheter. Vi anser att det också skall kunna tillskapas olika modeller utifrån lokala förutsättningar. Det ger möjligheter att jämföra resultat. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

20. Polisens organisation och resurser (punkt 23)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 20. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So28 yrkande 10 och avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 16, 2001/02:So29 yrkande 3, 2001/02:So30 yrkande 5, 2001/02:So31 yrkande 6, 2001/02:So34 yrkandena 8 och 10, 2001/02:So35 yrkandena 10–12 och 2001/02:Ju322 yrkande 2.

Ställningstagande

Narkotikahundar är ett viktigt verktyg i polisens, tullens och kriminalvårdens bekämpning av narkotika. I likhet med vad som anförs i avvikande mening 4 i justitieutskottets yttrande över propositionen anser jag att fler narkotikahun-

dar bör utbildas för att underlätta polisens, tullens och kriminalvårdens arbete. Något behov av att invänta redovisningen av de uppdrag som regeringen aviserat föreligger inte. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

21. Polisens organisation och resurser (punkt 23)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 21. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So30 yrkande 5 och avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 16, 2001/02:So28 yrkande 10, 2001/02:So29 yrkande 3, 2001/02:So31 yrkande 6, 2001/02:So34 yrkandena 8 och 10, 2001/02:So35 yrkandena 10–12 och 2001/02:Ju322 yrkande 2.

Ställningstagande

Det kan inte uteslutas att avvecklingen av narkotikaenheter och annan specialkompetens hos polisen runt om i landet medverkade till att utvecklingen på narkotikaområdet under 1990-talet vände åt fel håll. Enligt min mening måste resurserna till polisen prioriteras för att kampen mot narkotikan skall bli effektivare. Jag delar bedömningen i avvikande mening 3 i justitieutskottets yttrande över propositionen att särskilda polisenheter bör bildas över hela landet för att tillförsäkra resurser och kompetens. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

22. Särskilda spaningsmetoder, m.m. (punkt 25)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 22. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So28 yrkande 11 och avslår motion 2001/02:So34 yrkande 9.

Ställningstagande

Brottsligheten blir allt grövre och mer svårutredd, vilket ställer nya krav på polisens arbets- och spaningsarbete. Ett sätt att effektivisera utredningsmetoderna är enligt min mening att införa en möjlighet till buggning vid misstanke om grova brott. Beslut om sådan buggning måste givetvis föregås av ytterst omsorgsfulla överväganden. Bland annat måste klargöras hur man bäst skall förfara för att undvika kränkning av oskyldigas integritet och hur övervakningsinformation skall hanteras. Jag ansluter mig således till bedömningen i avvikande mening 6 i justitieutskottets yttrande över propositionen att rege-

ringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag om att tillåta buggning. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

23. Kräkmedel (punkt 26)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 23. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So30 yrkande 6 och bifaller delvis motionerna 2001/02:So27 yrkande 11 delvis och 2001/02:So34 yrkande 14.

Ställningstagande

Enligt min mening bör det införas en möjlighet att använda kräkmedel för att komma åt langning av narkotika på ett mer effektivt sätt. En förutsättning måste dock vara att det skall finnas beslut av åklagare om att få använda kräkmedel. Jag anser i likhet med vad som anförs i avvikande mening 7 i justitieutskottets yttrande över propositionen att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

24. Droghandeln på Internet (punkt 27)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 24. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2000/01:So241 yrkande 2, 2001/02:So28 yrkande 3 och 2001/02:Ju237 yrkande 22.

Ställningstagande

På Internet förmedlas adresser och annonseras öppet om flera olika droger som kan beställas med leverans inom 48 timmar. Enligt min mening krävs det ett intensifierat samarbete för att motverka drogförsäljning över Internet, inte minst på internationell nivå. Det måste också göras en översyn av vilka varor som erbjuds i Internetannonser samt införas en tydlig lagreglering på området. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

25. Allmänt om kriminalvårdens insatser (punkt 32)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 25. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So35 yrkandena 15–19 och 2001/02:Ju424 yrkandena 9–12 och 14 samt avslår motionerna 2001/02:So28 yrkandena 6 och 8, 2001/02:So34 yrkandena 16 och 17, 2001/02:Ju311 yrkande 9, 2001/02:Ju322 yrkande 5, 2001/02:Ju326 yrkandena 1–3 och 2001/02:Ju359.

Ställningstagande

I likhet med vad som framförs i avvikande mening 10 i justitieutskottets yttrande över propositionen anser vi att ett angeläget mål för narkotikapolitiken måste vara att hålla anstalter och häkten fria från droger. Vidare måste personalen få resurser och möjligheter att på ett effektivt sätt kontrollera att drogfriheten efterlevs. Detta kan uppnås genom att använda urinprovstagning i större utsträckning än i dag vid misstanke om missbruk inom kriminalvården. Ett annat sätt är att införa generella regler för bevakade besök för dem som dömts till kortare fängelsestraff för narkotikabrott. Vidare bör man införa sektionering och smågruppssystem på anstalterna för att förhindra handel med droger. Genom utslussningsboende skulle de intagna på ett bättre sätt kunna förberedas på ett liv utanför anstalten. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

26. Allmänt om kriminalvårdens insatser (punkt 32)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 32 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 26. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So28 yrkandena 6 och 8 och 2001/02:Ju311 yrkande 9 samt avslår motionerna 2001/02:So34 yrkandena 16 och 17, 2001/02:So35 yrkandena 15–19, 2001/02:Ju322 yrkande 5, 2001/02:Ju326 yrkandena 1–3, 2001/02:Ju359 och 2001/02:Ju424 yrkandena 9–12 och 14.

Ställningstagande

Enligt min mening är det en självklarhet att anstalterna skall vara narkotikafria. Jag delar bedömningen i avvikande mening 11 i justitieutskottets yttrande över propositionen att omfattningen av kontrollåtgärder därför måste öka. Urinprovtagningar och grundliga visitationer på anstalter och häkten bör

genomföras oftare och narkotikahundar användas i större omfattning. En annan åtgärd som bör vidtas är att öka differentieringen av de intagna. Jag vill också betona vikten av ett effektivt samarbete mellan anstalterna och olika myndigheter för att den intagne efter frigivningen skall kunna återanpassa sig till ett liv utan kriminalitet. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

27. § 34-placeringar (punkt 33)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 33 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 27. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So28 yrkande 7 och 2001/02:Ju311 yrkande 10 och avslår motion 2001/02:So27 yrkandena 12 och 14.

Ställningstagande

Under de senaste åren har antalet § 34-placeringar minskat kraftigt, främst beroende på problem med finansieringen. Såsom anförs i avvikande mening 11 i justitieutskottets yttrande över propositionen bör samverkan mellan kriminalvård och kommuner förbättras för att få till stånd § 34-placeringar i tillräcklig utsträckning. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

28. Kroppsvisitation inom kriminalvården (punkt 34)

av Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 34 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 28. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So30 yrkande 7 och 2001/02:Ju450 yrkande 35 och avslår motion 2001/02:So34 yrkande 19.

Ställningstagande

Jag delar bedömningen i avvikande mening 12 i justitieutskottets yttrande över propositionen att insatserna mot narkotika på anstalterna påtagligt skulle kunna förbättras om såväl personal som besökande rutinmässigt kunde kroppsvisiteras vid inpasseringen till en anstalt. Det bör därför företas en översyn av reglerna om permission och besök vid fängelserna i syfte att åstadkomma narkotikafria anstalter. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

29. Utbildning (punkt 36)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 36 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 29. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So35 yrkande 5 och avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 6 delvis, 2001/02:So30 yrkande 11 delvis, 2001/02:So31 yrkande 2, 2001/02:So33 yrkande 1, 2001/02:So34 yrkande 4 och 2001/02:So472 yrkande 1.

Ställningstagande

Vi menar att det är av stor vikt att grundutbildningarna för bl.a. socionomer, socialpedagoger och sjuksköterskor snarast kompletteras med obligatoriska inslag av missbruksrelaterade ämnen. Samtidigt bör det finnas särskilda kurser med specialinriktningar och fördjupningsmöjligheter. Även andra yrkesgrupper, såsom trafikinspektörer, yrkeschaufförer och lärare, bör få en god utbildning i frågor om missbruk. För lärarna är det viktigt både för ANT-undervisningen och för att på ett tidigt stadium kunna upptäcka ungdomar som hamnat i missbruk. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

30. Utbildning (punkt 36)

av Kenneth Johansson (c) och Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 36 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 30. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So30 yrkande 11 delvis och 2001/02:So472 yrkande 1 samt avslår motionerna 2001/02:So27 yrkande 6 delvis, 2001/02:So31 yrkande 2, 2001/02:So33 yrkande 1, 2001/02:So34 yrkande 4 och 2001/02:So35 yrkande 5.

Ställningstagande

Enligt vår mening är det angeläget att samhället visar en gemensam attityd mot droger och lär ungdomarna att narkotika förstör hälsan på lång sikt. I skolan behövs dels kampanjer, dels ett kontinuerligt arbete där all personal är involverad. För att klara detta arbete är det nödvändigt med god kompetens. Vi anser därför att skolpersonalen ständigt bör erbjudas fortbildning samt att information om droger bör få ett större och permanent utrymme inom lärarutbildningarna. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

31. Internationellt samarbete (punkt 37)

av Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd), Kenneth Johansson (c) och Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 37 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 31. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2000/01:K398 yrkande 22, 2001/02:So28 yrkande 1, 2001/02:So30 yrkande 9, 2001/02:So32 yrkande 4 och 2001/02:U301 yrkande 48 och avslår motionerna 2000/01:So496 och 2000/01:Ju931 yrkande 5.

Ställningstagande

Sveriges internationella engagemang på narkotikaområdet bör enligt vår mening intensifieras. Strategier för att minska problemen med narkotikaanvändning bör utvecklas tillsammans med andra länder. Inom EU bör Sverige i första hand prioritera frågor som rör illegal europeisk produktion samt förebyggande insatser. Vi anser det också angeläget att Sverige i det europeiska samarbetet på ett kraftfullt sätt för ut sin syn på narkotika samt envist och målmedvetet verkar för en restriktiv europeisk narkotikapolitik. Det är viktigt att vi för ut korrekt information om vår narkotikapolitik och om de resultat den gett. Sverige måste också kräva en internationell statistik som ger möjlighet till rättvisande jämförelser mellan bl.a. Nederländerna och Sverige. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

32. Narkotikasamordnarens roll (punkt 39)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 39 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 32. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So28 yrkande 13 och avslår motion 2001/02:So27 yrkande 5.

Ställningstagande

Jag anser att narkotikasamordnarens roll inte framställts tillräckligt tydligt ens i samordnarens direktiv. Regeringen bör därför återkomma med ett förtydligande av dennes roll. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

33. Narkotikaklassificering av kemiska preparat (punkt 41)

av Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 41 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 33. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2000/01:So241 yrkande 1, 2001/02:So28 yrkande 2, 2001/02:So251 och 2001/02:Ju237 yrkande 21.

Ställningstagande

GHB är i dag klassat som narkotika men redan har efterföljare kommit som inte är narkotikaklassificerade. Droghmissbrukare är uppfinningsrika, och det hjälper inte att narkotikaklassificera en speciell kemisk sammansättning. Jag anser att det i stället är preparatets verkan som skall vara avgörande när olika kemiska preparat narkotikaklassificeras. Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

34. Betydelsen av narkotikans renhetsgrad vid straffmätningen (punkt 46)

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 46 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 34. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So35 yrkande 13.

Ställningstagande

Vi anser att narkotikans renhetsgrad bör beaktas i större utsträckning än i dag vid bestämmandet av straff för narkotikabrott. Narkotikastrafflagen bör därför ses över i detta syfte. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

35. Drograttfylleri (punkt 47)

av Chatrine Pålsson (kd), Lars Gustafsson (kd) och Kerstin Heinemann (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 47 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 35. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So30 yrkande 10.

Ställningstagande

Trots införandet av en nollgräns för narkotika i trafiken synes antalet narkotikapåverkade bilförare inte ha minskat. Enligt vår mening kan en av anledningarna vara att lagstiftningen inte verkar tillräckligt avskräckande. Som bevisläget är i dag – utan särskilt angivna gränsvärden – är det nämligen svårt för åklagaren att bevisa att den narkotikapåverkade bilföraren gjort sig skyldig till grovt rattfylleri. Vi delar bedömningen i avvikande mening 15 i justitieutskottets yttrande över propositionen att lagstiftningen bör ses över i syfte att underlätta beviskraven för åklagaren på samma sätt som vid grovt rattfylleri vid påverkan av alkohol. Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Narkotikapolitiken

av Chris Heister (m), Leif Carlson (m), Cristina Husmark Pehrsson (m) och Lars Elinderson (m).

Den första och viktigaste åtgärden för att nå framgång med narkotikapolitiken måste vara att förhindra nyetableringen av missbrukare. Polisen har med nuvarande regler små möjligheter att få fram bevis för narkotikamissbruk om den unge inte fyllt 15 år. Samtidigt kryper narkotikamissbruket i dag allt längre ned i åldrarna. Enligt vår mening behövs ökade befogenheter för polisen att vid misstanke om missbruk ta urinprov på ungdomar från det att de fyllt 12 år.

Föräldrar och andra närstående är oftast de som har störst möjlighet att upptäcka om något inte står rätt till med de egna barnen. Vi vill framhålla vikten av att föräldrarna har goda kunskaper om hur man upptäcker narkotikabruk på ett tidigt stadium. Eftersom de allra flesta barn tillbringar mycket av sin tid i skolan har denna ett stort ansvar. I lärarutbildningen måste det därför ingå utbildning om missbrukets symtom och effekter. Det är också nödvändigt att redan aktiva lärare får färsk kunskap om vad som händer på drogfronten. Skolan skall vidare ha en absolut plikt att informera vårdnadshavarna vid misstanke om narkotikaanvändning. Alla måste bli medvetna om de risker och faror som narkotika medför. I arbetet med utbildning och upplysning bör frivilligorganisationerna användas mycket mer än i dag.

När det gäller vård och behandling av missbrukare anser vi det viktigt att såväl frivillig vård som tvångsvård alltid föregås av avgiftning på en särskild avgiftningsenhet. Under avgiftningstiden skall upprättas en behandlingsplan, omfattande även eftervården. Hälso- och sjukvården måste se till att det finns ett tillräckligt antal avgiftningsenheter så att ingen missbrukare behöver vänta på avgiftning. Vi anser vidare att fler särskilda vårdenheter liknande Maria ungdomsmottagning bör upprättas ute i landet.

Nya preparat och nya drogvanor medför att det är viktigt att de inom socialtjänsten som skall hantera drogmissbrukare får aktuell information och bättre anpassad utbildning. Frivilligorganisationerna har en betydelsfull roll även i arbetet med vård och behandling av missbrukare. De bör få ett större ansvar som länk mellan myndigheterna och missbrukarna.

Vidare vill vi betona vikten av att de s.k. tyngre narkomanerna får vård och utbildning, såväl för deras egen del som för att hindra dem från att rekrytera nya missbrukare.

Enligt vår mening bör inslaget av tvångsåtgärder gentemot narkotikamissbrukare öka. Regeringen har nyligen tillsatt en särskild utredare för att göra en översyn av tillämpningen av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM. Utredningen bör syfta till att beträffande narkotikamissbrukare skärpa och utöka möjligheterna till tvångsåtgärder vid fara för liv och hälsa för den enskilde eller dennes omgivning. Vid beslut om tvångsvård enligt såväl LVM som lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, är det viktigt att även beakta behovet av hjälp hos missbrukarens familj, som ofta lever under helt oacceptabla förhållanden.

Vi anser att de pågående försöken med utdelning av fria sprutor till narkomaner omedelbart skall upphöra. Målsättningen med sprutprogrammet har varierat efter hand för att passa opinionen. Trots upprepade utvärderingar har inte något säkert belägg för att smittspridning hindrats kunnat visas. Programmet ger dessutom dubbla budskap då det allmänna ger ut gratis redskap för att begå en olaglig handling.

Beträffande metadonbehandling anser vi att kriterierna för att få delta i metadonbehandling måste anpassas bättre till behovet. Unga missbrukare, som har motivation och ett mål om att bli drogfria, måste kunna komma i fråga. Det behövs också striktare krav på dem som deltar i behandlingen, ett större antal vårdplatser samt en tydlig målinriktning och en tidsplan för behandlingen.

När det gäller arbetet på lokal nivå vill vi framhålla vikten av att det tillförs projektmedel för att utveckla detta arbete och för att sprida de goda exempel på samverkan som finns på olika håll i landet. Samarbetet mellan socialtjänsten, polisen, skolan och frivilligorganisationerna måste stärkas och ges ett tydligt ledarskap. Även finansieringsfrågorna måste lösas på ett tydligt sätt. Vi anser också att myndigheter som ingår ett samverkansavtal bör ges rätt att bryta sekretessen inom avtalets ramar.

De rättsvårdande myndigheterna måste tillföras tillräckligt med resurser för att kunna driva narkotikabekämpningen. Särskilt viktigt är det att polisen tillförs ytterligare resurser för att fler poliser skall kunna rekryteras. Under nästkommande treårsperiod vill vi därför tillföra polisen 2,2 miljarder kronor utöver vad regeringen föreslagit. Fram till år 2010 bör enligt vår mening poliskåren utökas till 20 000 poliser.

Insatser från specialenheter som t.ex. gatulangningsgrupper har inneburit ett nytt sätt att arbeta med fokus på det enskilda missbruket. Genom en offensiv polisverksamhet upptäcks enligt vår mening långt fler missbrukare än genom någon annan myndighet eller institution. Vi anser därför att det skall finnas specialiserade narkotikaenheter i varje län och att det i de större städerna skall finnas gatulangnings- och ungdomsgrupper för att en effektiv verksamhet skall kunna utvecklas. Dessutom bör varje polismyndighet inrätta särskilda enheter för att bekämpa narkotika i ungdomsmiljöer, på samma sätt som finns inom Polismyndigheten i Stockholms län.

Det bör göras en kartläggning av polisens nuvarande arbetsmetoder och av lagstiftningen på området. Förutsättningarna för hemlig avlyssning bör därvid

utredas, liksom möjligheterna att förverka tillgångar som åtkommit genom brottslig verksamhet.

Vi anser vidare att det bör införas en möjlighet att använda kräkmedel för att komma åt langning av narkotika på ett mer effektivt sätt. En förutsättning måste dock vara att det finns ett åklagarbeslut om att få använda kräkmedel.

Enligt vår mening bör det göras en översyn såväl av straffskalorna för narkotikabrott som av tillämpningen av desamma. Nya påföljder behövs för ringa narkotikabrott. Dagens praxis är inte ändamålsenlig; den har låg eller ingen avhållande effekt. För att ge domstolarna ökat utrymme att döma till annan påföljd, exempelvis skyddstillsyn i förening med föreskrifter om drogfrihet och regelbundna drogtester, bör maxstraffet höjas. Vi anser det också motiverat att införa livstidsstraff för grovt narkotikabrott. Vidare anser vi att straffen för hantering av växtdrogen kat bör skärpas.

Fängelserna måste bli narkotikafria. För att komma till rätta med dagens situation – med en stor andel missbrukare och intagna som utvecklar missbruk under fängelsetiden – måste det inom varje kriminalvårdsregion skapas drogfria enheter. Tillgången till droger på fängelserna måste stoppas, dels för att våldet på anstalterna skall minska, dels för att hjälpa de intagna att anpassa sig till ett liv i frihet efter avtjänat straff. En metod för att uppnå detta är att kontrollera inpassering med hjälp av hund. En annan metod är att införa besök utan fysisk kontakt genom särskilda besöksrum med en glasruta mellan den intagne och besökaren. Vi vill också framhålla vikten av att kriminalvården ges utrymme för ett differentierat omhändertagande av de intagna.

Det schweiziska heroinprojektet framställs på många håll som en förebild och används som argument för en ändring av den svenska restriktiva narkotikapolitiken. Erfarenheter visar dock att både narkotikamissbruk och kriminalitet ökar med den schweiziska metoden. Om propagandan för projekt av det schweiziska slaget får stå oemotsagd, kommer attityderna i Sverige på sikt att förändras på samma sätt som skett i Schweiz. Vi vill därför framhålla att det är väsentligt att Sverige agerar med kraft i de internationella organ där dessa frågor behandlas. Regeringen bör föra upp frågan på EU:s dagordning och även agera inom FN:s ram.

Vi vill i sammanhanget även framhålla vikten av det internationella samarbetet när det gäller de s.k. partydrogerna. Det är angeläget att anmälan sker till EU:s frivilliglista så snart missbruk av nya droger upptäcks.

Vi ställer oss positiva till själva idén om att inrätta en särskild narkotikasamordnare eller liknande med övergripande ansvar för narkotikabekämpningen. Avsaknaden av konkreta förslag i den nu föreliggande handlingsplanen innebär dock enligt vår mening att den tillsatta narkotikasamordnaren har fått ett omöjligt uppdrag. Att utan några andra insatser spela upp låtsad aktivitet med en särskild narkotikasamordnare blir utan verkan.

2. Drogtester av barn under 15 år

av Lotta N Hedström (mp).

Miljöpartiets ställningstagande att biträda propositionen grundar sig på att vi inte uppfattar förslagen som slutgiltiga, utan som en startsignal till en process på det narkotikapolitiska området under minst fem år. Under den perioden kommer impulser, incitament till förändringar, förslag, förbättringar, nyupptäckta behov och möjligheter att komma in. Det är troligt att ytterligare ekonomiska resurser behöver satsas på området.

Det finns emellertid en fråga som Miljöpartiet med detta särskilda yttrande vill uppmärksamma: behovet av att kunna drogtesta barn under 15 år. Argumentationen från framför allt Föräldraföreningen mot Narkotika och Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle är svår att avfärda. De föräldrar vars barn börjar glida in i ett missbruk är alltför ofta okunniga om tidiga varningstecken och om vad man skall vara vaksam på. Självbevarelsesdriften föranleder alltför många föräldrar att förneka eller inte se vad som kanske pågår. Därför vill de kanske inte heller tillstyrka att t.ex. socialarbetare eller polis gör drogtest på förekommen anledning. Vi menar att barnens förtroende för vuxenvärlden snarare stärks av att de vuxna visar var gränserna går och att de agerar. Vår mening är att just denna fråga med stor sannolikhet kommer att omprövas från både vårt partis och den allmänna opinionens sida.

3. Sprututbytesverksamheten

av Ingrid Burman (v) och Rolf Olsson (v).

Sprututbytesprojektet i Lund och Malmö har under åren utvecklat en bra verksamhet som når många missbrukare, missbrukare som i många fall inte skulle ha kontakt med sjukvård och socialtjänst om inte projektet fanns. Det är också troligt att verksamheten verkat hivpreventivt i Malmö/Lund då statistik visar att hiv inte ökat i samma omfattning i dessa områden som i andra delar av landet. Det är därför angeläget att verksamheten ges möjlighet att fortsätta i någon form. Vi avvaktar regeringens översyn av den lagstiftning som reglerar hanteringen av injektionssprutor och kanyler innan vi tar slutgiltig ställning till om den nuvarande verksamheten skall permanentas eller om verksamheten skall ske i andra former. För Vänsterpartiet är det angeläget att de personer som nu finns i verksamheten får fortsatt stöd. Vi anser det alltså viktigt att lagstiftningen ger utrymme för nuvarande eller liknande verksamhet åt dessa personer.

4. Sprututbytesverksamheten

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Kristdemokraterna förespråkar en narkotikapolitik vars tydliga och återkommande tema är ett narkotikafritt Sverige. Den ambitionen får dock inte hindra oss från att hjälpa människor som lider och riskerar att gå under genom ett

missbruk. En human narkotikapolitik måste utgå ifrån att narkotikamissbruket, vid något skede, blir att betrakta som en sjukdom – med följden att missbrukaren mister förmågan att fatta rationella beslut angående sin egen situation. Vi kristdemokrater vill därför ha en väl utbyggd och effektiv missbruksvård. Samtidigt kan vi också motivera satsningar på polisen, tullen och andra rättsvårdande myndigheter som främst gör insatser mot utbudet och efterfrågan.

Den humana och samtidigt kompromisslösa narkotikapolitiken kan också motivera fortsatta försök med sprututbyten. Sprututbytesprogram är dels en smittskyddsåtgärd, dels kan det möjliggöra en kontakt med den enskilde missbrukaren. Målet med sprututbytesprogrammet är att den enskilde missbrukaren förmås att genomgå rehabilitering och lämna sitt missbruk. För att få ingå i sprututbytesprogrammet skall det ställas krav på en individuell bedömning. Tunga missbrukare är alltid vårdbehövande. Denna insikt måste ligga till grund för de politiska beslut som berör missbrukaren. Därför är ett försök med sprututbyten värt att pröva även fortsättningsvis. Vi vill även understryka att det finns andra metoder att nå de tunga missbrukarna utan de etiska konflikter som kan knytas till ett sprututbytesprogram. I Stockholm gjordes åren 1985–1992 särskilda insatser mot hiv och aids, där man tillsatte speciella narkomanvårdsgrupper. Grupperna bestod av socialarbetare med kompetens i narkomanvårdsfrågor och hiv. Uppdraget var att uppsöka alla missbrukare, även de som var okända för socialbyrån. Missbrukarna erbjöds hivtest och vård på narkomanvårdsenheter på olika sjukhus, där man omgående kunde ta emot missbrukarna. Verksamheten nådde mycket goda resultat. Det finns alla anledning att uppmuntra till liknade insatser inom missbruksvården.

5. Ökade resurser till polisen

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

Den nedrustning som skett inom rättsväsendet har fått allvarliga konsekvenser. Trots förhållandevis stora anslagshöjningar till polisen har en mycket liten del av resursförstärkningarna nått den faktiska verksamheten. Att säga sig vilja bekämpa narkotikan och intensifiera detta arbete inom ramen för befintliga medel är minst sagt anmärkningsvärt. I vårt budgetalternativ för innevarande år avsatte vi 380 miljoner kronor till polisorganisationen utöver regeringens förslag. Polisen måste enligt vår mening få ökade resurser bl.a. för att kunna arbeta med t.ex. narkotikainformation i skolorna. Ökade resurser till polisen skulle också innebära att fler civila skulle kunna anställas för att avlasta poliser från administrativt arbete. Slutligen skulle behovet av att utbilda fler poliser bättre kunna tillgodoses.

6. Tullens resurser

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

För att bättre kunna bekämpa narkotikan måste tullen tillföras resurser. Kristdemokraterna avsatte därför i sitt budgetalternativ för innevarande år 20 mil-

joner kronor mer än regeringen föreslog till Tullverket för att förstärka kontroll och spaning kring illegal införsel av bl.a. narkotika.

7. Tullens resurser

av Kenneth Johansson (c).

Jag anser det angeläget att Tullverket får ökade resurser till kontrollverksamhet. En rad omständigheter, som t.ex. Schengensamarbetet och öppnandet av Öresundsbron, gör att kraven på Tullverket ökar. Centerpartiet omfördelade i sitt budgetalternativ för innevarande år 20 miljoner kronor från Riksskatteverket för att möta Tullverkets ökade behov.

8. Ökade resurser till kriminalvården

av Chatrine Pålsson (kd) och Lars Gustafsson (kd).

För att kriminalvården skall ha en realistisk möjlighet att bygga ut antalet motivationsavdelningar och häktesplatser samt satsa på kontraktsvård, påverkansprogram och förberedelser för utslussning av de intagna efter avtjänad strafftid behövs det avsevärda resurser. Regeringens satsning, som innebär 30–40 miljoner kronor per år, räcker inte långt – särskilt mot bakgrund av det underskott som kriminalvården lever med. Kristdemokraterna menar att en satsning som är värd namnet innebär att ytterligare minst 300 miljoner kronor måste tillföras verksamheten. Detta har vi också föreslagit i vårt budgetalternativ för innevarande år.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2001/02:91 Nationell narkotikahandlingsplan har regeringen (Socialdepartementet) föreslagit att riksdagen

dels antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1996:1156) om receptregister,

dels godkänner vad regeringen föreslår om narkotikapolitiska mål (avsnitt 4).

Följdmotioner

2001/02:So25 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om tillämpningen av tvångsvården för missbrukare.

2001/02:So26 av Carl-Axel Johansson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om tidig upptäckt och behandling av narkotikamissbruk.

2001/02:So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om lokal samverkan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om avgiftningsenheter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om behandlingsplaner och eftervårdsplaner.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om den regionala nivån.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om narkotikasamordnaren.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om insatser i skolan och lärarutbildningen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om drogtester av misstänkta från tolv års ålder.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om att avsluta sprututdelningsprogrammet i Malmö/Lund.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anföras om Metadon och Subutexbehandlingarna.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tvångsvård.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införsel och illegal narkotikahandel.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om § 34-placeringar.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om glasrutan.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behandlingshem.
15. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i påföljden för ringa narkotikabrott i enlighet med vad som anförs i motionen.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om polisen.

2001/02:So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU aktivt skall verka för att övriga EU-länder inför en restriktivare narkotikapolitik.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det är preparatets verkan som skall avgöra när olika kemiska preparat narkotikaklassas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Internet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tydliggöra handlingsplanen avseende föräldrars möjlighet att påverka ungdomars narkotikakonsumtion.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varje landsting skall kunna lämna in ansökan till Socialstyrelsen och efter prövning ges möjlighet att starta sprutbytesprojekt i den egna regionen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att minska narkotika och alkohol i fängelserna.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vidare utvecklad samverkan mellan kommunerna och kriminalvården.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en förbättrad utslussningssituation.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad kontrollverksamhet för Tullverket.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning av fler narkotikahundar.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillåta buggning vid fall där grov brottslighet misstänks föreligga.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om metodutvecklingsdelen.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett förtydligande av narkotikasamordnarens roll.

2001/02:So29 av Göran Magnusson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samordning mellan insatser mot narkotika och alkohol.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sambandet mellan alkohol- och narkotikaproblemen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en länsvis inventering av behovet av mer resurser för vård, socialarbetare, polis och förebyggande insatser.

2001/02:So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att missbruket av narkotika inom fem år skall minska till en tredjedel av vad det är i dag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta en anhörigombudsman för anhöriga till narkotikamissbrukare.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen har anförs om att alla skolor skall åläggas att införa en drogpolicy.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att staten tar det ekonomiska huvudansvaret för LVM-vården av narkotikamissbrukare.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att särskilda polisenheter inrättas över hela landet för att bekämpa narkotikamissbruk.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kunna använda kräkmedel för att komma åt svalda narkotikakapslar hos misstänkta narkotikalangare.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av reglerna för permission och besök vid fängelserna i syfte att åstadkomma narkotikafria anstalter.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sprututbytesverksamheten.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svensk narkotikapolitik i ett europeiskt perspektiv.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att föreslå riksdagen åtgärder för att minska antalet narkotikapåverkade bilförare.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barn- och ungdomars drogvanor.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att drogtesta barn under 15 år.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om missbruksvården.

2001/02:So31 av Anne-Katrine Dunker och Ewa Thalén Finné (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ansvaret för det lokala samarbetet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om socialtjänstens arbete.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om frivilligorganisationerna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om urinprov.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vård och behandling för s.k. tunga narkotikamissbrukare.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om polisens resurser.

2001/02:So32 av Margareta Viklund (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en på riksnivå heltäckande handlingsplan upprättas för att förebygga användandet av droger och behandla dem som drabbats av drogberoende.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att informationskampanjer mot droger måste följas upp med ständiga förebyggande aktiviteter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att belysa sambandet mellan droganvändning och hiv/aids.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i det europeiska samarbetet kraftfullt verkar för en restriktiv narkotikapolitik.

2001/02:So33 av Jeppe Johnsson (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fortbildning av skolpersonal i drogekunskap.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning av föräldrar i drogekunskap.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att reglerna då det gäller omyndigas möjlighet att lösa ut receptbelagda mediciner på apotek bör ses över.

2001/02:So34 av Bo Lundgren m.fl. (m):

1. Riksdagen avslår propositionen 2001/02:91 och begär att regeringen återkommer med ett nytt förslag till handlingsplan i enlighet med vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om familjens roll i det förebyggande arbetet.
3. Riksdagen beslutar att undervisningen om narkotikans effekter skall påbörjas tidigare än i dag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det i lärarutbildningen skall ingå utbildning om narkotikans symtom och effekter.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om frivilligorganisationer på narkotikaområdet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skolan skall ha en absolut plikt att informera vårdnadshavare vid misstanke om narkotikaanvändning.
7. Riksdagen beslutar att polisen skall ha möjlighet att drogtesta ungdomar över tolv år när misstanke finns om användning av narkotika.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av länsvisa grupper inom polisen, med Stockholms ravekommission som förebild.
9. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning avseende förutsättningarna för hemlig teleavlyssning och förverkande av tillgångar som åtkommits genom brottslig verksamhet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen behovet av en ökning av poliskåren.
11. Riksdagen beslutar att de pågående försöken med utdelning av fria sprutor till narkomaner omedelbart skall upphöra.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kriterier för att få ta del av det s.k. metadonprogrammet.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om särskilda vårdenheter liknande Maria ungdomsmottagning.
14. Riksdagen beslutar om användande av kräksirap för att säkra bevisning om narkotikabrott enligt vad som anförs i motionen.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen behovet av skärpta straffsatser för narkotikabrott.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om upphandling av vårdprogram till kriminalvården från externa vårdgivare.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om narkotikafria fängelser.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om besöksrum med glasruta.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kontroll av inpasserande i fängelser med narkotikahundar.
20. Riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag om en särskild narkotika-samordnare.

2001/02:So35 av Lars Gustafsson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om familjens betydelse i det narkotikaförebyggande arbetet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av informationsinsatser för att medvetandegöra föräldrar och andra med tillsyn över barn om värdeöverföringens betydelse och stärkande av barns inre kontroll.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att telefonhjälp inrättas utan vidare utredning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att missbruksrelaterade frågor ingår i föräldrautbildningen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att komplettera särskilda yrkesinriktade grundutbildningar med obligatoriska inslag av missbruksrelaterade ämnen och att inrätta särskilda kurser med specialinriktningar och fördjupningsmöjligheter.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ANT-undervisningen bör utgå från verkligheten och att särskilda medel bör tilldelas frivilligorganisationer för ANT-undervisning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att utbildningen om alkohol och droger i körkortsutbildningen blir obligatorisk.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att stödja initiativ från arrangörer och organisationer att skapa drogfria miljöer.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att provtagning på ungdomar under 15 år bör bli tillåten vid allvarlig misstanke om narkotikamissbruk.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om polisens möjligheter att arbeta brottsförebyggande genom besök i skolan.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att rekrytera fler civilanställda för att avlasta polisen från administrativt arbete.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om bristande personalresurser i gatulangningsgrupper och behovet av att utbilda fler poliser.
13. Riksdagen begär att regeringen ser över narkotikastrafflagen, i enlighet med vad som anføres i motionen.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om mer resurser till Tullverket för att förstärka kontroll av illegal införsel av narkotika m.m.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att drogtester används i större utsträckning vid misstanke om missbruk inom kriminalvården.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att man bör införa sektionering och smågruppssystem på anstalterna.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om övervakade besök för den som dömts till fängelse en kortare tid för narkotikabrott.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om olika stadier i motivationsutvecklingen samt utslussningsboende.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om en större medelstildelning till kriminalvårdens verksamhet.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att behovet av en god missbrukarvård kräver mer resurser till landsting och kommuner.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om en översyn av hur kommuner och landsting samverkar kring vården och rehabiliteringen av personer som missbrukar alkohol och/eller narkotika.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att ett kommunalt handlingsprogram för stöd till drogrehabilerade bör utarbetas.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att dagens sprututbytesprogram bör permanentas.

Motioner väckta under allmänna motionstiden 2000

2000/01:So235 av Mikael Oscarsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att göra en översyn av regelverket runt narkotikabekämpningen.

2000/01:So241 av Birgitta Sellén och Sofia Jonsson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att preparatens verkan skall leda till narkotikaklassning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att motverka drogförsäljning via Internet.

2000/01:So496 av Morgan Johansson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en samsyn mellan svenska och danska myndigheter vad gäller åtgärder för att minska narkotikamissbruket i Öresundsregionen.

2000/01:K398 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att mer intensivt föra ut Sveriges narkotikastrategi i Europa.

2000/01:Ju921 av Lennart Daléus m.fl. (c):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om preventiva åtgärder mot knarkproblem bland yngre.

2000/01:Ju929 av Gun Hellsvik m.fl. (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbättra informationen till föräldrar om narkotikamissbrukets symptom och verkningar.

2000/01:Ju931 av Gun Hellsvik m.fl. (m):

1. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag om inrättandet av en narkotikageneral i enlighet med vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om information till föräldrar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om heroinprojekt.
6. Riksdagen beslutar avbryta pågående verksamhet med utdelning av fria sprutor till narkotikamissbrukare i enlighet med vad som anförs i motionen.

2000/01:Kr524 av Birgitta Sellén m.fl. (c):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fortsatt satsning på Dopinglaboratoriet i Huddinge.

Motioner väckta under allmänna motionstiden 2001

2001/02:So251 av Sofia Jonsson och Birgitta Sellén (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett aktivt arbete för att komma åt GBL-problematiken.

2001/02:So272 av Maud Ekendahl (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillsättande av en narkotikageneral med övergripande ansvar för narkotikabekämpningen.

2001/02:So291 av Harald Nordlund (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om inrättande av länsvisa eller regionala kunskapscentrum för förebyggande arbete rörande droger och missbruk i främsta hand bland ungdom.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om stöd till frivilligorganisationer som arbetar drogforebyggande och att dessa knyts till dessa kunskapscentrum.

2001/02:So308 av Ulf Nilsson (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att permanenta sprututbytesprojektet i Malmö och Lund.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utvidga verksamheten med sprututbyte till flera platser i Sverige.

2001/02:So361 av Mikael Oscarsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en särskild beredning som kan komplettera Narkotikakommissionen.

2001/02:So371 av Anne-Katrine Dunker och Ewa Thalén Finné (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökat engagemang mot narkotika.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändrad lagstiftning.

2001/02:So372 av Chris Heister m.fl. (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avbryta sprutbytesverksamheten.

2001/02:So393 av Lars Wegedal och Carina Adolfsson Elgestam (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en nationell kampanj om farorna med missbruk av droger.

2001/02:So416 av Göran Lindblad (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om narkotikaklassificering av GBL.

2001/02:So417 av Cecilia Magnusson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avskaffa narkotikaklassificeringen av industrihampa.

2001/02:So427 av Monica Green och Carina Ohlsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det nödvändiga drogförebyggande arbetet och föreningarnas viktiga roll.

2001/02:So472 av Birgitta Sellén (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ökad utbildning om droger för dem som arbetar med barn och ungdomar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa ekonomiska resurser för framtagna av information om droger.

2001/02:So474 av Hans Hoff (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att missbruk av förskrivning är så allvarligt att en översyn av nuvarande regelverk bör göras.

2001/02:So497 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att bekämpa narkotikan.

2001/02:So504 av Berit Adolfsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att anmäla nya partydroger till EU:s frivilliglista.

2001/02:So511 av Marie Granlund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av sprutbytesverksamhet.

2001/02:So565 av Lars Wegedal m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en nationell kampanj om farorna med missbruk av droger.

2001/02:So594 av Anita Jönsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om sprutbytesprogrammen i Lund och Malmö.

2001/02:So622 av Margareta Viklund m.fl. (kd, m, v, c, fp, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en handlingsplan för att minska tillgängligheten av narkotika upprättas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att informationen om narkotikans skadliga konsekvenser ständigt måste pågå i samhälle och skola.

2001/02:Ju211 av Cecilia Magnusson och Anita Sidén (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skärpa straffsatserna för narkotikabrott gällande kat.

2001/02:Ju237 av Agne Hansson m.fl. (c):

21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se på drogpreparatens verkan när man narkotikaklassar olika kemiska preparat.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att motverka drogförsäljning via Internet.

2001/02:Ju285 av Sten Tolgfors (m):

4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring vad gäller möjligheten att drogtesta också ungdomar under 15 år vid misstanke om drogpåverkan, i enlighet med vad som anförs i motionen.

2001/02:Ju311 av Gunnel Wallin m.fl. (c):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att omfattningen av kontrollåtgärder för att minska narkotika och alkohol inom anstalterna måste öka genom bl.a. fler urinprovstagningar och grundliga visitationer samt ökat antal narkotikahundar.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om vikten av samverkan mellan kommunerna och kriminalvården när det gäller de så kallade § 34-placeringarna.

2001/02:Ju322 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att satsa på tidiga insatser mot ungdomars missbruk genom speciella narkotikaenheter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge polisen möjlighet att kontrollera ungdomar fr.o.m. tolv års ålder vid skälig misstanke om narkotikapåverkan.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa narkotikafria anstalter genom ökad kontroll och ökat antal motivationsenheter.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att föra in livstidsfängelse i straffskalan för grovt narkotikabrott.

2001/02:Ju326 av Britt-Marie Lindkvist och Christina Nenes (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om fler drogfria anstalter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om stöd till narkotikamissbrukare som vill sluta, genom bl.a. särskilda motivationsprogram och avdelningar på anstalter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs vad gäller utbildning och kompetensutveckling för anstaltspersonalen.

2001/02:Ju359 av Göran Lindblad (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av drogfria fängelser.

2001/02:Ju389 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att provtagning på ungdomar under 15 år bör bli tillåtet vid allvarlig misstanke om narkotikamissbruk.

2001/02:Ju424 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om drogfria anstalter.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av fler motivations- och behandlingsplatser.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om väl fungerande motivationsavdelningar med kognitiva program.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa generella regler för övervakade besök för dem som dömts till fängelse för narkotikabrott i två tre månader.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa motivationsanstalter i tre steg.

2001/02:Ju450 av Johan Pehrson och Helena Bargholtz (fp):

35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om narkotikabekämpning inom kriminalvården.

2001/02:U301 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

48. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige mer kraftfullt bör driva på för en svensk narkotikastrategi inom EU.

2001/02:Ub550 av Ulla-Britt Hagström och Annelie Enochson (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att länsstyrelsen bör utveckla det preventiva samrådsarbetet med tanke på alkohol och droger.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Folkhälsoinstitutet bör utveckla metoder för förebyggande av narkotikamissbruk.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen
(1996:1156) om receptregister

Härigenom föreskrivs att 3, 4, 6 och 9 §§ lagen (1996:1156) om receptregister skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*3 §¹

Receptregistret får användas för

1. registrering av underlaget för tillämpningen av bestämmelserna om högkostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m.,
2. debiteringen till landstingen,
3. ekonomisk uppföljning och framställning av statistik hos Apoteket Aktiebolag,
4. registrering och redovisning till landstingen av uppgifter för ekonomisk uppföljning och framställning av statistik,
5. registrering och redovisning till förskrivare, till verksamhetschefer enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och till läkemedelskommittéer enligt lagen (1996:1157) om läkemedelskommittéer av uppgifter för medicinsk uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring i hälso- och sjukvården,
6. registrering och redovisning till Socialstyrelsen av uppgifter för medicinsk uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring, epidemiologiska undersökningar, forskning och framställning av statistik, och
7. registrering av dosexpedierade läkemedel.

6. registrering och redovisning till Socialstyrelsen av uppgifter för medicinsk uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring, epidemiologiska undersökningar, forskning och framställning av statistik,
7. registrering av dosexpedierade läkemedel, och
8. registrering och redovisning till Socialstyrelsen av uppgifter om enskild läkares eller tandläkares förskrivning av narkotiskt läkemedel, för styrelsens tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonal enligt lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

Användningen enligt första stycket 1 och 7 får endast omfatta den som har lämnat sitt samtycke till det. För

Användning av receptregistret för sådan registrering som avses i första stycket 1 och 7 får inte omfatta an-

¹ Senaste lydelse 2000:358.

Paragrafen föreslås ändrad även i proposition 2001/02:63.

ändamålet enligt första stycket 2 får inte redovisas andra uppgifter som kan hänföras till någon enskild person än inköpsdag, kostnad, kostnadsreducering och patientens personnummer. Ändamålen enligt första stycket 3, 4 och 5 omfattar inte några åtgärder som innebär att uppgifter som kan hänföras till någon enskild person redovisas. Ändamålet enligt första stycket 5 omfattar dock redovisning av uppgifter som kan hänföras till en enskild förskrivare såvitt gäller den redovisning som lämnas till samma förskrivare och den redovisning som lämnas till verksamhetschefen vid den enhet vid vilken förskrivaren tjänstgör. För ändamålet enligt första stycket 6 får redovisning av uppgifter som kan hänföras till någon enskild person göras endast i fråga om den som har lämnat sitt samtycke till det. Förskrivningsorsak får redovisas endast för de ändamål som anges i första stycket 4, 5 och 6.

nan än den som har lämnat sitt samtycke till registreringen. För ändamål som avses i första stycket 2 får uppgifter som kan hänföras till en enskild person inte omfatta annat än inköpsdag, kostnad, kostnadsreducering och patientens personnummer.

För ändamål som avses i första stycket 3, 4, 5 och 8 får inga uppgifter redovisas som kan hänföras till en enskild person. Dock får uppgifter som kan hänföras till en enskild förskrivare ingå i redovisning enligt första stycket 5 till samma förskrivare och till verksamhetschefen vid den enhet vid vilken förskrivaren tjänstgör samt i redovisning enligt första stycket 8 till Socialstyrelsen.

För ändamål som avses i första stycket 6 får uppgifter som kan hänföras till en enskild person redovisas endast med den berörda personens samtycke. Förskrivningsorsak får redovisas endast för de ändamål som avses i första stycket 4, 5 och 6.

4 §²

I den utsträckning det behövs för registerändamålen enligt 3 § får receptregistret innehålla följande uppgifter som kan hänföras till enskilda personer:

1. inköpsdag, vara, mängd, dosering, kostnad och kostnadsreducering enligt lagen (1996:1150) om kostnadsskydd vid köp av läkemedel m.m.,
2. förskrivningsorsak,
3. patientens namn, personnummer och folkbokföringsort samt postnumret i patientens bostadsadress,
4. förskrivarens namn, yrke, specialitet och arbetsplats, och
4. förskrivarens namn, yrke, specialitet, arbetsplats och, vad avser läkares eller tandläkares förskrivning av narkotiskt läkemedel, förskrivarkod, och
5. samtycke enligt 3 § andra stycket.
5. samtycke enligt 3 § andra eller fjärde stycket.

Förskrivningsorsak skall anges med en kod.

² Paragrafen föreslås ändrad även i proposition 2001/02:63.

6 §³

Patienters identitet får användas som sökbegrepp endast för det ändamål som anges i 3 § första stycket 1 och 7. Förskrivares identitet får användas som sökbegrepp endast för *det* ändamål som anges i 3 § första stycket 5. Kod för förskrivningsorsak får inte användas som sökbegrepp.

Patienters identitet får användas som sökbegrepp endast för det ändamål som anges i 3 § första stycket 1 och 7. Förskrivares identitet får användas som sökbegrepp endast för *de* ändamål som anges i 3 § första stycket 5 *och* 8. Kod för förskrivningsorsak får inte användas som sökbegrepp.

9 §⁴

Apoteket Aktiebolag skall på lämpligt sätt lämna patienter och förskrivare information om receptregistret. Informationen skall redovisa ändamålen med registret och vilka uppgifter registret får innehålla samt ge upplysning om

1. de tystnadsplikts- och säkerhetsbestämmelser som gäller för registret,
2. rätten att få information och rättelse enligt personuppgiftslagen (1998:204),
3. de bestämmelser om samtycke som gäller enligt 3 § andra *stycket*, *och*
3. de bestämmelser om samtycke som gäller enligt 3 § andra *och fjärde styckena*, *och*
4. de begränsningar i fråga om sambearbetning, sökbegrepp och bevarande av uppgifter som gäller för registret.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002 och tillämpas i fråga om förskrivningar som expedieras efter ikraftträdandet.

³ Senaste lydelse 2000:358.

⁴ Senaste lydelse 1998:721.

Justitieutskottets yttrande 2001/02:JuU5y

Handlingsplan mot narkotika

Till socialutskottet

Proposition 2001/02:91 Nationell narkotikahandlingsplan har hänvisats till socialutskottet. Socialutskottet beslutade den 29 januari 2002 att bereda justitieutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen jämte eventuella motioner.

Med anledning av propositionen har väckts elva motioner, So25–35.

Propositionen föranleder följande yttrande från justitieutskottet.

Till yttrandet har fogats 15 avvikande meningar samt fyra särskilda yttrandena.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen presenterar i propositionen en nationell handlingsplan mot narkotika. Syftet är att redovisa regeringens syn på den samlade narkotikapolitiken samt att lägga fast grundvalarna för hur en förstärkning av samhällets insatser under åren 2002–2005 skall genomföras samt för hur insatserna skall följas upp. Förslagen grundar sig på Narkotikakommissionens betänkande Vägvalet – Den narkotikapolitiska utmaningen (SOU 2000:126).

I propositionen föreslås att målet för den svenska narkotikapolitiken även i fortsättningen skall vara ett narkotikafritt samhälle. Huvudinriktningen för narkotikapolitiken skall vara målinriktade och samordnade insatser för att begränsa både utbudet och efterfrågan av narkotika. Förstärkta insatser behövs för att förstärka den politiska prioriteringen av narkotikafrågan, förbättra samarbetet mellan olika myndigheter och mellan myndigheter och organisationer, förbättra det förebyggande arbetet genom bl.a. metod- och kompetensutveckling, utveckla vårdinsatserna genom bl.a. metod- och kompetensutveckling samt forskning, utveckla behandlingsperspektivet inom kriminalvården, effektivisera insatserna på kontrollområdet, förbättra metoderna för att följa narkotikautvecklingen och samhällets insatser samt för att öka det internationella samarbetet.

Regeringen föreslår att lagen (1996:1156) om receptregister ändras så att receptregistret får användas av Socialstyrelsen för tillsyn över enskild läkares och tandläkares förskrivningar av narkotiska läkemedel. Regeringen föreslår också att registret får innehålla förskrivarkod och att förskrivares identitet får

användas som sökbegrepp. Bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 2002.

Slutligen har regeringen enligt propositionen för avsikt att tillsätta en särskild nationell narkotikasamordnare som får i uppgift att genomföra och följa upp handlingsplanen. För genomförandet av handlingsplanen avsätts 325 miljoner kronor under tre år.

Utskottet

Yttrandets omfattning

Utskottet begränsar sitt yttrande till sådana frågor som ligger inom utskottets beredningsområde och som med ett par undantag behandlas i propositionen. I undantagsfallen har frågan dock varit aktuell i Narkotikakommissionen. Förutom inriktningen av handlingsplanen i stort rör dessa frågor insatser mot utbudet av narkotika samt kriminalvårdens insatser. I anslutning härtil behandlas ett antal av de motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen. Dessa yrkanden framgår av en förteckning till detta yttrande över behandlade förslag. Övriga motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen föranleder inte något yttrande från utskottets sida. Härutöver behandlar utskottet ett antal motioner väckta under allmänna motionstiden år 2001 som då remitterades till justitieutskottet och som avser frågor som tas upp i propositionen eller på annat sätt rör åtgärder mot narkotika. Dessa överlämnas nu – under förutsättning av socialutskottets medgivande – till socialutskottet. Även dessa motioner framgår av förteckningen.

En nationell narkotikahandlingsplan

Regeringen tillsatte i maj 1998 en särskild narkotikakommission med uppdrag att göra en utvärdering av samhällets narkotikapolitiska insatser sedan mitten av 1980-talet, då en sådan senast gjordes. Med utgångspunkt från denna utvärdering fick kommissionen i uppdrag att lägga fram förslag till sådana effektiviseringar av narkotikapolitiken som den fann möjliga. Översynen skulle omfatta lagstiftningen inom området samt insatser för att förebygga missbruk och rehabilitera narkotikamissbrukare och insatser för att begränsa tillgången på narkotika (dir. 1998:18). I april 2000 beslutade regeringen – efter ett tillkännagivande från justitieutskottet – om tilläggsdirektiv angående kriminalvårdens behandlingsinsatser (dir. 2000:29).

I januari 2001 överlämnade Narkotikakommissionen sitt slutbetänkande Vägvalet – Den narkotikapolitiska utmaningen (SOU 2000:126). Detta byggde delvis på de 13 diskussionspromemorior kommissionen presenterat under utredningsarbetets gång. Vidare lämnade kommissionen i augusti 1999 ett delbetänkande om narkotikastatistik (SOU 1999:90).

Vad gäller innehållet i den svenska narkotikapolitiken påtalade Narkotikakommissionen stora brister. Inte minst ansåg kommissionen detta gälla i den

struktur som finns för att bekämpa narkotikaproblemet, främst inom det förebyggande arbetet och inom den vård och behandling som i dag erbjuds missbrukare. Redan den omständigheten att fler ungdomar än tidigare har en mer tillåtande attityd till narkotika visar, enligt kommissionen, att det förebyggande arbetet inte når fram i tillräcklig utsträckning. Såvitt gäller vård och behandling för narkotikamissbrukare är det ett område som varit föremål för omfattande nedskärningar och nedprioriteringar i landets kommuner. På många håll såg kommissionen att kontinuiteten i verksamheten gått förlorad och konstaterade också ett behov av kompetensutveckling inom dessa områden. Även myndigheterna på kontrollområdet har fått vidkännas nedskärningar och andra förändringar under senare år. Narkotikakommissionen fann att det inom dessa myndigheter emellertid inte råder någon oklarhet kring sådana frågor som syfte, mål och medel för narkotikabekämpningen.

Karakteristiskt för den svenska politiken är att den bygger på en balans mellan insatser ägnade att dämpa efterfrågan och begränsa tillgången på narkotika. Balansen mellan olika åtgärdsområden, ansåg kommissionen, har förskjutits. Framför allt har alltså det förebyggande arbetet liksom vård- och behandlingsinsatserna försvagats.

Mot bakgrund av de brister som Narkotikakommissionen påtalat presenterar regeringen i propositionen sitt förslag till nationell handlingsplan mot narkotika. Redan i inledningen slås fast att målet för den svenska narkotikapolitiken även i fortsättningen skall vara ett narkotikafritt samhälle. I propositionen lägger regeringen fast grundvalarna för hur en förstärkning av samhällets insatser under åren 2002–2005 skall genomföras. För att återställa balansen i den svenska narkotikapolitiken krävs enligt regeringen en förstärkning av det förebyggande arbetet och av vård- och behandlingsinsatserna. Det skall dock inte ske genom att trappa ned på de åtgärder som syftar till att minska tillgången på narkotika; balansen måste finnas på en hög – inte på en låg – kvalitativ nivå.

Huvuddragen i handlingsplanen bygger på en förstärkt politisk prioritering av narkotikafrågan, förbättrat samarbete mellan olika myndigheter och mellan myndigheter och organisationer, metod- och kompetensutveckling, forskning, förbättrade metoder för att följa narkotikautvecklingen och samhällets insatser samt ett ökat internationellt samarbete. Tyngdpunkten på de förstärkta insatser som regeringen anser bör genomföras ligger på insatser mot efterfrågan: förebyggande insatser, tidiga insatser samt vård och behandling av missbrukare. Vidare läggs stor tyngd i den nationella handlingsplanen på att förstärka kriminalvårdens behandlingsinsatser.

Utskottet anser för sin del att det inte råder någon tvekan om att det övergripande målet för narkotikapolitiken även fortsättningsvis skall vara ett samhälle fritt från narkotika. Genom de förslag som regeringen lägger fram i propositionen kommer samhällets samlade insatser att förstärkas på ett sätt som utskottet finner angeläget. Utskottet delar också uppfattningen att det i första hand är det förebyggande arbetet liksom vård- och behandlingsinsat-

serna som måste förstärkas. Särskilt vill utskottet här understryka de insatser som rör kriminalvårdens behandlingsinsatser.

Tyngdpunkten i handlingsplanen ligger på det förebyggande området. Detta är dock – vilket förespråkas i motion So34 (m) yrkande 1 – ingen anledning att avslå propositionen. Samtidigt vill utskottet peka på vikten av att åtgärderna mot utbudet av narkotika inte kommer i skymundan. Även om dessa frågor fått ett förhållandevis litet utrymme i propositionen får man enligt utskottet förutsätta att dessa får vederbörlig uppmärksamhet i arbetet med att genomföra handlingsplanen. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att insatserna mot narkotika redan är en prioriterad uppgift inte bara för kriminalvården utan också för t.ex. polisen och åklagarverksamheten.

Mot bakgrund av det sagda övergår utskottet här till vissa enskildheter i handlingsplanen i vilka motionsyrkanden väckts som faller under justitieutskottets beredningsområde.

Tidiga insatser

Drogtester av barn under 15 år

Genom att fängelse infördes i straffskalan för eget bruk av narkotika år 1993 blev det möjligt för polisen att ta urin- eller blodprov för att kontrollera och säkra bevisning om ett misstänkt narkotikabrott. Syftet med lagändringen var framför allt att genom en tidig upptäckt ge möjligheter att ingripa tidigt och därigenom förhindra att unga människor fastnar i missbruk.

Den bestämmelse som tillämpas vid sådan provtagning är 28 kap. 12 § rättegångsbalken enligt vilken den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa får kroppsbesiktigas för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredningen om brottet. Om den misstänkte inte har fyllt 21 år finns särskilda bestämmelser i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, som i dessa delar ersätter rättegångsbalkens regler. Enligt lagen gäller bl.a. att om någon är misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott på vilket fängelse kan följa får, om det finns särskilda skäl beslag, husrannsakan och kroppsvisitation enligt bestämmelserna i rättegångsbalken företas mot den unge. Däremot saknas möjligheten till kroppsbesiktning av barn under 15 år.

I motionerna So26 (m) (delvis), So30 (fp) yrkande 12, So31 (m) yrkande 4, So35 (kd) yrkande 9, Ju285 (m) yrkande 4, Ju389 (kd) yrkande 5 och So371 (m) yrkande 4 begärs möjligheter för polisen att ta blodprov och urinprov på barn under 15 år i syfte att klarlägga om barnet använt narkotika. I motionerna So27 yrkande 7, So34 yrkande 7 och Ju322 yrkande 4 (samtliga m) begärs en sådan möjlighet från tolv års ålder. Syftet med provtagningarna är att ett begynnande missbruk skall kunna upptäckas så tidigt som möjligt.

Frågan om drogtester av barn under 15 år behandlas inte i propositionen.

När det gäller barn och ungdomar anför regeringen att det finns två grundprinciper i arbetet med ungdomar som har påbörjat ett missbruk: tidig upp-

täckt och tydlig reaktion. För att kunna nå de ungdomar som har börjat experimentera med narkotika måste det finnas ett fungerande skyddsnät omkring dem i skolan, lokalsamhället och ett strukturerat samarbete mellan socialtjänst, polis, skola, fritidsverksamhet och frivilligorganisationer. Regeringen föreslår i propositionen förstärkta insatser för att råd, stöd och hjälp skall nå människor i ett så tidigt stadium av missbruket som möjligt. Detta innefattar även insatser riktade mot föräldrar.

Utskottet har vid ett flertal tidigare tillfällen behandlat frågan om att införa drogtester av barn under 15 år. En mer utförlig beskrivning av gällande rätt finns i betänkande 1996/97:JuU12 s. 11 f. Utskottet har härvid hänvisat till förarbetena till bestämmelsen om beslag, husrannsakan och kroppsvisitation i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare då den infördes år 1985 (prop. 1983/84:187, bet. 1984/85:JuU6, rskr. 1984/85:37). Där anfördes att det fick anses tveksamt i vilken utsträckning tvångsmedel som beslag, husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning fick användas mot den som var misstänkt för brott och som inte fyllt 15 år. När det gällde kroppsbesiktning framstod det praktiska behovet av att använda det tvångsmedlet som ganska ringa beträffande den ifrågavarande ålderskategorin. Dessutom kunde lämpligheten sättas i fråga av att använda kroppsbesiktning i fråga om barn som befann sig i förpuberteten och i en känslig period av sin utveckling. Tvärtom var ett särskilt hänsynstagande till den personliga integriteten påkallad. Kroppsbesiktning borde alltså inte få företas i fråga om denna ålderskategori. De tvångsmedel som borde komma i fråga mot barn under 15 år var således beslag, husrannsakan och kroppsvisitation. De borde dock tillämpas restriktivt (a.a. prop. s. 28 f).

Utskottet har under senare år funnit att de skäl mot kroppsbesiktning av barn under 15 år som anfördes i propositionen alltjämt är giltiga. Sedan Narkotikakommissionen tillsattes har hänvisats till arbetet i den samt senast i betänkande 2000/01:JuU13 s. 14 till beredningen av kommissionens betänkande. I detta tog kommissionen ställning mot att införa en möjlighet till drogtester av barn under 15 år. Kommissionen fann i sina överväganden att de eventuella vinster en sådan möjlighet skulle kunna leda till inte kan anses stå i rimlig proportion till det ingrepp som ett tvångsvis drogtest utgör för barnet. Narkotikakommissionen ansåg att de argument som framfördes till stöd för att inte tillåta kroppsbesiktning av barn under 15 år fortfarande är giltiga, även om behovet av att använda ett sådant tvångsmedel möjligen kan vara något större i dag. Kommissionen framhöll att man i sammanhanget skall hålla i minnet att en kroppsbesiktning i de aktuella fallen skall ske i brottsutredande syfte. När det gäller barn under 15 år, som alltså inte är straffmyndiga, ansåg kommissionen det inte vara rimligt att med hjälp av ett straffprocessuellt tvångsmedel utreda ett brott som består i ett eget bruk av narkotika. Här erinrade kommissionen särskilt om att när det gäller de mindre ingripande tvångsmedel som får tillämpas mot barn under 15 år – beslag, husrannsakan och kroppsvisitation – gäller att de skall tillämpas restriktivt och endast vid misstanke om allvarlig brottslighet eller brottslighet av större omfattning.

Eget bruk av narkotika är enligt gällande rätt inte att betrakta som ett allvarligt brott; en annan sak, underströk kommissionen, är att det utgör ett svårt socialt problem. Att en så ung person som nu är i fråga, avslutade kommissionen, befinner sig i sådana omständigheter att det skulle vara aktuellt med att tvångsvis utföra ett drogtest utgör också ett fullt tillräckligt skäl för socialtjänsten att utreda det aktuella barnets levnadsförhållanden.

Utskottet finner för sin del att de skäl som anförts mot att införa drogtest av barn under 15 år alltså är bärkraftiga. Som Narkotikakommissionen framhållit bör misstanken om att ett barn missbrukar narkotika leda till åtgärder, oavsett om något drogtest föreligger. Utskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So26, So27, So30, So31, So34, So35, Ju285, Ju389, Ju322 och So371 i här berörda delar.

Insatser mot utbudet

Organisation och metoder

I några motioner behandlas frågor om polisens organisation och metoder. I motionerna So27 (m) yrkande 16, So30 (fp) yrkande 5, So34 (m) yrkande 8 och Ju322 (m) yrkande 2 anser motionärerna sålunda att det inom polisen bör finnas specialiserade narkotikaenheter. I andra motionsyrkanden tas frågor upp om polisens resurser. I motion So29 (s) yrkande 3 föreslås en inventering av behovet av mer resurser till bl.a. polisen. I motionerna So31 yrkande 6 och So34 yrkande 10 (båda m) krävs ökade resurser till fler poliser. Också i So35 (kd) yrkandena 10–12 krävs ökade resurser, bl.a. för att polisen skall kunna arbeta med förebyggande arbete i skolorna. För att frigöra resurser till detta anser motionärerna bl.a. att det bör anställas fler civila inom polisen. Slutligen anser motionärerna i So28 (c) yrkande 10 att utbildningen av narkotikahundar hos bl.a. polisen skall öka.

Regeringen avser att ge Rikspolisstyrelsen i uppdrag att inom ramen för sin löpande inspektionsverksamhet göra en särskild inspektion för att se till att polisens narkotikabekämpning bedrivs på ett effektivt sätt. Syftet är att se hur arbetet mot narkotikabrottsligheten är organiserat och dimensionerat samt hur de olika nivåerna samverkar. Härtill aviserar regeringen att den kommer att ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att utvärdera effekterna av polisens arbete för att bekämpa narkotikabrottsligheten. Uppdraget till Rikspolisstyrelsen och Brottsförebyggande rådet avses enligt regeringen ge en god bild av vilka förbättringar som kan behövas för att polisens arbete mot narkotikabrottsligheten skall kunna utvecklas vidare.

Utskottet vill för egen del understryka vikten av att polisens resurser används på ett sådant sätt att brottsbekämpningen blir så effektiv som möjligt. De uppdrag som regeringen nu kommer att lämna Rikspolisstyrelsen och Brottsförebyggande rådet bör enligt utskottets mening kunna utgöra ett värdefullt underlag för att ytterligare kunna effektivisera polisens arbete mot narkotika. Härvid kan man förutsätta att sådana frågor som tas upp i motionsyrkandena kommer att beröras. Utskottet föreslår mot den bakgrunden att socialut-

skottet avstyrker bifall till motionerna So27, So28, So29, So30, So31, So34, So35 och Ju322 i här behandlade delar.

Särskilda spaningsmetoder, m.m.

I motionerna So28 (c) yrkande 11 anser motionärerna att buggning skall tillåtas vid misstänkt grov brottslighet. Vidare begärs i motion So34 (m) yrkande 9 att förutsättningarna för hemlig teleavlyssning liksom för förverkande skall utredas.

Såvitt gäller de s.k. särskilda spaningsmetoderna har regeringen i propositionen förklarat att den inte har för avsikt att i detta sammanhang vidta några åtgärder.

Vad först gäller buggning och hemlig teleavlyssning var dessa frågor föremål för utskottets och riksdagens överväganden så sent som i februari 2002. Då avstyrktes bifall till motsvarande motionsyrkanden med hänvisning till att frågan om hemliga tvångsmedel för närvarande bereds i Regeringskansliet. Så är alltså fallet. Justitieutskottet föreslår mot denna bakgrund att också socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So28 och So34 i dessa delar.

Bestämmelserna om förverkande har nyligen varit föremål för översyn. Den s.k. Förverkandeutredningen överlämnade i december 1999 sitt betänkande Effektivare förverkandelagstiftning (SOU 1999:147) till regeringen. Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Justitiedepartementet. Utskottet anser att detta arbete inte bör föregripas och föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motion So34 i denna del.

Kräkmedel

I motionerna So27 yrkande 11 (delvis) och So34 yrkande 14 (båda m) anser motionärerna att kräkmedel skall tillåtas vid kroppsbesiktning av den som är misstänkt för narkotikalangning. Motsvarande yrkande finns i motion So30 (fp) yrkande 6.

Frågan om användning av kräkmedel i brottsutredande syfte har varit aktuell i olika sammanhang under senare år. Bakgrunden är att narkotikaförsäljare i framför allt storstäderna ofta förvarar sitt varulager, främst kapslar av heroin, i munnen, för att kunna svälja narkotikan om polis närmar sig.

I proposition 1993/94:24 rörande de senaste ändringarna i bestämmelsen om kroppsbesiktning påpekades, med hänvisning till att en tvångsmedicinering innebär ett mycket allvarligt ingrepp i den kroppsliga integriteten, att mycket starka skäl krävs för att införa en sådan möjlighet till medicinering. Vid en sådan bedömning måste brottsbekämpande effektivitetshänsyn träda tillbaka och något förslag om tvångsmedicinering lades därför inte fram i den propositionen. Justitieutskottet förklarade sig inte ha någon annan uppfattning, och riksdagen ställde sig bakom uttalandet (bet. 1993/94:JuU7 s. 7, rskr. 67). Därefter har utskottet vid ett par tillfällen tagit ställning till yrkanden om att tillåta kräkmedel och då inte funnit skäl att frångå sin tidigare uppfattning (senast bet. 1997/98:JuU24 s. 14 f).

När frågan senast var aktuell i utskottet hänvisade utskottet till beredningen av Narkotikakommissionens betänkande (bet. 2000/01:JuU32 s. 13 f). I detta föreslog kommissionen att det i narkotikastrafflagen skulle tas in en bestämmelse om att den som är skäligen misstänkt för narkotikabrott som inte är ringa skall kunna ges läkemedel eller liknande vid en kroppsbesiktning. Avsikten är att det vid skäligen misstanke om försäljning av narkotika skall kunna fattas beslut om att använda kräkmedel eller liknande vid kroppsbesiktning i sådana fall där det i dag beslutas om att placera den misstänkte på s.k. tultoalett (SOU 2000:126 s. 208 f).

Regeringen finner i propositionen att det inte framkommit något skäl av tyngd för att nu frånga vad som uttalades när frågan senast var föremål för regeringens bedömning. Med hänsyn till framför allt det starka skydd som måste finnas för den kroppsliga integriteten är regeringen inte beredd att föreslå någon möjlighet till tvångsmässig medicinering i samband med kroppsbesiktning.

Utskottet delar denna uppfattning och föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So27, So30 och So34 i dessa delar.

Straffskalor, m.m.

I några motioner tas upp frågor om straffskalor och därmed sammanhängande frågor vid narkotikabrott. Sålunda begärs i motion So27 (m) yrkande 15 en möjlighet att döma ungdomar till programverksamhet inom socialtjänsten i stället för böter vid ringa narkotikabrott. I motion So34 (m) yrkande 15 (delvis) anser motionärerna att maximistrafet för ringa narkotikabrott skall höjas till fängelse ett år för att möjliggöra dom med vård. I motionerna So34 yrkande 15 (delvis) och Ju322 yrkande 7 (båda m) begärs att det skall införas livstids fängelsestraff för grovt narkotikabrott.

Frågor om straffskalor och därmed sammanhängande frågor behandlas inte i propositionen. Narkotikakommissionen fann under sitt arbete inte anledning att föreslå förändringar i de nu gällande straffbestämmelserna i narkotikastrafflagen. Det innebar bl.a. att kommissionen inte ansåg det finnas skäl att införa livstids fängelse i straffskalan för grovt narkotikabrott. Vidare fann kommissionen inte annat än att den straffmätning som tillämpas i narkotikamål i dag får anses vara lämplig.

Inte heller utskottet ser anledning att ändra straffskalorna – eller tillämpningen av desamma – för vare sig ringa eller grovt narkotikabrott. Utskottet vill här peka på att de yngsta lagöverträdarna redan i dag kan överlämnas till socialtjänsten för vård och behandling om det finns en social problematik. Regeringen avser också att under innevarande år tillsätta en utredning som skall göra en total översyn av påföljdssystemet för unga lagöverträdare.

När det gäller yrkandet om livstidsstraff har utskottet under 1990-talet i princip årligen haft att ta ställning till denna fråga, senast i betänkande 2000/01:JuU14. Utskottet har vid samtliga tillfällen konstaterat att de straff som mäts ut för grovt narkotikabrott regelmässigt är långa och att något behov av ytterligare straffskärpningar inte ansetts föreligga. Det har också hän-

visats till att införandet av livstidsstraff som påföljd för grovt narkotikabrott inte ligger i linje med 1980-talets reformarbete på påföljdssystemets område med att utmönstra de tidsbestämda straffen. Under senare år har hänvisats till Narkotikakommissionens uppdrag och beredningen därav.

Mot bakgrund av vad som anförts anser utskottet att socialutskottet bör avstyrka bifall till motionerna So27, So34 och Ju322 såvitt dessa avser frågor om straffskalorna för narkotikabrott och deras tillämpning.

I motion Ju211 (m) begärs skärpta straff för hantering av växtdrogen kat.

Även om missbruket av växtdrogen kat inte är lika utbrett i Sverige som missbruket av cannabis vållar det stora problem i vissa grupper i samhället. Narkotikakommissionen ansåg det finnas anledning att diskutera om man hittills inte sett för milt på hanteringen av kat. För att ett brott av normalgraden skall föreligga krävs ett innehav av minst 2 kilo kat, och gränsen för grovt brott synes i praxis vara 400 kg. Kommissionen ansåg att dessa mängder framstår som höga och att gränserna därför bör sänkas (se SOU 2000:126 och diskussionspromemoria nr 11 s. 14 f).

Utskottet har tidigare behandlat ett motionsyrkande motsvarande det nu aktuella och hänvisade då till beredningen av Narkotikakommissionens betänkande (se bet. 2000/01:JuU14 s. 39). Som nämnts ovan behandlas frågan emellertid inte i propositionen.

Utskottet kan instämma i att de mängder som konstituerar framför allt grovt narkotikabrott avseende kat synes stora. Det måste emellertid enligt utskottet, som erinrar om förbudet mot lagstiftning genom motivuttalanden, ankomma på rättstillämpningen att utifrån farlighetsbedömningar och annat rörande narkotiska preparat närmare avgöra vilka mängder som i praktiken bör utgöra gränsen för de olika brottstyperna. Det kan här nämnas att Riksåklagaren i sitt remissvar över Narkotikakommissionens betänkande också anförde att han avser att verka för att den gräns för ringa narkotikabrott som för närvarande gäller för kat – och också för cannabisharts – sänks, bl.a. genom Riksåklagarens verksamhet i Högsta domstolen (RÅ dnr 2001/0269).

Mot denna bakgrund anser utskottet att motionsyrkandet inte bör föranleda något riksdagens uttalande. Utskottet anser sålunda att socialutskottet bör avstyrka bifall till motion Ju211.

Slutligen anser motionärerna i motion So35 (kd) yrkande 13 att man vid straffmätningen i stället för mängden narkotika i vikt borde räkna ut hur många missbruksdoser man kan få ut av ett beslagttaget parti och bestämma straffets längd utifrån detta. – Här bör nämnas att det i huvudsak är mängden narkotika som styr straffmätningen, dock att även andra omständigheter skall beaktas, såsom t.ex. gärningsmannens ekonomiska bevekelsegrunder eller narkotikapreparatets speciella farlighet.

Också den fråga som tas upp i motionen behandlades av Narkotikakommissionen i samband med betydelsen för straffmätningen av narkotikans renhetsgrad (se diskussionspromemoria nr 11 s. 17). Här konstaterade kommissionen att om narkotikan är ovanligt ren, detta får utslag för straffets längd. Det vore, enligt kommissionen, emellertid att dra frågan alltför långt

om man i varje enskilt fall skulle behöva företa omfattande utredningar om renhetsgraden av beslagtagen narkotika för att kunna bestämma t.ex. antalet missbruksdoser och därigenom straffets längd. Detta skulle kunna leda till en alltför matematisk eller schematisk tillämpning där andra omständigheter som är värda att beakta vid bestämningen av brottets svårhetsgrad riskerar att komma i skymundan. Vidare skulle utredningsresurser få läggas ned på sådana frågor, resurser som i stället kan användas för att utreda nya brott. Dessutom är det inte sällan så, att narkotikan redan överlåtits av den misstänkte, vilket gör det i det närmaste omöjligt att föra bevisning om vilken renhetsgrad narkotikan haft.

Narkotikakommissionen ansåg därför det vara en lämplig ordning att renhetsgraden kommer i beaktande på det sätt som förekommer i dag. Denna uppfattning delar utskottet, och utskottet anser att förslaget i motion So35 i denna del inte bör genomföras. Socialutskottet bör sålunda avstyrka bifall till densamma.

Kriminalvård

Allmänt om kriminalvårdens insatser

Utskottet noterar med tillfredsställelse att det i den nationella handlingsplanen läggs stor vikt vid kriminalvårdens insatser mot narkotikamissbruk, främst vid dess behandlingsinsatser. Sålunda understryker regeringen att kriminalvården har en viktig funktion att fylla i samhällets insatser mot narkotikamissbruket. Såväl häktes- och anstaltstid som tiden i frivård måste utnyttjas för att motivera missbrukare till behandling. Vid verkställighet av fängelsestraff och skyddstillsyn bör det erbjudas en missbrukarvård som vid behov fortsätter även efter verkställighetens slut. Redan från början av verkställigheten bör åtgärderna inriktas på att förbereda klienten för ett drogfritt liv i frihet.

Vidare understryks i propositionen att såväl intagna i anstalter och häkten som personalen som arbetar där har rätt till en narkotikafri miljö. Utgångspunkten skall enligt regeringen vara att intagna utan narkotikaproblem inte skall behöva komma i kontakt med narkotika, att missbrukare avskärs från tillförsel av narkotika och att intagna förhindras att bedriva narkotikahandel inom häktena och anstalterna samt ute i samhället. För att åstadkomma en narkotikafri miljö krävs enligt regeringen en kombination av kraftfulla motivations- och behandlingsinsatser samt väl avvägda kontrollåtgärder.

I ett flertal motioner tas upp frågor som gäller mer övergripande frågor rörande de insatser som vidtas inom kriminalvården. I motion Ju326 (s) yrkandena 1–3 begärs fler narkotikafria anstalter, särskilda motivationsprogram samt utbildning och kompetensutveckling för kriminalvårdens personal.

I motionerna So34 yrkandena 16 och 17, Ju322 yrkande 5 och Ju359 (alla m) krävs en narkotikafri anstalt inom varje kriminalvårdsregion. Sådana skall skapas genom ökad kontroll och ett ökat antal motivationsenheter. Vidare anses att man bör upphandla vårdprogram till kriminalvården från externa vårdgivare.

I motionerna So35 yrkandena 15–19 och Ju424 yrkandena 9–12 och 14 (båda kd) krävs narkotikafria anstalter genom bl.a. ett ökat antal drogtestar av de intagna, sektionering och smågruppssystem, utökade möjligheter till bevakade besök samt genom utslussningsboende.

Också i motionerna So28 yrkandena 6 och 8 och Ju311 yrkande 9 (båda c) krävs narkotikafria anstalter, bl.a. genom utökade kontrollåtgärder och en ökad differentiering av intagna. Vidare anser motionärerna att samarbetet mellan myndigheter m.fl. måste öka för att förbättra situationen efter frigivningen.

Regeringen aviserar i propositionen 100 miljoner kronor till en särskild narkotikasatsning inom kriminalvården. Målsättningen är att samtliga narkotikamissbrukare som kommer i kontakt med kriminalvården identifieras, bl.a. genom uppsökande verksamhet på häkten, och utreds avseende problem och behov samt erbjuds adekvat vård. Vidare sätts som mål att missbrukarens problematik, behov och önskemål beaktas vid anstaltsplaceringen, att intagna som inte vill komma i kontakt med narkotika erbjuds en narkotikafri verkställighet, att de missbruksrelaterade programmen utvecklas och utvärderas samt att fler narkotikamissbrukare genomgår dessa program. I målsättningen ligger också att kraftigt minska införseln av narkotika på anstalter och häkten och att utveckla samverkan både inom och mellan lokala kriminalvårdsmyndigheter samt med andra myndigheter. Personalen skall också ha kunskaper som är relevanta för arbete med bl.a. motivation av missbrukare.

Enligt utskottets mening rymmer de väckta motionsyrkandena väl inom ramen för såväl de allmänna utgångspunkterna för handlingsplanen såvitt gäller kriminalvården som inom ramen för den särskilda narkotikasatsning som regeringen aviserar i propositionen. De får därför anses vara tillgodosedda och socialutskottet bör avstyrka bifall till motionerna So28, So34, So35, Ju311, Ju322, Ju326, Ju359 och Ju424 i nu behandlade delar.

För egen del vill utskottet vidare framhålla att de förslag till förstärkningar som regeringen nu presenterar ligger väl i linje med de krav som utskottet under en rad år framställt och som bl.a. tagit sig uttryck i de tilläggsdirektiv som gavs Narkotikakommissionen. Mot denna bakgrund välkomnar utskottet att så stor vikt lagts vid att förstärka kriminalvårdens insatser för att bekämpa narkotikamissbruket, främst genom utökade behandlingsinsatser.

§ 34-placeringar

Enligt 34 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt kan en intagen få tillstånd att vistas utanför anstalten om han då kan bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället, t.ex. vård eller behandling mot narkotikamissbruk. Kriminalvården skall bära kostnadsansvaret för en intagen som placeras i vård utanför anstalten. Vid dagen för frigivning från fängelsestraffet övergår betalningsansvaret till kommunen som skall bära kostnaden till behandlingstidens slut. Placeringen måste därför alltid planeras tillsammans med och godkännas av betalningsansvarig kommun som

också ombeds lämna skriftliga ansvarsförbindelser för vårdkostnaderna efter frigivningen.

Frågan om betalningsansvaret för § 34-placeringarna och svårigheterna att få med socialtjänsten i planeringen av desamma har länge varit ett problem. Många kommuner har varit tveksamma att ta på sig ett sådant kostnadsansvar, särskilt i fall då man inte känner klienten sedan tidigare eller i de fall man tidigare flera gånger beviljat vårdinsatser för klienten.

I några motioner berörs frågan om de s.k. § 34-placeringarna. I motion So27 (m) yrkandena 12 och 14 anser motionärerna bl.a. att kriminalvården bör överta hela betalningsansvaret. I motionerna So28 yrkande 7 och Ju311 yrkande 10 (båda c) efterlyses förbättrat samarbete mellan kommuner och kriminalvård kring § 34-placeringarna.

Frågan om kostnadsfördelningen mellan kriminalvården och kommunerna har utretts vid flera tillfällen under senare år. Så föreslog Fängelseutredningen att kriminalvården skulle få ta över hela kostnadsansvaret för att på så sätt lösa problemet (SOU 1993:76). Flera remissinstanser, liksom regeringen, motsatte sig detta förslag då man var rädd för att detta skulle innebära att kommunerna skulle frånträda sitt ansvar för missbrukarvården. Narkotikakommissionen föreslog för sin del att kriminalvården skulle ges möjlighet att genomföra § 34-placeringar även utan ansvarsförbindelse från den intagnes kommun och att kriminalvården skulle ikläda sig ett kostnadsansvar för dessa placeringar även efter den villkorliga frigivningen. Ordningen var endast tänkt att tillämpas då ingen annan utväg stod till buds och skulle pågå under en tvåårig försöksperiod. Kriminalvårdsstyrelsen skulle därefter till regeringen redovisa sina erfarenheter när det gäller art, omfattning, utveckling och kostnader. Även detta förslag har mött viss kritik.

Regeringen anser i propositionen att Narkotikakommissionens betänkande inte utgör ett tillräckligt underlag för att regeringen nu skall kunna ta ställning till hur problemet bör lösas. Utgångspunkten i det fortsatta arbetet bör dock enligt regeringen vara att samhället skall se till att den som har behov av det skall kunna få adekvat vård. Kriminalvårdsstyrelsen kommer att få i uppdrag att kartlägga omfattningen och typen av problem som hindrar placeringar utanför anstalt. Denna analys skall sedan ligga till grund för ett ställningstagande kring hur problemen kan lösas.

Enligt utskottets mening är § 34-placeringar ett bra instrument för att få narkotikamissbrukare i vård under verkställigheten. För att få så bra placeringar som möjligt är det angeläget att behandlingsplaneringen görs i samarbete med socialtjänsten i den intagnes hemkommun för att ta till vara erfarenheterna där och för att uppnå kontinuitet i vården. Möjligheten att genomföra § 34-placeringar är i själva verket central för att kriminalvården skall ha möjlighet att arbeta utifrån ett behandlingsperspektiv. Enligt utskottets mening är det uppdrag Kriminalvårdsstyrelsen nu får därför av största vikt för att komma till rätta med problemet. Arbetet härmed bör inte föregripas och utskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So27, So28 och Ju311 i de nu behandlade delarna.

Kontrollåtgärder

I motionerna So30 yrkande 7 och Ju450 yrkande 35 (båda fp) begärs utökade möjligheter till kontroll av besökande och personal. I sistnämnda motion liksom i motion So34 (m) yrkande 19 anser motionärerna att hundar skall användas för kontroll av inpasserande. Slutligen föreslås i motionerna So27 yrkande 13 och So34 yrkande 18 (båda m) att s.k. glasruta skall införas. Detta innebär att bevakade besök ersätts med besök som sker under sådana förhållanden att den intagne och den besökande inte kan överlämna föremål till varandra.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att bestämmelserna om de kontrollåtgärder som kan vidtas inom såväl häkten och anstalter som inom frivården i allt väsentligt är ändamålsenligt utformade. Samtidigt som man kan konstatera att regelverket ger goda möjligheter att genom kontroll förhindra att narkotika förs in i anstalterna, förekommer dock sådan införsel i en på vissa håll ganska utbredd omfattning. Utskottet välkomnar därför att Kriminalvårdsstyrelsen får i uppdrag att ytterligare öka kunskapen och utveckla metoder för att förhindra att narkotika förs in på häkten och anstalter.

Vad gäller de förslag till förändringar som tagits upp i motionsyrkandena behandlar utskottet här först frågan om kroppsvisitation av personal och besökande.

Som regeringen anför i propositionen kan det inte uteslutas att även personal och andra som utför arbete inom anstalter och häkten i viss, om än begränsad, omfattning utnyttjas för narkotikainförsel. Av propositionen framgår att, när det gäller personalen, Kriminalvårdsstyrelsen upplyst att visitationsfrågan är föremål för arbetsrättsliga förhandlingar med personalens fackförbund. I likhet med regeringen anser utskottet att det inte finns anledning att föregripa denna process, och utskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionerna So30 och Ju450 i denna del.

Vidare delar utskottet uppfattningen att någon ökad slutenhet av anstalterna inte bör tillgripas, även om det skulle kunna förhindra en del av narkotika-inflödet. Öppenheten är avgörande för att minska de skadliga följderna av frihetsberövandet och för att främja den intagnes anpassning i samhället. Mot denna bakgrund anser utskottet, i likhet med regeringen, att det inte finns skäl att föreslå en rutinmässig kontroll av alla inpasserande. Också i dessa delar anser utskottet att socialutskottet bör avstyrka bifall till motionerna So30 och Ju450.

När det så gäller frågan om att införa glasruta anför regeringen i propositionen att det med ett sådant förslag aktualiseras flera viktiga frågor. Dels är det en fråga om för vilka uppgifter kriminalvårdens personal skall tas i anspråk för att på bästa sätt tillgodose både de intagnas behandling och säkerhet vid anstalten. Dels är det en fråga om på vilka sätt besök kan äga rum utan att narkotika förs in eller säkerheten vid anstalten äventyras på annat sätt samtidigt som man inte inkräktar mer än nödvändigt på de intagnas rätt till integritet. För att lösa dessa frågor utan att göra anstalter och häkten än mer slutna bör man enligt regeringen överväga en ökad användning av hundar och olika

hjälpmedel inom kriminalvården. Kriminalvårdsstyrelsen bör utreda vad det finns för olika hjälpmedel som kan användas i arbetet för att förhindra införsel av narkotika. Kriminalvårdsstyrelsen bör vidare utreda i vilken mån de olika hjälpmedlen kan bidra till att personalen kan användas till andra uppgifter än kontroll och övervakning samt vilken kostnad användningen av hjälpmedlen kan leda till.

Genom det uppdrag till Kriminalvårdsstyrelsen som härigenom aviseras får motionerna So27 och So34 i dessa delar anses vara tillgodosedda, och utskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till desamma.

Handlingsplanens genomförande

En särskild nationell narkotikasamordnare

För att genomföra och följa upp handlingsplanen samt för att samordna de nationella narkotikainsatserna i övrigt aviserar regeringen i propositionen att en särskild narkotikasamordnare skall utses. Samtidigt som regeringen beslutade att överlämna propositionen med den nationella narkotikahandlingsplanen till riksdagen beslutade regeringen om direktiv till en sådan nationell narkotikasamordnare (dir. 2002:6). Den nationella narkotikasamordnaren skall dels genomföra och följa upp narkotikahandlingsplanen, dels samordna narkotikainsatserna på nationell nivå. Narkotikasamordnaren skall också kunna fungera som regeringens talesman i narkotikapolitiska frågor med uppgift att synliggöra och offensivt föra ut regeringens politik genom att delta i den offentliga narkotikapolitiska debatten och initiera offentliga diskussioner i olika frågor. Slutligen skall samordnaren bl.a. kunna ta initiativ till olika typer av översyner och vid behov föreslå nya initiativ.

Samordnaren skall verka under hela den period som handlingsplanen omfattar, dvs. till och med år 2005. Samordnaren skall årligen redovisa sin verksamhet till regeringen och avlämna sin slutrapport senast den 31 december 2005.

I motion So34 (m) yrkande 20 yrkas avslag på propositionen i denna del. Motionärerna anser att tillsättandet av en narkotikasamordnare är en otillräcklig åtgärd; dennes roll blir utan verkan om man inte samtidigt vidtar andra åtgärder som t.ex. att tillföra ökade resurser till myndigheterna på området. I motion So27 (m) yrkande 5 anser motionärerna att narkotikasamordnarens ställning bör vara starkare än den regeringen föreslagit och i motion So28 (c) yrkande 13 att samordnarens roll skall förtydligas.

Som framgått ovan ställer sig utskottet positivt till såväl att regeringen nu lägger fram en nationell narkotikahandlingsplan som till innehållet i densamma. En av de brister som kunnat konstateras för ett framgångsrikt arbete mot narkotika är avsaknaden av samordning av insatser på samtliga nivåer. Tillsättandet av en särskild samordningsfunktion är enligt utskottets mening därför av stor betydelse för att handlingsplanen skall kunna få genomslag. Genom att narkotikasamordnaren även kommer att få rollen som regeringens

talesman i narkotikapolitiska frågor förutsätter utskottet att frågan också får den förstärkta politiska prioritering som är nödvändig.

Utskottet konstaterar här avslutningsvis med tillfredsställelse att 325 miljoner kronor kommer att avsättas för genomförandet av handlingsplanen. Av dessa kommer, enligt regeringen, 60 miljoner kronor att överföras från rättsväsendet.

Mot bakgrund härav anser utskottet att socialutskottet bör avstyrka bifall till motion So34 i denna del samt att motionerna So27 och So28 i dessa delar inte bör föranleda något riksdagens uttalande då de får anses vara tillgodosedda.

Övriga frågor

Drograttfylleri

I motion So30 (fp) yrkande 10 begärs en utredning i syfte att minska antalet narkotikapåverkade bilförare. I motionen efterfrågas bl.a. ändrade beviskrav för att kunna döma för grovt rattfylleri i större utsträckning än i dag.

Enligt lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott döms den som framför ett motordrivet fordon efter att ha förtärt alkoholhaltiga drycker i sådan mängd att alkoholkoncentrationen under eller efter färden uppgår till minst 0,2 ‰ i blodet eller 0,10 milligram per liter i utandningsluften för rattfylleri till böter eller fängelse i högst sex månader. För rattfylleri döms också den som är så påverkad av alkoholhaltiga drycker eller något annat medel att det kan antas att han inte kan framföra fordonet på ett betryggande sätt (s.k. kliniskt rattfylleri). Om rattfylleribrottet är att anse som grovt skall föraren dömas för grovt rattfylleri till fängelse i högst två år. Vid bedömningen av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om föraren har haft en alkoholkoncentration som uppgått till minst 1 ‰ i blodet, annars varit avsevärt påverkad av alkohol eller något annat medel eller framförandet av fordonet inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Sedan den 1 juli 1999 gäller en nollgräns för narkotika i trafiken. Det innebär att den som för ett motordrivet fordon med ett narkotiskt ämne i blodet döms för rattfylleri. Ett undantag från nollgränsen görs för den som intagit ett narkotikaklassat läkemedel i enlighet med läkares ordination. Frågan om dessa förare gjort sig skyldiga till rattfylleri skall bedömas enligt bestämmelserna om kliniskt rattfylleri.

Till skillnad från vad som gäller vid alkoholpåverkan finns det inte några fastställda gränsvärden för narkotika i trafiken. Bakgrunden till detta är att det för närvarande inte är möjligt att införa en reglering med gränsvärden för andra trafikfarliga medel än alkohol. Det allt överskuggande problemet i sammanhanget är att genom vetenskapliga studier eller på annat sätt fastställa sambandet mellan en viss påvisad koncentration av en drog i blodet och en viss trafikfarlig påverkan (prop. 1998/99:43 s. 22).

Detta innebär emellertid inte att narkotikapåverkade bilförare undgår ansvar för grovt rattfylleri. Den i bestämmelsen angivna promillehalten för

alkohol är endast en av de omständigheter som kan föranleda att brottet bedöms som grovt; har den som är narkotikapåverkad varit avsevärt påverkad eller har bilfärden inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten kan brottet också vara att bedöma som grovt. Mot bakgrund härav, och då bestämmelserna om drograttfylleri nyligen varit föremål för såväl utredning som lagstiftning, anser utskottet att det inte finns skäl till en sådan översyn som föreslås i motion So30. Utskottet föreslår att socialutskottet avstyrker bifall till motionen i denna del.

Stockholm den 5 mars 2002

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Reinfeldt

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Reinfeldt (m), Ingvar Johnsson (s), Margareta Sandgren (s), Ingemar Vänerlov (kd), Jeppe Johnsson (m), Helena Zakariasén (s), Morgan Johansson (s), Yvonne Oscarsson (v), Ragnwi Marcelind (kd), Anita Sidén (m), Kia Andreasson (mp), Gunnel Wallin (c), Johan Pehrson (fp), Göran Norlander (s), Lennart Bolander (m), Yilmaz Kerimo (s) och Sture Arnesson (v).

Avvikande meningar

1. En nationell narkotikahandlingsplan

Fredrik Reinfeldt (m), Jeppe Johnsson (m), Anita Sidén (m) och Lennart Bolander (m) anför:

Den proposition som regeringen presenterar är inget annat än en ordrik skrivbordsprodukt, utan några konkreta förslag till operativa åtgärder för att förhindra spridningen av narkotika. Den rådande situationen kräver snabba och effektiva åtgärder av annat slag än som presenteras av regeringen. Därför anser vi att riksdagen bör avstyrka regeringens förslag till narkotikahandlingsplan och begära att regeringen återkommer med ett nytt förslag till handlingsplan i enlighet med vad som anförs i motion So34.

2. Drogtester av barn under 15 år

Fredrik Reinfeldt (m), Ingemar Vänerlöv (kd), Jeppe Johnsson (m), Ragnwi Marcelind (kd), Anita Sidén (m) och Lennart Bolander (m) anför:

Den första och viktigaste åtgärden för att nå framgång med narkotikapolitiken måste vara att förhindra nyrekryteringen till missbruk. Polisen har med nuvarande regler små möjligheter att få fram bevis för narkotikamissbruk om den unge inte fyllt 15 år. Samtidigt kryper narkotikamissbruket i dag allt längre ned i åldrarna. Enligt vår mening behövs ökade befogenheter för polisen att vid misstanke om sådant missbruk ta urinprov på ungdomar från det att de fyllt tolv år. En lagändring bör utarbetas inom ramen för arbetet med att genomföra handlingsplanen. Det anförda innebär att vi anser att socialutskottet bör tillstyrka motionerna So26, So27, So30, So31, So34, So35, Ju285, Ju322, Ju389 och So371 i berörda delar.

3. Specialiserade enheter inom polisen

Fredrik Reinfeldt (m), Ingemar Vänerlöv (kd), Jeppe Johnsson (m), Ragnwi Marcelind (kd), Anita Sidén (m), Johan Pehrson (fp) och Lennart Bolander (m) anför:

Insatser från specialenheter som gatulangningsgrupper och den s.k. ravekommissionen har inneburit ett nytt sätt att arbeta med fokus på det enskilda missbruket. Genom en offensiv polisverksamhet upptäcks enligt vår mening tidigt långt fler missbrukare än genom någon annan myndighet eller institution. Vi anser därför att det skall finnas specialiserade narkotikaenheter i varje län, och att det i de större städerna skall finnas gatulangnings- och ungdomsgrupper för att en effektiv verksamhet skall kunna utvecklas. Dessutom bör varje polismyndighet inrätta särskilda enheter för att bekämpa narkotika i ungdomsmiljöer, på samma sätt som finns inom Polismyndigheten i Stockholms län. Det får ankomma på regeringen att genom Rikspolisstyrelsen föranstalta om en sådan organisationsförändring.

Det anförda innebär att vi anser att socialutskottet bör tillstyrka motionerna So 27, So30, So34 och Ju322 i nu berörda delar.

4. Utbildning av narkotikahundar

Gunnel Wallin (c) anför:

Narkotikahundar är ett viktigt verktyg i polisens, liksom i tullens och kriminalvårdens, bekämpning av narkotika. Jag anser därför att fler narkotikahundar bör utbildas för att underlätta bl.a. polisens arbete. Något behov av att invänta redovisningen av de uppdrag som regeringen aviserat anser jag inte föreligga. Det får ankomma på regeringen att se till att nödvändiga åtgärder vidtas. Det anförda innebär att jag anser att socialutskottet bör tillstyrka motion So28 i denna del.

5. Särskilda spaningsmetoder, m.m.

Fredrik Reinfeldt (m), Jeppe Johnsson (m), Anita Sidén (m) och Lennart Bolander (m) anför:

Enligt vår mening bör det i handlingsplanen ingå en kartläggning av polisens nuvarande arbetsmetoder och lagstiftning. I denna bör förutsättningarna för hemlig avlyssning utredas, liksom möjligheterna att förverka tillgångar som åtkommit genom brottslig verksamhet. Det får ankomma på regeringen att tillsätta en sådan utredning. Härmed anser vi att socialutskottet bör tillstyrka motion So34 i denna del.

6. Särskilda spaningsmetoder, m.m.

Ingemar Vänerlöv (kd), Ragnwi Marcelind (kd) och Gunnel Wallin (c) anför:

Brottsligheten blir allt grövre och svårutredd vilket ställer nya krav på polisens arbets- och spaningsarbete. Vi menar att utredningsmetoderna måste effektiviseras för att möta dessa nya krav. Ett sätt är enligt vår mening att införa möjlighet till buggning vid misstanke om grova brott. Beslut om sådan buggning måste givetvis föregås av ytterst omsorgsfulla överväganden. Bland annat måste klargöras hur man bäst skall förfara för att undvika kränkning av oskyldigas integritet och hur överskottsinformation skall hanteras.

Det får ankomma på regeringen att återkomma till riksdagen med ett lagförslag om att införa buggning. Det sagda innebär att vi anser att socialutskottet bör tillstyrka motion So28 i denna del.

7. Kräkmedel

Fredrik Reinfeldt (m), Jeppe Johnsson (m), Anita Sidén (m), Johan Pehrson (fp) och Lennart Bolander (m) anför:

Enligt vår mening bör det införas en möjlighet att använda kräkmedel för att komma åt langning av narkotika på ett mer effektivt sätt. En förutsättning måste dock vara att det skall finnas beslut av åklagare om att få använda kräkmedel. Vi menar sålunda att det av Narkotikakommissionen framlagda förslaget bör genomföras. Det får ankomma på regeringen att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag. Detta innebär att vi anser att socialutskottet bör tillstyrka motionerna So27, So30 och So34 i dessa delar.

8. Straffskalor, m.m.

Fredrik Reinfeldt (m), Jeppe Johnsson (m), Anita Sidén (m) och Lennart Bolander (m) anför:

Vi anser att en översyn bör göras av såväl straffskalorna för narkotikabrott som av tillämpningen av desamma. Nya påföljder behövs för ringa narkotikabrott. Dagens praxis är inte ändamålsenlig; den har låg eller ingen avhållande effekt. För att ge domstolarna ökat utrymme att döma till annan påföljd, exempelvis skyddstillsyn i förening med föreskrifter om drogfrihet och regelbundna drogtestar, bör maxstraffet höjas. Vi anser det också motiverat att införa livstidsstraff för grovt narkotikabrott. Vidare anser vi att straffen för hantering av växtdrogen kat bör skärpas. En sådan översyn av straffskalorna och tillämpningen av desamma bör göras inom ramen för genomförandet av narkotikahandlingsplanen och förslag till lagändringar läggas fram i enlighet med vad vi nu anför. Detta skulle bidra till en något mer handlingskraftig handlingsplan. Vi anser alltså att socialutskottet bör tillstyrka motionerna So27, So34, Ju211 och Ju322 i dessa delar.

9. Kriminalvård

Fredrik Reinfeldt (m), Jeppe Johnsson (m), Anita Sidén (m) och Lennart Bolander (m) anför:

Fängelserna måste bli narkotikafria. För att kunna uppnå detta måste narkotikahandlingsplanen även här stärkas och göras mer konkret. För att komma till rätta med dagens situation – med en stor andel missbrukare och intagna som utvecklar missbruk under fängelsetiden – måste det inom varje kriminalvårdsregion skapas drogfria enheter. Tillgången till droger på fängelserna måste stoppas, dels för att våldet på anstalterna skall minska, dels för att hjälpa de intagna att anpassa sig till ett liv i frihet efter avtjänat straff. För att uppnå detta finns flera metoder. En åtgärd är att kontrollera inpasserande med hjälp av hund. En annan är att införa besök utan fysisk kontakt genom särskilda besöksrum med en glastruta mellan den intagne och besökaren. Vidare är det viktigt att kriminalvården ges utrymme för att differentiera de intagna. Narkotikahandlingsplanen bör kompletteras i angivna avseenden.

Det sagda innebär att vi anser att socialutskottet bör tillstyrka motionerna So27, So34, Ju322 och Ju359 i här behandlade delar.

10. Kriminalvård

Ingemar Vänerlöv (kd) och Ragnwi Marcelind (kd) anför:

Ett angeläget mål för narkotikapolitiken måste vara att hålla anstalter och häkten fria från droger och att personalen får resurser och möjligheter att på ett effektivt sätt kontrollera att drogfriheten efterlevs. Det sistnämnda kan uppnås genom att använda urinprovstagning i större utsträckning än i dag vid misstanke om missbruk inom kriminalvården. Ett annat sätt är att införa generella regler för bevakade besök för dem som dömts till kortare fängelsestraff för narkotikabrott. Vidare bör man införa sektionering och smågruppssystem på anstalterna för att förhindra handel med droger. Genom utslussningsboende skulle de intagna på ett bättre sätt kunna förberedas på ett liv utanför anstalten. Narkotikahandlingsplanen bör kompletteras i angivna avseenden.

Det sagda innebär att vi anser att socialutskottet bör tillstyrka motionerna So35 och Ju424 i nu behandlade delar.

11. Kriminalvård

Gunnel Wallin (c) anför:

Enligt min mening är det en självklarhet att anstalterna skall vara narkotikafria. Omfattningen av kontrollåtgärder måste därför öka. Urinprovstagningar och grundliga visitationer på anstalter och häkten bör genomföras oftare och narkotikahundar användas i större omfattning. En annan åtgärd som bör vidtas är att öka differentieringen av de intagna samt att förbättra samverkan mellan kriminalvård och kommuner för att få till stånd § 34-placeringar i nödvändig utsträckning. Narkotikahandlingsplanen bör kompletteras i angivna avseenden. Jag anser att socialutskottet mot denna bakgrund bör tillstyrka motionerna So28 och Ju311 i nu behandlade delar.

12. Kriminalvård

Johan Pehrson (fp) anför:

Enligt min mening skulle insatserna mot narkotika på anstalterna påtagligt kunna förbättras om såväl personal som besökande rutinmässigt kunde kroppsvisiteras vid inpasseringen till en anstalt. Jag anser mot denna bakgrund att det inom ramen för handlingsplanen bör företas en översyn av reglerna om permission och besök vid fängelserna i syfte att åstadkomma narkotikafria anstalter. Härmed anser jag att socialutskottet bör tillstyrka motionerna So30 och Ju450 i dessa delar.

13. En särskild narkotikasamordnare

Fredrik Reinfeldt (m), Jeppe Johnsson (m), Anita Sidén (m) och Lennart Bolander (m) anför:

Med vetskap om den akuta situation som i dag råder är regeringens besked om en särskild narkotikasamordnare enligt vår mening otillräckligt. Problemområde efter problemområde pekas ut i handlingsplanen utan att följas upp av konkreta åtgärder som t.ex. mer resurser och nya verktyg för myndigheterna på kontrollområdet. Avsaknaden av konkreta förslag innebär att den nationella samordnaren får en omöjlig uppgift. Enligt vår mening bör propositionen därför avslås i denna del. Socialutskottet bör alltså tillstyrka motion So34 i denna del.

14. En särskild narkotikasamordnare

Gunnel Wallin (c) anför:

Regeringen har tillsatt en narkotikasamordnare vars arbete blir att utveckla samarbetet mellan myndigheter, kommuner, landsting och frivilligorganisationer. Samordnaren skall även bedriva opinionsarbete samt rapportera till regeringen. Enligt min mening är samordnarens roll otydlig. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förtydligande av dennes roll. Detta innebär att socialutskottet bör tillstyrka motion So28 i denna del.

15. Drograttfylleri

Johan Pehrson (fp) anför:

Trots införandet av en nollgräns för narkotika i trafiken synes antalet narkotikapåverkade bilförare inte ha minskat. Enligt min mening kan en av anledningarna vara att lagstiftningen inte verkar tillräckligt avskräckande. Som bevisläget är i dag – utan särskilt angivna gränsvärden – är det nämligen svårt för åklagaren att bevisa att den narkotikapåverkade bilföraren gjort sig skyldig till grovt rattfylleri. Enligt min mening bör därför lagstiftningen ses över i syfte att underlätta beviskraven för åklagaren på samma sätt som vid grovt rattfylleri vid påverkan av alkohol. Detta innebär att jag anser att socialutskottet bör tillstyrka motion So30 i denna del.

Särskilda yttranden

1. Ökade resurser till polisen

Fredrik Reinfeldt (m), Jeppe Johnsson (m), Anita Sidén (m) och Lennart Bolander (m) anför:

De rättsvårdande myndigheterna måste tillföras tillräckligt med resurser för att kunna driva narkotikabekämpningen. Särskilt viktigt är det att polisen tillförs ytterligare resurser för att fler poliser skall kunna rekryteras. Under nästkommande treårsperiod vill vi därför tillföra polisen 2,2 miljarder kronor utöver vad regeringen föreslagit, och fram till år 2010 bör enligt vår mening poliskåren utökas till 20 000 poliser.

2. Ökade resurser till polisen

Ingemar Vänerlöv (kd) och Ragnwi Marcelind (kd) anför:

Den nedrustning som skett inom rättsväsendet har fått allvarliga konsekvenser. Trots förhållandevis stora anslagshöjningar till polisen har en mycket liten del av resursförstärkningarna nått den faktiska verksamheten. Att säga sig vilja bekämpa narkotikan och intensifiera detta arbete inom ramen för befintliga medel är minst sagt anmärkningsvärt. I vårt budgetalternativ för innevarande år avsatte vi 380 miljoner kronor till polisorganisationen utöver regeringens förslag. Polisen måste enligt vår mening få ökade resurser bl.a. för att kunna arbeta med t.ex. narkotikainformation i skolorna. Ökade resurser till polisen skulle också innebära att fler civila skulle kunna anställas för att avlasta poliser från administrativt arbete. Slutligen skulle behovet av att utbilda fler poliser bättre kunna tillgodoses.

3. Ökade resurser till polisen och kriminalvården

Gunnel Wallin (c) anför:

De senaste årens nedskärningar inom polisen och kriminalvården har satt djupa spår. Inte minst gäller detta inom kriminalvården där det i dag saknas utrymme för att bedriva en tillräckligt god verksamhet. Att lyckas med behandlingen av narkotikamissbrukare är en av kriminalvårdens mest angelägna uppgifter, och det är givetvis bra att regeringen skjuter till medel för att denna verksamhet skall kunna förstärkas. Enligt min mening är det emellertid inte tillräckligt. Med Centerpartiets budgetalternativ för innevarande år hade detta arbete kunnat bedrivas med än större kraft. Vi satte nämligen av 100 miljoner kronor mer än regeringen till kriminalvården. Också polisen ansåg vi skulle få ett i förhållande till regeringen ökat anslag, med ca 219 miljoner kronor.

4. Ökade resurser till polisen

Johan Pehrson (fp) anför:

Med Folkpartiets förslag till budget för år 2002 hade polisen haft bättre möjligheter att arbeta mot förekomsten av narkotika. Vi föreslog nämligen att polisen skulle erhålla 300 miljoner kronor utöver det som blev riksdagens beslut. Då hade polisen bl.a. kunnat bygga ut närpolisverksamheten med dess starka brottsförebyggande inslag.

Förteckning över behandlade förslag

Motioner väckta med anledning av propositionen

2001/02:So26 av Carl-Axel Johansson (m) (delvis):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tidig upptäckt och behandling av narkotikamissbruk.

2001/02:So27 av Maud Ekendahl och Elizabeth Nyström (m):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om narkotikasamordnaren.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om drogtester av misstänkta från tolv års ålder.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införsel och illegal narkotikahandel. *(delvis)*

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om § 34-placeringar.

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om glasrutan.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behandlingshem.

15. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i påföljden för ringa narkotikabrott i enlighet med vad som anförs i motionen.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om polisen.

2001/02:So28 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om åtgärder för att minska narkotika och alkohol i fängelserna.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vidare utvecklad samverkan mellan kommunerna och kriminalvården.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en förbättrad utslussningssituation.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning av fler narkotikahundar.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillåta buggning vid fall där grov brottslighet misstänks föreligga.

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett förtydligande av narkotikasamordnarens roll.

2001/02:So29 av Göran Magnusson (s):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en länsvis inventering av behovet av mer resurser för vård, socialarbetare, polis och förebyggande insatser.

2001/02:So30 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att särskilda polisenheter inrättas över hela landet för att bekämpa narkotikamissbruk.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kunna använda kräkmedel för att komma åt svalda narkotikakapslar hos misstänkta narkotikalangare.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av reglerna för permission och besök vid fängelserna i syfte att åstadkomma narkotikafria anstalter.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att föreslå riksdagen åtgärder för att minska antalet narkotikapåverkade bilförare.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att drogtesta barn under 15 år.

2001/02:So31 av Anne-Katrine Dunker och Ewa Thalén Finné (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om urinprov.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om polisens resurser.

2001/02:So34 av Bo Lundgren m.fl. (m):

1. Riksdagen avslår proposition 2001/02:91 och begär att regeringen återkommer med ett nytt förslag till handlingsplan i enlighet med vad som anförs i motionen.

7. Riksdagen beslutar att polisen skall ha möjlighet att drogtesta ungdomar över tolv år när misstanke finns om användning av narkotika.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om inrättandet av länsvisa grupper inom polisen, med Stockholms ravekommission som förebild.

9. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning avseende förutsättningarna för hemlig teleavlyssning och förverkande av tillgångar som åtkommits genom brottslig verksamhet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen behovet av en ökning av poliskåren.
14. Riksdagen beslutar om användande av kräksirap för att säkra bevisning om narkotikabrott enligt vad som anförs i motionen.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen behovet av skärpta straffsatser för narkotikabrott.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om upphandling av vårdprogram till kriminalvården från externa vårdgivare.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om narkotikafria fängelser.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om besöksrum med glasruta.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kontroll av inpassering i fängelser med narkotikahundar.
20. Riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag om en särskild narkotikasamordnare.

2001/02:So35 av Lars Gustafsson m.fl. (kd):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att provtagning på ungdomar under 15 år bör bli tillåten vid allvarlig misstanke om narkotikamissbruk.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om polisens möjligheter att arbeta brottsförebyggande genom besök i skolan.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att rekrytera fler civilanställda för att avlasta polisen från administrativt arbete.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om bristande personalresurser i gatulangningsgrupper och behovet av att utbilda fler poliser.
13. Riksdagen begär att regeringen ser över narkotikastrafflagen, i enlighet med vad som anförs i motionen.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att drogtester används i större utsträckning vid misstanke om missbruk inom kriminalvården.

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att man bör införa sektionering och smågruppssystem på anstalterna.

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om övervakade besök för dem som dömts till fängelse en kortare tid för narkotikabrott.

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om olika stadier i motivationsutvecklingen samt utslussningsbörande.

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en större medelstildelning till kriminalvårdens verksamhet.

Motioner väckta under allmänna motionstiden

2001/02:Ju211 av Cecilia Magnusson och Anita Sidén (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skärpa straffsatserna för narkotikabrott gällande kat.

2001/02:Ju285 av Sten Tolgfors (m):

4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring vad gäller möjligheten att drogtesta också ungdomar under 15 år vid misstanke om drogpåverkan, i enlighet med vad som anförs i motionen.

2001/02:Ju311 av Gunnel Wallin m.fl. (c):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att omfattningen av kontrollåtgärder för att minska narkotika och alkohol inom anstalterna måste öka genom bl.a. fler urinprovstagningar och grundliga visitationer samt ökat antal narkotikahundar.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av samverkan mellan kommunerna och kriminalvården när det gäller de så kallade § 34-placeringarna.

2001/02:Ju322 av Fredrik Reinfeldt m.fl. (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att satsa på tidiga insatser mot ungdomars missbruk genom speciella narkotikaenheter.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge polisen möjlighet att kontrollera ungdomar fr.o.m. tolv års ålder vid skälig misstanke om narkotikapåverkan.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa narkotikafria anstalter genom ökad kontroll och ökat antal motivationsenheter.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att föra in livstidsfängelse i straffskalan för grovt narkotikabrott.

2001/02:Ju326 av Britt-Marie Lindkvist och Christina Nenes (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om fler drogfria anstalter.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om stöd till narkotikamissbrukare som vill sluta, genom bl.a. särskilda motivationsprogram och avdelningar på anstalter.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs vad gäller utbildning och kompetensutveckling för anstaltspersonalen.

2001/02:Ju359 av Göran Lindblad (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om införandet av drogfria fängelser.

2001/02:Ju389 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om att provtagning på ungdomar under 15 år bör bli tillåtet vid allvarlig misstanke om narkotikamissbruk.

2001/02:Ju424 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om drogfria anstalter.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av fler motivations- och behandlingsplatser.

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om väl fungerande motivationsavdelningar med kognitiva program.

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa generella regler för övervakade besök för dem som dömts till fängelse för narkotikabrott i två tre månader.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa motivationsanstalter i tre steg.

2001/02:Ju450 av Johan Pehrson och Helena Bargholtz (fp):

35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om narkotikabekämpning inom kriminalvården.

2001/02:So371 av Anne-Katrine Dunker och Ewa Thalén Finné (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ändrad lagstiftning.